

ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร
ในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

นางสาวนิภาดา คัทเนตร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาภิราช

พ.ศ. 2564

**The Extension Need of Cavendish Banana' Farmers Production
at Nong Suea, Pathum Thani**

Miss Nipada Kattanet

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

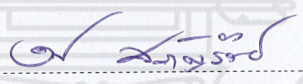
2022

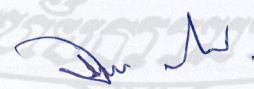
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่
อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
ชื่อและนามสกุล นางสาวนิภาดา คัทเนตร์
วิชาเอก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลสรานู สรานูรมย์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ

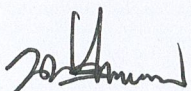
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2565

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยชะกง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลสรานู สรานูรมย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศิริราม)

๓๗ ๗๖๑

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ
จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย นางสาวนิภาดา คัทเนตร์ รหัสนักศึกษา 2639000419

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลสรานู สุราญรัมย์ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ

ปีการศึกษา 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร 3) ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร 4) ปัญหาในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอม ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ปี พศ. 2565 จำนวนทั้งหมด 449 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อน 0.08 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 116 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 66.4 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46.52 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมเฉลี่ย 46.6 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 17.41 ไร่ พื้นที่ปลูกกล้วยหอมเฉลี่ย 14.51 ไร่ รายได้จากการผลิตกล้วยหอมเฉลี่ย 744,637.93 บาทต่อปี เกษตรกรร้อยละ 80.2 มีแหล่งเงินทุนจากการกู้ยืม 2) เกษตรกรทั้งหมดมีการรับรู้เกี่ยวกับการปลูกกล้วยหอม ยกเว้นเรื่องการตัดแต่งใบและการไถพรวนดิน ส่วนการปฏิบัติ พบว่าเกษตรกรทั้งหมดมีการปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอมตามหลักวิชาการ ยกเว้นเรื่องการไถพรวนดิน การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ระยะห่างที่เหมาะสม และการตัดแต่งใบ 3) ความต้องการการส่งเสริมพบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านวิธีการอยู่ในระดับมาก โดยอยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ แบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน ส่วนด้านผู้ส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยการผลิต ด้านการตลาด และด้านการส่งเสริม ส่วนระดับปานกลาง มี 2 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านปัญหาของเกษตรกร

คำสำคัญ ความต้องการการส่งเสริม การผลิต กล้วยหอม

Thesis title: The Extension Need of Cavendish Banana' Farmers Production at Nong Suea, Pathum Thani

Researcher: Miss Nipada Kattanet ; **ID:** 2639000419;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr.Ponsaran Saranrom, Assistant Professor ;

(2) Dr.Chalermesak Toomhirun, Associate Professor ; **Academic year:** 2022

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic personal and economic conditions of farmers 2) perception and practice regarding Cavendish banana production of farmers 3) needs in the extension of Cavendish banana production farmers 4) problems in the extension of Cavendish banana production of farmers.

The population of this study was 449 Cavendish production farmers in Nong Suea district, Pathum Thani province in 2022. The sample size of 116 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.08 and simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, mean, minimum value, maximum value, and standard deviation.

The results of the research found that 1) 66.4% of farmers were mostly male with the average age of 46.52 years of age. They completed high school or equivalent (vocational certificate). Most of them worked in the farming industry, had the average experience in Cavendish banana production of 46.6 years, had the total average agricultural area of 17.41 Rai, had the average Cavendish banana production area of 14.51 Rai, and earned the average income from Cavendish banana production of 744,637.93 Baht/year.80.2% of farmers received the funding source through money lending. 2) All of the farmers perceived about Cavendish banana production except on the aspect of leaf trimming and soil ploughing. Regarding the practice, it found out that all the farmers practiced in Cavendish banana production according to academic principle except for the soil ploughing, compost or manure application, appropriate distance, and leaf trimming. 3) For the extension needs, it showed that farmers needed the content at the highest level, the method at the high level in all 3 aspects: personal, group, and mass method with the extensionist was at the highest level. 4) Farmers faced with the problems at the high level in 3 aspects: factor of production, marketing, and extension; at the moderate level in 2 aspects: environment, and personal problems of the farmers.

Keywords: Extension need, Production, Cavendish banana

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลสรานู สรานุกรมย์ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คือ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาชี้แนะ ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนแนะแนวทางด้วยความเอาใจใส่ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่งและขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยชะคง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาอันมีค่า และกรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้วิจัย อันทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คณะอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ประจำภาควิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พี่น้องและเพื่อนร่วมรุ่นที่คอยแนะนำให้คำปรึกษา และให้กำลังใจ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ในกรมพัฒนาที่ดิน ที่สนับสนุนข้อมูลในการทำวิจัย และที่สำคัญขอขอบคุณเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมในพื้นที่ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานีทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนกำลังใจ จากคุณพ่อนิพนธ์-คุณแม่กองศรี คัทเนตร์ และ พร้อมทั้งญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ ที่ให้ความห่วงใยและให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ

ประโยชน์และคุณค่า อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะยังประโยชน์ต่อการศึกษาและการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเกษตรกร คุณค่าและความดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

นิภาดา คัทเนตร์

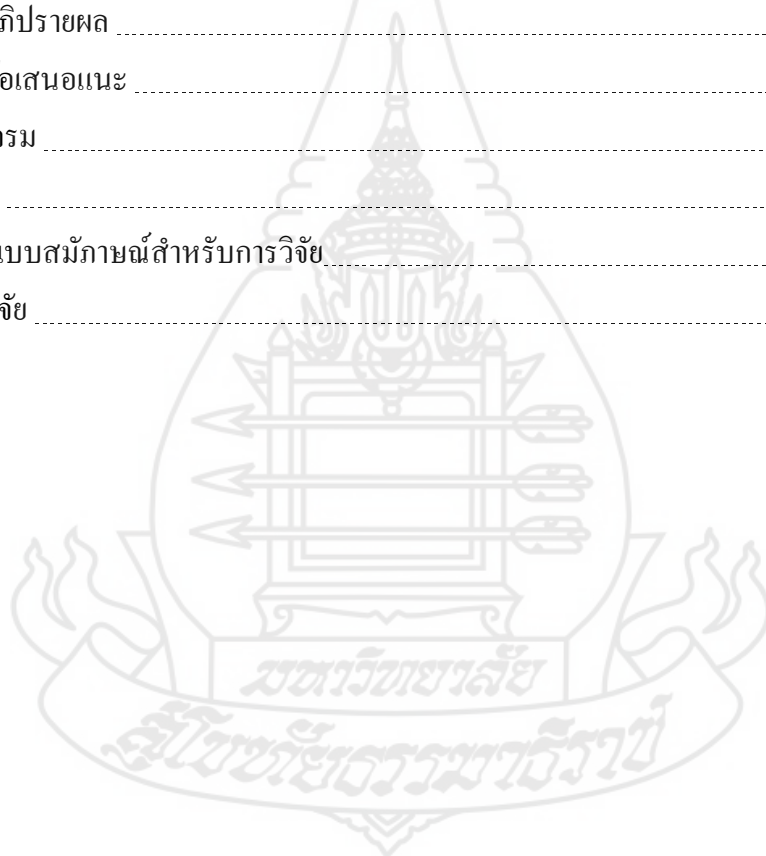
พฤศจิกายน 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัยวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ	5
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร	9
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้	24
การผลิตกล้วยหอม	28
บริบทอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล	51
การวิเคราะห์ข้อมูล	52

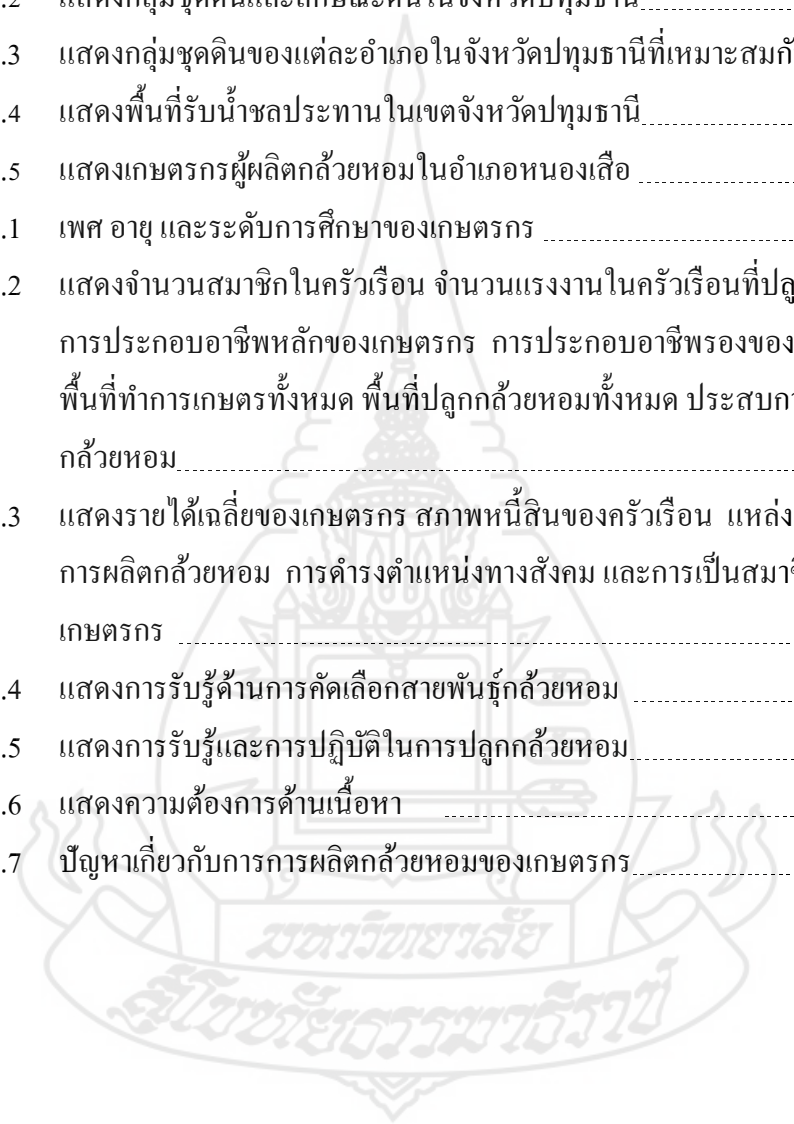
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
การรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม	61
ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม	65
ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม	69
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปการวิจัย	73
อภิปรายผล	76
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	82
แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย	84
ประวัติผู้วิจัย	92

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	ปัจจัยจูงใจกับปัจจัยสุขวิทยา..... 7
ตารางที่ 2.2	แสดงกลุ่มชุดดินและลักษณะดินในจังหวัดปทุมธานี..... 40
ตารางที่ 2.3	แสดงกลุ่มชุดดินของแต่ละอำเภอในจังหวัดปทุมธานีที่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ 41
ตารางที่ 2.4	แสดงพื้นที่รับน้ำชลประทานในเขตจังหวัดปทุมธานี..... 43
ตารางที่ 2.5	แสดงเกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอมในอำเภอหนองเสือ 44
ตารางที่ 4.1	เพศ อายุ และระดับการศึกษาของเกษตรกร 54
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ปลูกกล้วยหอม การประกอบอาชีพหลักของเกษตรกร การประกอบอาชีพรองของเกษตรกร พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พื้นที่ปลูกกล้วยหอมทั้งหมด ประสิทธิภาพในการปลูกกล้วยหอม..... 56
ตารางที่ 4.3	แสดงรายได้เฉลี่ยของเกษตรกร สภาพหนี้สินของครัวเรือน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม การดำรงตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร 59
ตารางที่ 4.4	แสดงการรับรู้ด้านการคัดเลือกสายพันธุ์กล้วยหอม 61
ตารางที่ 4.5	แสดงการรับรู้และการปฏิบัติในการปลูกกล้วยหอม..... 62
ตารางที่ 4.6	แสดงความต้องการด้านเนื้อหา 65
ตารางที่ 4.7	ปัญหาเกี่ยวกับการการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร..... 69

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	2
ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีความต้องการของแมดคลีแลนด์	7
ภาพที่ 2.2 กล้วยหอมจันทร์	29
ภาพที่ 2.3 กล้วยหอมทอง	30
ภาพที่ 2.4 กล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาเวนดิช	31
ภาพที่ 2.5 การให้น้ำกล้วย	33
ภาพที่ 2.6 การตัดแต่งหน่อ	34
ภาพที่ 2.7 โรคตายพราย	35
ภาพที่ 2.8 การค้ำกล้วย	35
ภาพที่ 2.9 การหุ้มเครือ	36
ภาพที่ 2.10 การตัดแต่งใบ	36

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กล้วยหอม ถือเป็นกล้วยชนิดหนึ่งที่เป็นพืชเศรษฐกิจ ด้วยคุณลักษณะที่มีรสชาติดี มีกลิ่นหอมมารับประทาน แต่ละลูกเรียงกันอยู่ในหวีอย่างสวยงาม อีกทั้งยังมีคุณสมบัติประโยชน์มากมาย ทำให้กล้วยหอมได้รับความนิยมในบริโภค และมีตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มความต้องการของตลาดยิ่งเพิ่มมากขึ้น ในประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกกล้วยหอมเกือบทั้งประเทศ ส่วนของพื้นที่ปลูกกล้วยหอมของประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี อำเภอหนองเสือ ที่ได้รับการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) กล้วยหอมปี 2564 จำนวน 13,730.25 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี, 2565) เนื่องจากผู้บริโภคกล้วยหอมทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ ยังคงมีความต้องการเพิ่มสูงขึ้น โดยตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน และลาว ซึ่งเกษตรกรเน้นการปลูกกล้วยหอมแบบปลอดสารพิษ ไม่ใช้สารเคมี การใช้ถุงห่อเครือกล้วย ใช้ระบบน้ำหยด เพื่อให้ได้กล้วยหอมที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน จึงทำให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกในสวนผลไม้เดิม

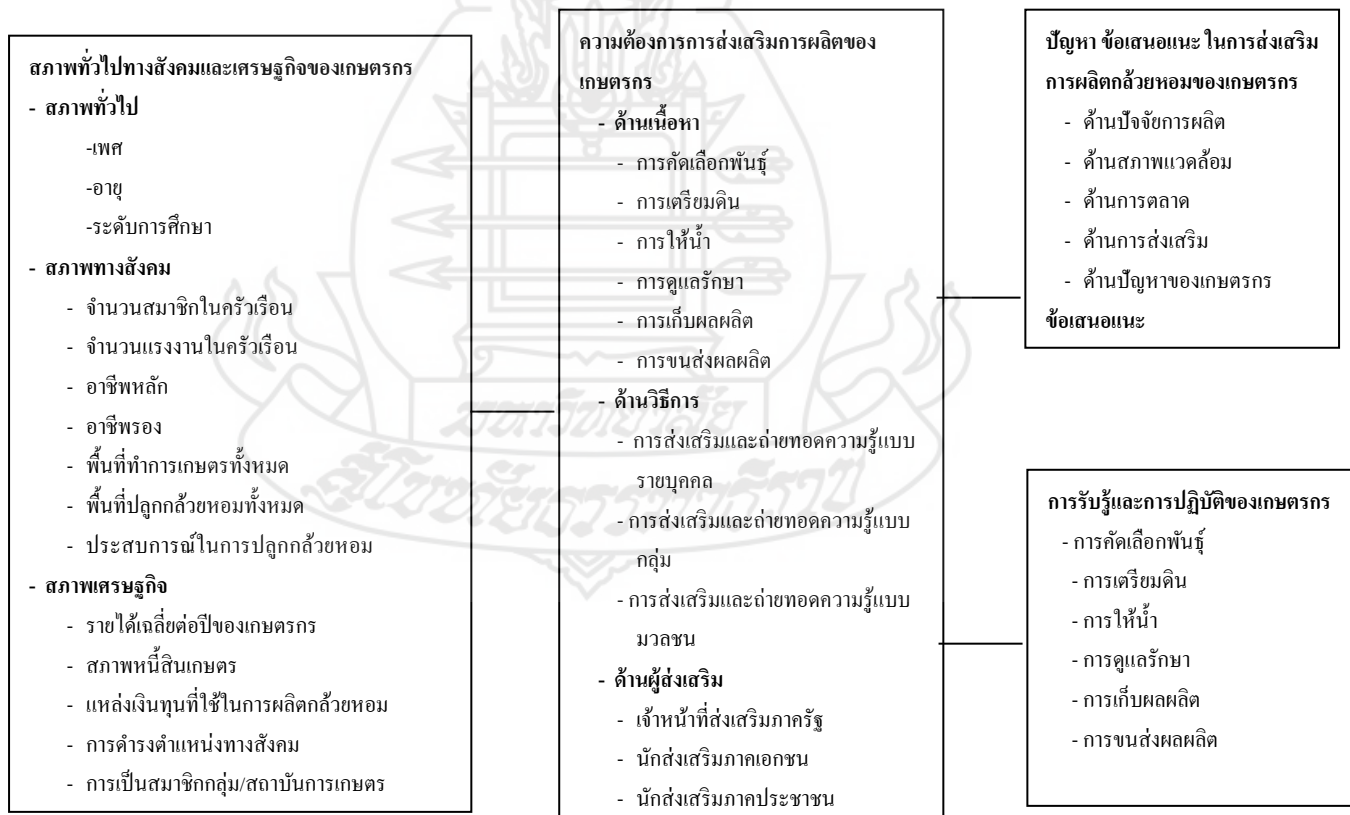
อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่เหมาะสมต่อการผลิตภาคการเกษตร เนื่องจากมีพื้นที่รับน้ำชลประทานประมาณ ดินความอุดมสมบูรณ์และมีระบบชลประทานที่เพียงพอ ทำให้ผลผลิตตลอดทั้งปี ประกอบกับมีระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ที่สะดวก พร้อมทั้งมีตลาดค้าส่งที่มีทั้งกำลังซื้อและสามารถกระจายสินค้าไปได้ทั่วทั้งประเทศ ได้แก่ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดไอยรา เป็นต้น แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังประสบกับปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการผลิตและการจำหน่าย อาทิเช่น ต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ราคาผันผวน การปนเปื้อนของสารเคมี เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากพฤติกรรมการใช้ปัจจัยการผลิตที่ฟุ่มเฟือยของเกษตรกร ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง กระทบต่อรายได้ที่ได้รับ ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน และความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงได้ดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม ลดต้นทุนการผลิต (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี, 2564)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงควรทำการวิจัยเรื่องความต้องการส่งเสริมการปลูกกล้วยหอมของเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการส่งเสริมการเกษตรให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และเพื่อให้เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการผลิตกล้วยหอม ประสบความสำเร็จ รวมถึงรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาการรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการศึกษาสภาพทั่วไป สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอม ความรู้และการปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอม ความต้องการ การส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

4.2 ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

4.3 ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาการวิจัยดังนี้ ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ระหว่าง เดือนตุลาคม 2564 ถึง เดือน กันยายน 2565

4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ที่ทำการวิจัยในพื้นที่ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 กล้วยหอม หมายถึง เป็นไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง มีอยู่หลากหลายสายพันธุ์ เช่น กล้วยหอมจันทร์ กล้วยหอมทอง กล้วยหอมเขียว โดยกล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาเวนดิช เป็นกล้วยหอมที่นิยมปลูกกัน โดยทั่วไป จัดเป็นผลไม้ที่อุดมไปด้วยคุณค่าสารอาหารครบถ้วนตามหลักทางโภชนาการ กล้วยหอมถูกจัดเป็นผลไม้เมืองร้อน สามารถปลูกได้เกือบทุกประเทศที่มีภูมิอากาศร้อนชื้นหลายแห่ง สำหรับประเทศไทย สามารถปลูกกล้วยหอมได้ทั่วทุกภาค

5.2 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอมในพื้นที่ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

5.3 การรับรู้ หมายถึง เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม ตามหลักวิชาการ

5.4 ความต้องการการส่งเสริม หมายถึง ความต้องการการส่งเสริม ทั้งในด้านเนื้อหา ด้านวิธีการ และด้านผู้ส่งเสริม ในเรื่องของการรับรู้และปฏิบัติตามของเกษตรกรใน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

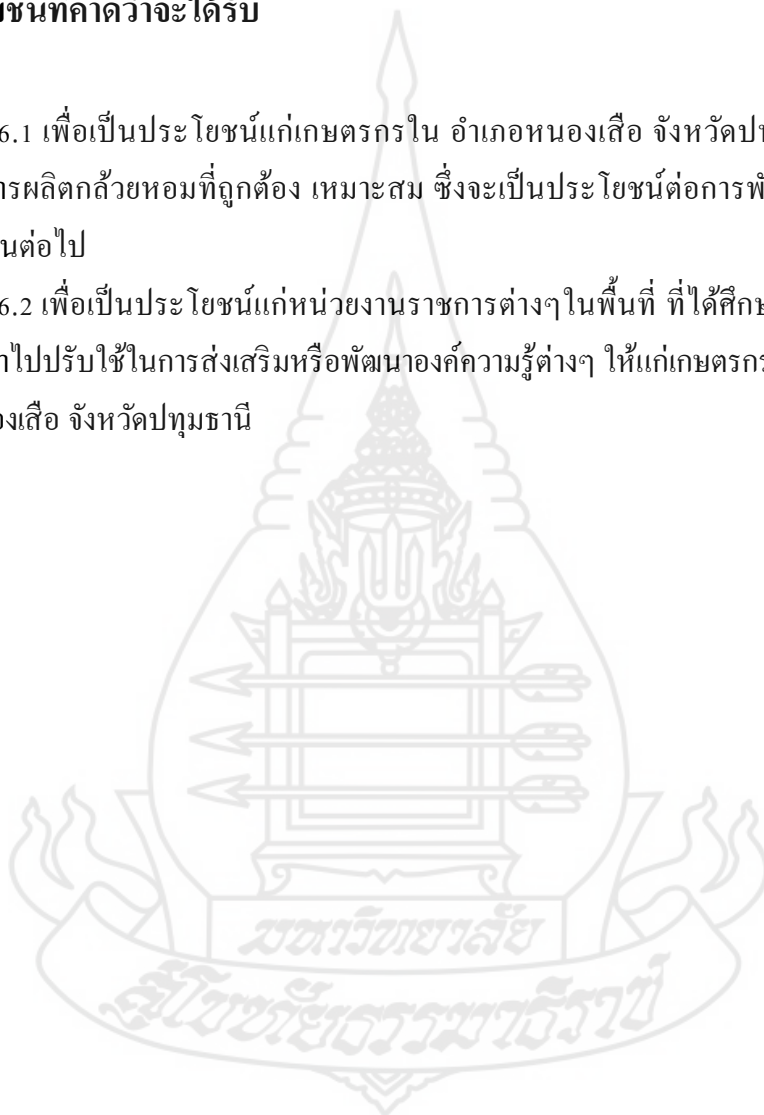
5.5 การผลิตกล้วยหอม หมายถึง การผลิตกล้วยหอมตามหลักวิชาการ ได้แก่ การคัดเลือกพันธุ์ การเตรียมดิน การให้น้ำ การดูแลรักษา การเก็บผลผลิต และการขนส่งผลผลิต

5.6 ปัญหาในการส่งเสริมการผลิต หมายถึง ปัญหาในด้านการผลิต ปัญหาในด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการส่งเสริม และปัญหาของเกษตรกร ในเรื่องของความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกรใน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรใน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมที่ถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการผลิตกล้วยหอมที่ยั่งยืนต่อไป

6.2 เพื่อเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานราชการต่างๆในพื้นที่ ที่ได้ศึกษาจากงานวิจัยเล่มนี้ สามารถนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมหรือพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมใน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็นประเด็นดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้
4. การผลิตกล้วยหอม
5. บริบทอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ ประกอบด้วย ความหมายของความต้องการ และทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ความหมายของความต้องการ

เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2560, น 2-26) ได้กล่าวว่า ความต้องการมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง ความอยากได้ใคร่ได้หรือความประสงค์ ความต้องการเป็นสิ่งที่มนุษย์แสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อสนองความปรารถนาของตนเอง โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ความต้องการทางด้านร่างกายหรือความต้องการทางด้านพื้นฐาน และความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม

1.2 ทฤษฎีความต้องการ

เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2560 : 2-26 ถึง 2-30) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีความต้องการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ 1.ทฤษฎีความต้องการของอับราฮัม เอช.มาสโลว์ 2.ทฤษฎีสองปัจจัยของเฟรดเดอริก เฮอร์ซเบิร์ก 3.ทฤษฎีความต้องการของแมคเคลแลนด์ และ 4.ทฤษฎีความต้องการของอัลเดอร์เฟอร์

1.2.1 ทฤษฎีความต้องการ ของอับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (hierarchy of human needs) โดยเชื่อว่ามนุษย์จะถูกกระตุ้นโดยความต้องการแต่ละขั้นจนเกิดความพอใจ โดยที่สามารถลำดับความต้องการได้ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (physiological needs) หมายถึง ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ น้ำ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการที่จะมีชีวิตที่มั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต

3. ความต้องการทางสังคม (social needs) เป็นการต้องการความรักและการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม โดยมนุษย์เข้าไปอยู่ในกลุ่มใดก็ต้องการให้ตนเองเป็นที่รักใคร่และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มที่ตนอยู่

4. ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) เป็นความต้องการที่ต้องการให้คนอื่นยอมรับยกย่อง เชิดชูและเคารพนับถือจากสังคม ซึ่งความต้องการในขั้นนี้จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (self-actualization needs) เป็นความต้องการในขั้นสูงสุด โดยเป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในขั้นสูงสุดที่ตนเองจะสามารถทำได้ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีน้อยคนที่จะสามารถทำได้

1.2.2 ทฤษฎีสองปัจจัย ของเฟรดเดอริค เออวิง เฮิร์ซเบิร์ก (Frederick Irving Herzberg) นักจิตวิทยาอุตสาหกรรม ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจที่นิยมแพร่หลายอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎี 2 ปัจจัย ดังนี้

1. สิ่งที่พอใจหรือปัจจัยจูงใจ (motivation factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานดีขึ้น เช่น การได้รับคำชมเชย การได้รับความเคารพนับถือจากคนอื่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น

2. สิ่งที่ไม่พอใจ หรือปัจจัยอนามัย (hygiene factors) ปัจจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการทำงาน เป็นปัจจัยที่ใช้บำรุงรักษาจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน ที่จะทำให้มีกำลังใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน สภาพแวดล้อมในการทำงาน การบังคับบัญชา นโยบายและการบริหาร เป็นต้น

ปัจจัยจูงใจ (motivation factor) (เนื้องาน)	ปัจจัยสุขวิทยา (hygiene factors) (สภาพแวดล้อมของงาน)
1. โอกาสที่จะประสบความสำเร็จตัวงาน 2. โอกาสสำหรับการได้รับการยอมรับ 3. ตัวงาน 4. ความรับผิดชอบ 5. ความก้าวหน้า 6. การเติบโต 7. สภาพเงื่อนไขในการทำงาน	1. นโยบายขององค์กรและการบริหารงาน 2. การดูแลเอาใจใส่และการบังคับบัญชา 3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา 4. ความสัมพันธ์ในระดับเดียวกัน 5. ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา 6. เงินเดือน

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยจูงใจและปัจจัยสุขวิทยา

1.2.3 ทฤษฎีความต้องการของเดวิด แมคคลีแลนด์ (David McClelland, 1917 - 1998) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้เสนอทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ (learned need) โดยมีแนวคิดที่มนุษย์มีการเรียนรู้ความต้องการจากสิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวข้อง จนมีความต้องการที่ถูกก่อตัวและพัฒนาตลอดช่วงชีวิตของตน แมคคลีแลนด์ ได้กำหนดความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) ความต้องการความผูกพัน (need for affiliation) และความต้องการอำนาจ (need for power) ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีความต้องการของแมคคลีแลนด์

1. **ความต้องการความสำเร็จ** (need for achievement) เป็นความต้องการที่จะทำงานได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน มีผลงานและบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา ลักษณะพฤติกรรมจะออกมาเป็นการกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ท้าทายความสามารถมุ่งความสำเร็จมากกว่ารางวัลหรือผลตอบแทนและต้องการความก้าวหน้า เป็นการรับผิดชอบงานของตนเองมากกว่าการมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่น

2. **ความต้องการความผูกพัน** (need for affiliation) เป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และต้องการที่จะรักษาความสัมพันธ์หรือมิตรภาพระหว่างบุคคลนี้ไว้อย่างใกล้ชิด โดยจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกที่อยากให้อีกบุคคลอื่นชื่นชอบชื่นชมตนเองชอบมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

3. **ความต้องการอำนาจ** (need for power) เป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการควบคุมมีอิทธิพลรับผิดชอบหรือครอบงำเหนือผู้อื่น โดยอำนาจในที่นี้สามารถแบ่งได้เป็น **อำนาจส่วนบุคคล** ซึ่งมักเป็นประโยชน์ส่วนตัว กับ **อำนาจสถาบัน** ซึ่งมักเป็นอำนาจเพื่อมุ่งประโยชน์ส่วนรวม โดยจะมีพฤติกรรมที่ชอบแสวงหาโอกาสในการควบคุมผู้อื่น ชอบการแข่งขัน ชอบการเผชิญหน้าหรือโต้แย้งกับผู้อื่น

1.2.4 **ทฤษฎีความต้องการของอัลเดอร์เฟอร์ เคลย์ตัน อัลเดอร์เฟอร์** (Clayton P. Alderfer, 1940-2015) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้จัดกลุ่มความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งรู้จักกันในทฤษฎีที่ เรียกว่า ทฤษฎี ERG (ERG theory) ได้แก่ ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (existence needs) ความต้องการความสัมพันธ์ (relatedness needs) และความต้องการก้าวหน้า (growth needs)

1. **ความต้องการดำรงชีวิตอยู่** (Existence Needs : E) เป็นความต้องการทางร่างกายและความปลอดภัยในชีวิต เพื่อตอบสนองให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ต่อไป เปรียบได้กับความต้องการระดับความต้องการทางร่างกายและความต้องการความปลอดภัยของมาสโลว์

2. **ความต้องการความสัมพันธ์** (Relatedness Needs: R) เป็นความต้องการของบุคคลที่จะมีมิตรสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งในที่ทำงานและสภาพอื่นๆตรงกับ "ความต้องการทางสังคม" ตามแนวคิดของมาสโลว์

3. **ความต้องการความก้าวหน้า** (Growth Needs: G) เป็นความต้องการสูงสุดคือเป็นความต้องการภายในเพื่อพัฒนาตัวเองเพื่อความเจริญเติบโต การใช้ความสามารถของตัวเองได้เต็มที่แสวงหาโอกาสในการเอาชนะความท้าทายใหม่ๆ โดยเปรียบได้กับ "ความต้องการ เกียรติยศ ชื่อเสียง และความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง" ตามแนวคิดของมาสโลว์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความต้องการคือการอยากได้ อยากมี อยากรู้ ในสิ่งที่ตนเองยังไม่มี และยังไม่รู้เพื่อสนองความต้องการของตนเองในการที่จะทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้น ซึ่งความต้องการนั้นประกอบด้วย ความต้องการด้านกายภาพ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการทางสังคมความต้องการการยกย่อง ความต้องการความสำเร็จในชีวิต จากแนวคิดทฤษฎี ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างและออกแบบเครื่องมือในการศึกษาวิจัยความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของเกษตรกรในการผลิตกล้วยหอม

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ประกอบด้วย ความหมาย การส่งเสริมการเกษตรรูปแบบการและแนวทางการส่งเสริมและทฤษฎีการส่งเสริม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความหมายการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2560, น 4-16-4-17) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่าการส่งเสริมและพัฒนาการการเกษตร ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Agricultural Extension และร่วมกับคำว่า Education หรือการศึกษาแต่คำว่า ส่งเสริมโดยความหมายแล้วหมายถึง การสนับสนุนเกี่ยวหนุน ทำให้ดีขึ้น คล้ายกับคำในภาษาอังกฤษว่า Support แต่ความหมายมากกว่า การสนับสนุนอย่างผิวเผิน โดยหมายถึงการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาความรู้ การพัฒนาความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติพัฒนาได้ แต่ความหมายของ Extension กลับหมายถึง การเผยแพร่ การแพร่กระจายหรือขยายออกไป ซึ่งอาจจะตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษที่ว่า Agricultural Extension Education ซึ่งพื้นฐานของการนำวิทยาการหรือวิชาการจากสถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ให้สามารถ ดำเนินการผลิตให้ได้ผลอย่างสูงสุด เป็นไปตามเป้าหมายได้

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรหมายรวมถึงกระบวนการพัฒนาความรู้ของ เกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวของเกษตรกรอยู่พอดีกินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งที่สุด

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2549 : 4-5 ถึง 4-19) กล่าวว่า งานส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการให้การศึกษาในระบบโรงเรียน รวมทั้งการบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยให้บุคคลเป้าหมายเรียนรู้โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเอง เพื่อให้บรรลุภารกิจคืออยู่ดีของคนในชุมชนโดยรวม โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน จากความหมายดังกล่าว การส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นการพัฒนาที่กระตุ้นให้เกษตรกรเกิดความ ต้องการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างแท้จริง และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ซึ่งบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เพื่อให้งานส่งเสริมการเกษตรบรรลุผล คือ บุคคลที่เรียกกันว่า นักส่งเสริมการเกษตร ซึ่งนักส่งเสริมการเกษตรจัดเป็นนักพัฒนาที่มุ่งพัฒนาบุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว เกษตรกร โดยเนื้อหาในการพัฒนานั้นเป็นเนื้อหาด้านการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ในชุมชน นักส่งเสริมการเกษตรจึงจัดเป็นนักพัฒนาที่มาจากนอกชุมชน อาจจะมาจกหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนที่เข้ามาทำงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่ารวมถึงผู้นำชุมชน ทั้งนี้บุคคลที่ทำงานส่งเสริมการเกษตรเราเรียกว่า บุคลากรในงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งหมายถึง คนหรือบุคคลที่มาจากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน เข้ามาทำงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งบุคลากรเหล่านี้จัดเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สามารถทำงานส่งเสริมการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการเกษตร เป็นการนำเครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ลงไปสร้างการรับรู้ให้กับเกษตรกรโดยผ่านหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้นำสารลงไปยังเกษตรกรในชุมชน เพื่อให้เกษตรกรในชุมชนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ของเกษตร ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2.2 ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2560, น 4-19 ถึง 4-20) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรมาก โดยการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร ก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรได้ โดยสามารถสร้างรายได้พัฒนาสถานะเศรษฐกิจ สังคมชนบท และครอบครัวเกษตรกรให้มีสถานะที่ดีได้ โดยที่เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาอยู่ที่ครอบครัวเกษตรกร และการพัฒนาชุมชนในชนบท (Rural Life of Living) ให้มีสถานะของการ "กินพอที่อยู่พอดีจึงจะมี

ความสุขในสภาวะของสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยการส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนี้

2.2.1 การเกษตรเป็นพื้นฐานของการผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรของโลก การเกษตรจะเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศ ปัจจุบันประชากรของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศด้อยพัฒนาซึ่งต้องการอาหารเพื่อดำรงชีวิต ดังนั้นโลกจำเป็นต้องอาศัยความมั่นคงทางอาหาร(Food Security) คือ ความสามารถในการมีอาหารในการเลี้ยงประชากรเหล่านั้นได้ และต้องมีการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในการลงทุนการผลิตไม่ว่าจะเป็นต้นทุนเทคโนโลยีและทรัพยากรธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาเทคโนโลยีผสมผสานกับภูมิปัญญาเกษตรกร สามารถทำให้เกษตรกรนำไปใช้ในการผลิตอย่างดีได้ การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรมีบทบาทในการเป็นส่วนประสานเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีไปสู่การพัฒนาได้อย่างดียิ่ง เช่น ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตร กรรม การพัฒนาการผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณเพื่อเป็นรายได้ย่อมมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง พบว่าใน พ.ศ. 2541 สินค้าเกษตรเป็นสินค้าหลักที่สามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศถึงประมาณ 200.000 ล้านบาท ระยะเวลา 10 ปี (2527-2537) สามารถส่งออกสินค้าเกษตรขยายตัวถึงร้อยละ 7.7 พ.ศ. 2537 สามารถส่งสินค้าเกษตรถึง 254.5 พันล้านบาท (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม:แผนฯ 8)

2.2.2 การพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร โดยเฉพาะการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการผลิตจากผลการพัฒนาความรู้ผสมผสานกับภูมิปัญญาของตนเองที่ชาญฉลาดและมีความสมดุลกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและต้นทุนของการผลิต ซึ่งจะสามารถดำเนินการผลิตที่บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพมีคุณภาพได้ อีกทั้งการพัฒนาความรู้ดังกล่าวสามารถช่วยสร้างผลต่อการพัฒนาชีวิตครอบครัวและชุมชนชนบทได้อย่างดี ด้วยเหตุที่เกษตรกรซึ่งถือว่าเป็นแรงงานสำคัญ หากได้รับการพัฒนาย่อมจะมีผลต่อสังคมชนบทและสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

2.2.3 การพัฒนารายได้และสภาวะเศรษฐกิจของเกษตรกรและครอบครัว ตลอดจนชุมชนชนบท และประเทศไทย ผลของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.4 การพัฒนาชีวิตเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกร ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญ เนื่องจากเกษตรกรและครอบครัวจะเป็นเป้าหมายของการพัฒนาในชนบท การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสภาวะชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้อยู่ในสภาวะที่ดีได้ อันเป็นผลต่อการพัฒนาสังคมชนบทที่ดีได้ในที่สุด

2.2.5 การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ดีย่อมจะต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดเหมาะสม และคุ้มค่ากับการผลิตทางการเกษตร

2.2.6 การพัฒนาประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเกษตรกรรม ซึ่งพบว่ามักจะเป็นประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา จำเป็นต้องอาศัยการเกษตรเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ เกษตรกรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญของประเทศเหล่านั้น ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันการเกษตรเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แม้ว่าประเทศจะพยายามพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมใหม่ (New Industrial Country) ก็ตาม แต่พบว่า ประสบปัญหาและความล้มเหลวจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงที่ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมประชากรส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในครอบครัวเกษตร ยังต้องทำการเกษตรเพื่อยังชีพและเป็นรายได้หลัก หากประชากรกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนาที่ดีมีสถานะเศรษฐกิจ สังคมที่ดีมีความมั่นคงย่อมจะสะท้อนต่อผลของการพัฒนาประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร มีความสำคัญกับตัวเกษตรกรและประเทศ ทำให้เกษตรกรนั้นมีการเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรที่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิต และสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ให้กับเกษตรกร และเมื่อเกษตรกรมีการอยู่ดี กินดี ก็ทำให้ประเทศมีการพัฒนาและมีความมั่นคงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจตามไปด้วย

2.3 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2560 : น.41-51) ได้กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร เป็นกระบวนการของการนำความรู้วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร เป็นลักษณะของการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นวิธีการสอนหรือฝึกอบรมวัตถุประสงค์มุ่งที่จะให้เกษตรกรสามารถสร้างความสนใจ ความรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีปัจจัยเงื่อนไขประกอบของแต่ละวิธีการหรือจะเรียกว่าเทคนิควิธีก็ได้ และยังมีปัจจัยเกี่ยวกับผู้ถ่ายทอดหรือนักส่งเสริมด้วย จึงจะสามารถวัดประสิทธิภาพของหลักการเลือกใช้วิธีการต่างๆ มีดังนี้

2.3.1 ต้องทำความเข้าใจว่าข่าวสารความรู้ชนิดใดที่ควรจะถ่ายทอดผ่านวิธีการ หรือสื่อกลางอะไรจึงจะทำให้เกิดผลสูงสุด และถึงบุคคลเป้าหมายมากที่สุด

2.3.2 การใช้วิธีส่งเสริมการเกษตรมากกว่า 2 วิธี ผสมผสานกันจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้มากกว่าวิธีการหนึ่งวิธีการใดได้

2.3.3 การใช้วิธีการที่บุคคลเป้าหมายสามารถได้ยิน ได้เห็น และมีโอกาสสัมผัสได้ จะมีผลดีกว่าการได้ยินได้เห็น และสัมผัสเพียงอย่างเดียว

2.3.4 การกำหนดงบประมาณในการดำเนินการ

2.3.5 ระยะเวลาในการดำเนินการ

2.3.6 ขนาดของกลุ่มบุคคลเป้าหมายและความหนาแน่นของกลุ่มบุคคลเป้าหมายในการส่งเสริม

ซึ่งวิธีการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1. วิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยอิงบุคคลเป้าหมายเป็นเกณฑ์ (Number of Target Population Oriented)

1) วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล (Individual Method) เป็นการส่งเสริมโดย การให้เกษตรกรหรือบุคคลรับการถ่ายทอดความรู้ ได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระการถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร โดยตรงเป็นรายบุคคล จะทำให้ผู้รับความรู้มีโอกาสโดยตรงที่จะปฏิสัมพันธ์ กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือนักวิชาการผู้ถ่ายทอด ทำให้เกิดความสนใจเชื่อมั่นและเรียนรู้ได้อย่าง รวดเร็ว ทั้งนี้เป็น โอกาสที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถรับข้อมูลปัญหาตลอดจนรับภูมิปัญญาของเกษตรกร กลับมาพิจารณาในการส่งเสริมได้ วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล มีหลายวิธี ได้แก่

1.1 การเยี่ยมไร่นาและบ้านของเกษตรกร (Farmer and Home Visit) เป็นวิธีการ ที่เจ้าหน้าที่จะไปพบปะรับฟังปัญหา และถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรถึงฟาร์ม หรือไร่นาโดยจะเห็น ถึงสภาพความเป็นจริงของเกษตรกร สามารถนำสภาพดังกล่าวมาวิเคราะห์ และผนวกกับเทคโนโลยี การถ่ายทอดได้ จะสามารถสร้างความคุ้นเคยความเป็นกันเอง ความมั่นใจ และความพอใจ แก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี การส่งเสริม โดยวิธีการนี้ พบว่ามีประสิทธิภาพมากหากเกษตรกร และเจ้าหน้าที่มีความเข้าใจ ความสัมพันธ์ และทัศนคติที่ดีต่อกัน ศรัทธาในการทำงานต่อกัน การกระตุ้น การพัฒนาการสามารถทำได้ และขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่นๆ ได้ดีด้วย เพราะเจ้าหน้าที่สามารถ สนองตอบปัญหาของเกษตรกรได้ตั้งแต่แรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไข อย่างรวดเร็ว แต่วิธีการดังกล่าวนี้มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ใช้เวลานาน ใช้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมต่อ เกษตรกรในอัตราสูง ไม่สามารถไปพบเยี่ยมเกษตรกรและครอบครัวได้ทั่วถึง ทำให้เกิดความไม่ พอใจในเกษตรกรและครอบครัวที่ไม่มีโอกาสไปเยี่ยม ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ และสร้างทัศนคติ ไม่ดีได้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะประสบความสำเร็จในการจัดเวลาให้เหมาะสมได้

1.2 เกษตรกรผู้รับการส่งเสริมมาติดต่อที่สำนักงาน (Office calls) การที่ผู้รับ การส่งเสริมมาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงาน เพราะเกษตรกรมีความสนใจและเชื่อว่า เจ้าหน้าที่จะให้ข่าวสารหรือความรู้ได้ บางครั้งผู้รับการส่งเสริมมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขและมีความ ต้องการเร่งด่วนที่จะให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมช่วยเหลือ ดังนั้น ที่ตั้งสำนักงานส่งเสริมในท้องถิ่น จึงควร ตั้งอยู่ในที่พื้นที่เกษตรกร

1.3 การติดต่อทางโทรศัพท์ (Telephone calls) ปัจจุบันการใช้โทรศัพท์ได้มีการขยายเครือข่ายและจำนวนเครื่องมากขึ้น ทั้งโดยสายและไร้สายเกษตรกรจะสามารถจะใช้ข้อได้เปรียบดำเนินการได้เพราะการติดต่อทางโทรศัพท์จะสามารถช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว และลดเวลาและระยะทางในการติดต่อของนักส่งเสริมได้ดี

1.4 การติดต่อกันทางจดหมายส่วนตัว (Personal letter) การเขียนจดหมายติดต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับเกษตรกรผู้รับการส่งเสริมจัดเป็นวิธีการส่งเสริมที่ให้ประโยชน์ยิ่งวิธีหนึ่งผู้รับการส่งเสริมหรือผู้สนใจอาจเขียนจดหมายถึงเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเมื่อเกิดปัญหาและต้องการคำตอบ บางครั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมก็สามารถเขียนถึงผู้รับการส่งเสริมเพื่อแจ้งข่าวสาร ติดตามผลการส่งเสริมถึงความร่วมมือหรือเป็นการให้การรับรองในผลงานที่ดีได้

1.5 การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ (Informal contact) มีหลายโอกาสที่เดียวที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้พบเกษตรกร โดยบังเอิญตามถนนหรือในหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยซักถามปัญหาและบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมระลึกถึงปัญหาของชาวบ้านที่ตนควรให้ความช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการ และปรารถนาจะพบปะพูดคุยกับเขาเหล่านั้นอยู่บ้างอย่างเป็นทางการ ในประเทศไทยส่วนใหญ่การพบปะแบบนี้มีมากเจ้าหน้าที่จะต้องเตรียมตัวให้พร้อมเสมอเพราะหากเจ้าหน้าที่พร้อมที่จะแก้ไขปัญหา ให้ข้อเสนอแนะแล้วเกษตรกรจะเพิ่มศรัทธาในตัวเขามากขึ้น เช่น การพบในสถานที่ เช่น ตลาดนัด งานเทศกาลรื่นเริงต่างๆ งานพิธีกรรมทางศาสนาเหล่านี้ทำให้คนมาร่วมกันเป็นจำนวนมากที่ใดก็ตามที่ผู้คนมารวมกันก็มักจะมีการพูดคุยกันถึงปัญหาต่างๆ ในการทำมาหากินและชีวิตทั่วไป ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรรหาโอกาสทำความคุ้นเคยกับชาวบ้าน ศึกษาความต้องการและปัญหาของพวกเขา และสามารถแจ้งข่าวสารให้ทราบอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร

2) **วิธีการส่งเสริมโดยกลุ่มบุคคล (Group Method)** การส่งเสริมแก่กลุ่มบุคคลจะให้ผลดีในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้รับการส่งเสริมจากขั้นสนใจ (interest) ไปสู่การทดลอง ทำดู (trial) และหากเป็นที่พอใจของกลุ่มแล้ว สมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มก็อาจก้าวไกลไปถึงขั้น ยอมรับ (adoption) เลยก็ได้

วิธีการส่งเสริมโดยกลุ่มบุคคลนี้ หากมีการจัดเตรียมการเป็นอย่างดี มีเป้าหมายและดำเนินการอย่างมีระบบแล้ว ก็จะทำให้ผลดีอย่างมากต่อการสร้างพลังกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะมีปฏิริยาสนองตอบต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และต่อความคิดทั้งหลายที่สมาชิกในกลุ่มได้แสดงออกด้วยการกระตุ้น และแนะนำอย่างเหมาะสมพลังกลุ่มก็จะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการกระทำของกลุ่ม โดยสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้ผลักดันให้เป็นไปตามสิ่งที่จะยอมรับนั้น

การส่งเสริมแบบกลุ่ม มีหลายวิธี ได้แก่

2.1 การประชุมกลุ่ม (group meeting) การประชุมกลุ่มเป็นวิธีการส่งเสริมที่เก่าแก่สำคัญและยังใช้ได้ผลอยู่เสมอมา คือ ช่วยในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ต่างๆ ระหว่างทุกคนที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้เข้าประชุมได้มีโอกาสร่วมปรึกษาหารือกัน ปรับตัวเองให้เข้ากับกลุ่มยอมรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนมาก นำไปสู่การใช้ความคิดร่วมกัน มีความรู้สึกร่วมกันและมีการปฏิบัติร่วมกัน (group thinking, group feeling and group action)

การประชุมกลุ่มช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก เมื่อเทียบกับการส่งเสริมโดยวิธีอื่นหากต้องการให้การประชุมบรรลุผลและเป็นที่ยอมรับกันทั่วแล้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรกระตุ้น หรือจูงใจให้ชาวบ้านเป็นตัวตั้งตัวตีจัดการประชุมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเพียงเป็นผู้ชี้แนะให้การสนับสนุนช่วยเหลือเท่านั้น การประชุมที่ได้ผลดีนั้น จะต้องทำให้ผู้เข้าประชุมทุกคนเกิดกระแสแห่งความคิด และใช้ดุลพินิจพิจารณาปัญหาและความต้องการของเขาและเกษตรกรจะมีส่วนร่วมมากด้วย

อนึ่ง ขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น มักมีส่วนสำคัญที่จะกำหนดว่า การประชุมควรเป็นในรูปแบบใดอย่างไร และใช้สถานที่ใดจึงจะเหมาะสมและทำให้การประชุมนั้นๆ มีประสิทธิภาพอย่างมากที่สุด

2.2 การฝึกอบรม (Training) เป็นวิธีการหนึ่งของการส่งเสริมที่มีการใช้กันมากและเป็นประจำ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะพิจารณาดำเนินการฝึกอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ (learning) หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้นๆ การฝึกอบรมโดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้

2.2.1 การฝึกอบรมเป็นกระบวนการ (process) ซึ่งหมายถึงเป็นระบบของกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

2.2.2 การฝึกอบรมช่วยให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมมี

ความรู้ (Knowledge) คือ ให้ความรู้หลักปฏิบัติที่ถูกต้องว่าอะไรเป็นและรู้อะไรจะทำอย่างไร

ความเข้าใจ (understanding) คือ ไม่เพียงแต่รู้ในเรื่องหรือสิ่งนั้นๆ เท่านั้น แต่บอกเหตุและผลของเรื่องหรือสิ่งๆ นั้นได้ด้วยว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น หรือถ้าไม่เป็นเช่นนั้นแล้วจะเกิดผลเช่นไร เป็นต้น

ทัศนคติ (attitudes) คือ มีท่าทีความรู้สึก (feeling) ต่อบุคคล งาน หรือ สิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องในทางที่ดีที่เหมาะสม เอื้ออำนวยประโยชน์แก่บุคคลให้ทำงานด้วยความสนใจ และกระตือรือร้น

ความชำนาญหรือทักษะ (skill) คือ สามารถนำสิ่งที่ได้รู้ไปปฏิบัติ ให้บังเกิดผลขึ้นได้ ยิ่งมีความชำนาญหรือทักษะมาก ก็ยิ่งมีทางให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย

2.2.3 การฝึกอบรมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมีโอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งจะมีผลให้ผู้นั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามมา พฤติกรรมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นการให้ความรู้อย่างเจาะจงแคบกว่าการศึกษา คือ มุ่งเน้นที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถจำเป็นให้แก่บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานแต่อย่างไรก็ตามการฝึกอบรมก็เป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง และเป็นกระบวนการ 2 ทาง (a two-way proces) ของผู้สอนและผู้เรียนซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องสอนเพียงอย่างเดียว และผู้เรียนรู้ก็ไม่จำเป็นต้องเรียนเพียงอย่างเดียวเสมอไป ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงจะทำให้การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ บังเกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายได้

2.3 การสาธิต (*Demonstration*) สาธิตเป็นวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มที่ใช้การบรรยายประกอบการแสดงทำให้ผู้เรียนรู้ "ได้ฟัง" และ "ได้เห็น" ไปพร้อมกัน วัตถุประสงค์ของการสาธิต เพื่อให้ผู้รับการส่งเสริมได้เรียนรู้ถึงวิธีการปฏิบัติ หรือผลการปฏิบัติที่มีลำดับขั้นตอนมีหลักวิชา และสามารถนำไปปฏิบัติได้เป็นการพัฒนาทักษะ (skill) ของผู้รับการส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติการได้อย่างถูกต้อง การสาธิตแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การสาธิตวิธีการกับการสาธิตผลในแต่ละขั้นตอนเป็นลำดับไป เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ผู้เรียนรู้และติดตามดูการสาธิตแบ่งออกได้ 2 แบบ ดังนี้

1) **การสาธิตวิธี (Method Demonstration)** เป็นการแสดงให้เห็นถึงวิธีการปฏิบัติในการ (process) ของการปฏิบัติฟังการอธิบาย (oral explanation) และซักถามปัญหาในระหว่างการสาธิตหรือเมื่อเสร็จสิ้นการสาธิต เพื่อขจัดข้อข้องใจหรือเรื่องที่ยังไม่แน่ใจได้และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือวิทยากรผู้แสดงการสาธิตก็อาจเปิด โอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้เข้าร่วมปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนทำให้ผู้เรียนรู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องและคล่องแคล่วยิ่งขึ้นด้วย

2) **การสาธิตผล (Result Demonstration)** การแสดงเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า การปฏิบัติที่ได้ปรับปรุงหรือที่ได้มีการวิจัยค้นคว้ามาแล้วนั้น จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ในท้องถิ่นเช่นเดียวกัน การสาธิตผลอาจเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้ปุ๋ยในการปลูกมันสำปะหลัง หรืออาจจะเกี่ยวกับการปฏิบัติหลายๆ อย่างประกอบกันเข้าเป็นเรื่องเดียวกันก็ได้ เช่น การจัดการทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

วัตถุประสงค์สำคัญของการสาธิตผล ก็เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเอง และตัวผู้รับการส่งเสริมด้วย จากผลสำเร็จของการสาธิตที่ถือว่าผลงาน คั้นคว้าวิจัยนั้น สามารถปรับใช้ในสภาพความเป็นจริงของผู้รับการส่งเสริมและท้องถิ่นได้ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถพูด และเขียนถึงการปฏิบัติได้ด้วยความเชื่อมั่นในประสบการณ์

2.4 การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field Trip of Study Tour) เป็นวิธีการส่งเสริมที่เพิ่มความรู้อะเอียดและประสบการณ์ให้แก่ผู้รับการส่งเสริมได้เป็นอย่างดี เพราะผู้เข้าร่วมในการศึกษาและดูงานจะมีโอกาสได้พบเห็นผลงานของผู้อื่น ซึ่งได้ทำสำเร็จแล้วอันจะมีผลในการเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ร่วมศึกษาดูงานให้ยอมรับสิ่งใหม่มากขึ้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาจใช้วิธีจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ต่อเนื่องจากการสาธิตผลก็ได้ ทั้งนี้ผู้รับการส่งเสริมจะได้พบเห็น ได้รับฟัง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นสรุปผลและตัดสินใจเองว่าจะนำสิ่งไหนไปใช้ในการประกอบอาชีพ และในครอบครัวของเขาได้บ้าง

การจัดศึกษาและดูงานนอกสถานที่จะบรรลุผลสำเร็จได้ ถ้ามีการจัดลำดับการดูงานและกำหนดเวลาให้แน่นอนชัดเจน สถานที่ที่จะไปดูจะต้องให้ประโยชน์แก่ผู้จะไปอย่างแท้จริง

ในกรณีที่เป็นการเดินทางระยะทางไกล ต้องมีการจัดเตรียมการเดินทางไว้ให้พร้อมถ้าต้องการเดินทางเท้าต้องแน่ใจว่าไม่เดินระยะไกลจนเกินไป ผู้ร่วมเดินทางทุกคนต้องรู้จักเริ่มต้นและสิ้นสุดของการเดินทาง การเดินทางจะต้องมีการหยุดพักรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม ในระหว่างการศึกษาดูงานควรจัดเวลาเพื่อให้มีการอภิปรายประชุม แนะนำเจ้าของสถานที่หรือถกเถียงปัญหา กัน ถ้าเป็นไปได้ควรเชิญผู้นำท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น เข้าร่วมการเดินทางไปที่ศึกษาดูงานด้วย จะได้รับแรงสนับสนุนอีกทางหนึ่งให้เจ้าของฟาร์ม หรือสถานที่ได้มีโอกาสเล่าเรื่องเกี่ยวกับฟาร์ม หรือสถานที่ของเขาและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานที่เขาทำอยู่ด้วย

การวางแผนการเดินทาง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่จะไปดูงาน การจัดเตรียมคนบรรยายสรุปชี้แจง ตอบคำถาม ฯลฯ ล้วนมีความสำคัญและเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการศึกษาดูงานเป็นอย่างมากด้วยกันทั้งสิ้น

3) การส่งเสริมแบบมวลชน (Mass Method) การส่งเสริมแบบมวลชน โดยสื่อสารมวลชน (Mass Media) จะช่วยในการส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรม (innovations) ให้ประชาชนได้ทราบว่าได้มีสิ่งนั้นๆ เกิดขึ้นแล้วและก็มีอยู่บางคนอาจสนใจที่จะศึกษาหารายละเอียดเพิ่มเติมอีก ซึ่งในขั้นนี้สื่อมวลชนก็ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ดี และใช้กับคนจำนวนมากๆ ได้อย่างกว้างขวาง

สื่อสารมวลชนที่นำมาใช้ได้ดีในกรส่งเสริมได้แก่ เอกสารเผยแพร่ โปสเตอร์ หนังสือนิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ และฟิล์มสตริป และการจัดนิทรรศการ

3.1 เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ (Printed Matter) สิ่งตีพิมพ์เป็นสื่อใช้ได้ดีในการส่งเสริม สามารถเผยแพร่ได้ใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) เอกสารสรุปผลการวิจัยค้นคว้า ทดลองเผยแพร่กระทำได้ในลักษณะการเขียนแบบวิชาการหรือกึ่งวิชาการก็ได้ โดยวารสารทางวิชาการต่างๆ
- 2) เอกสารเผยแพร่ที่ผู้เชี่ยวชาญการส่งเสริมเป็นผู้เขียนนั้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมใช้เป็นคู่มือในการส่งเสริม ผู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริมจะนำรายงานสรุปผลการวิจัยค้นคว้า ทดลองหรือข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงอื่น ๆ มาเขียนในรูปแบบที่อ่านเข้าใจง่าย (simplify) และมีลักษณะเป็นวิชาการง่ายมีเนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 3) เอกสารเผยแพร่แก่ผู้รับการส่งเสริมเฉพาะการผลิต เช่น เอกสารคำแนะนำการปลูก และผลิตสำหรับเกษตรกร โดยเขียนให้อ่านง่ายเหมาะสมกับระดับการศึกษาของเกษตรกร และสอดคล้องรูปภาพ แผนภูมิ การ์ตูน ใส่อีสันเข้าช่วยเสริมให้เป็นเอกสารที่น่าอ่านศึกษายิ่งขึ้น

3.2 ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ (Posters) เป็นแผ่นกระดาษหรือกระดาษแข็งที่มีภาพประกอบมีสีสันสวยงาม และมีข้อความง่ายๆ สั้นๆกะทัดรัด สามารถให้ผู้พบเห็นมองเห็นได้แต่ไกล สะดุดความสนใจให้สิ่งที่ควรทราบได้ทันทีและชวนปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ของภาพโฆษณา ก็เพื่อให้ข่าวสารข้อเท็จจริงแก่ผู้อ่านให้ได้รับทราบสิ่งที่ควรรู้หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ เร่งเร้าให้สนับสนุนความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น ภาพโฆษณาที่ดีต้องอ่านแล้วเข้าใจได้อย่างเดียว (Single idea)/ ไม่คลุมเครือ ข้อความจำกัดเท่าที่จำเป็น ตัวโตเห็นชัดเจน

3.3 หนังสือพิมพ์ (Newspapers) สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นประจำสม่ำเสมอ และนิยมออกเป็นรายวัน หากเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือนหรือห่างกว่านั้น เรียกนิตยสาร (magazine) ประชาชนนิยมอ่านหนังสือพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย แม้ผู้อ่านไม่ออกก็ให้ผู้อื่นอ่านให้ฟังหรือฟังคนอื่นคุย หรือวิจารณ์ข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ตามร้านกาแฟ หรือที่ชุมชนในหมู่บ้านก็มีมาก

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาจใช้หนังสือพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม โดยเสนอข่าวสารที่เป็นเรื่องน่าสนใจ และเป็นที่ต้องการของประชาชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องทราบว่า ผู้อ่านหนังสือพิมพ์คือใครแล้วเขียนข่าวให้อ่านง่ายใช้ประโยคสั้นๆ ข้อความแต่ละวรรคตอนไม่ยาวเกินไป มีความชัดเจนแน่นอน ไม่คลุมเครือหรือหาหลักฐานอ้างอิงไม่ได้

3.4 วิทยุ (Radio) นับเป็นสื่อมวลชนที่ให้ข่าวได้เร็วที่สุด และสามารถส่งข่าวแพร่กระจายไปได้ไกลและกว้างขวางสามารถจะเข้าถึงบุคคลทุกระดับและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมีใช้น้อยในฐานะเป็นแหล่งข่าวที่เที่ยงตรง

วิทยุจะช่วยให้ประชาชนได้รับทราบ และสนใจในข่าวสารที่ได้เสนอไป แม้จะไม่อาจให้รายละเอียดได้ทุกแง่มุม แต่ก็เป็นที่ที่ตัวเองกว่าหนังสือพิมพ์ เนื่องจากผู้ฟังวิทยุมีความรู้สึก ว่าผู้อ่านข่าวหรือผู้ดำเนินรายการกำลังคุยให้เขาทราบโดยตรง คนเป็นจำนวนมากชอบฟังรายการวิทยุ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะใช้ประโยชน์จากวิทยุได้ ในการเผยแพร่ข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ที่ความสำเร็จไปสู่ประชาชน แจ้งให้ทราบเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกำลังเกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิด

3.5 โทรทัศน์ (Television) โทรทัศน์ได้เปรียบวิทยุตรงที่ผู้ชมรายการได้ฟังเสียงและได้เห็นภาพไปพร้อมกัน ฉะนั้นในการส่งเสริมถึงสามารถจัดแสดงสถิติและใช้สื่ออุปกรณ์ เช่น แผนภาพ (Diagram) แผนภูมิ (Chart) กราฟ (Graph) รูปภาพ (Picture) ฯลฯ เข้าช่วยได้เป็นอย่างดี

การแสดงและการพูดต้องสัมพันธ์และต่อเนื่องกันมีต้นฉบับหรือบทโทรทัศน์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ช่างกล้อง ช่างเสียง ผู้ควบคุมรายการทราบและเข้าใจตรงกัน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องจัดแบ่งเวลาในการนำเสนอเรื่องตามขั้นตอนต่างๆ ให้ดีและตรงกำหนดเวลาที่มีไว้ให้

ปัจจุบันในประเทศไทยเรา โทรทัศน์มีบทบาทและอิทธิพลต่อประชาชนในด้านความสนใจและความรู้สึกนึกคิด โทรทัศน์เป็นศูนย์รวมข่าวสารและการบันเทิงนานาประเภทประชาชนจะได้รับความรู้ความสนุกสนานจากรายการต่าง ๆ ฉะนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะสามารถ ใช้โทรทัศน์เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมได้ ทั้งนี้ต้องจัดรายการและเนื้อหาสาระให้มีคุณค่าควรแก่เวลา และการรับฟัง

3.6 ภาพยนตร์ (Motion pictures) นับเป็นสื่อที่ใช้ได้ดีในการส่งเสริม อาจจัดภาพยนตร์ประเภทให้ความรื่นรมย์ดึงดูดความสนใจ กระตุ้นให้คนรวมกันเป็นจำนวนมากก่อนแล้ว ใช้การส่งเสริมวิธีอื่นก่อนหรือหลังจากฉายภาพยนตร์ตาม โอกาสอันควรก็ให้ผลดี หรือฉายภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะไปส่งเสริมแทรกให้ประชาชนได้ชมเชิงสารคดี เรื่องน่ารู้ ฯลฯ ก็กระตุ้นความสนใจของประชาชนได้เช่นกัน

3.7 การจัดนิทรรศการ (Exhibition of Exposition) นิทรรศการ (Exhibits) คือ การใช้ อุปกรณ์เพื่อการถ่ายทอด และเผยแพร่งานเพื่อการศึกษาและ โฆษณาต่อหมู่คนจำนวนมาก การจัดหรือตั้งของแสดงนั้นสามารถอยู่ได้นาน และประชาชนหมุนเวียนดูได้โดยไม่จำกัดเวลาและจำนวน

2. การส่งเสริมโดยอิงวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ (Purpose Oriented) การดำเนินการส่งเสริม โดยวิธีนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันในหลายแบบด้วยกันดังนี้

2.1 การส่งเสริมโดยการเลือกการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว (Single Topic Approach) มีข้อสมมติว่า ถ้าผู้รับการเปลี่ยนแปลงพบว่าเขาปฏิบัติตามได้ผลเป็นการง่ายที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในภายหลังการเข้าถึงแบบนี้มีการเลือกเรื่องก็ทำการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว เช่น

การทดลองปฎิ การใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและให้ผลผลิตสูง ใช้กับบุคคลเป้าหมายที่อยู่ไกลในท้องถิ่นหรือจากการติดต่อจากเจ้าหน้าที่และโลกภายนอก

2.2 การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องที่จะส่งเสริมหลายๆ เรื่อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพร้อมๆ กัน (Integrated Approach of Package Approach) โดยการส่งเสริมให้ผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการปรับปรุงปัจจัยในการผลิตหลายๆ อย่างตามความจำเป็น เช่น การเพิ่มในผลผลิตข้าว สิ่งที่จะมาเกี่ยวข้อง ได้แก่ การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง พันธุ์ข้าว เหมาะกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นประจำอยู่แล้วพอสมควรและพร้อมที่จะยอมรับสิ่งปฏิบัติหรือความรู้ใหม่ๆ

2.3 การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับฟาร์มและบ้านเรือน (Farm and Home approach) ต้องคำนึงว่าฟาร์มและบ้านเรือนรวมกันเป็นหน่วยเดียว และต้องคำนึงว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้การจัดฟาร์มและบ้านเรือนในลักษณะที่ครอบครัวมีรายได้สุทธิสูงในสถานการณ์และช่วงเวลาหนึ่งๆ การเข้าถึงแบบนี้จะทำให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ มีภราดรภาพมากขึ้นที่ขึ้นการเข้าถึงแบบนี้เพื่อที่จะให้บุคคลเป้าหมายเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเพิ่มรายได้ โดยการลงทุนผลิตต่ำสุด และได้กำไรมากที่สุดในการทำงานในบ้านและในฟาร์ม

2.4 การส่งเสริม โดยการเลือกท้องที่ใดท้องที่หนึ่งเป็นเป้าหมายในลักษณะ Intensive โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมเน้นเฉพาะพื้นที่ลักษณะของการผลิตและการเกษตรที่เฉพาะพื้นที่นั้นหรือเป็นไปตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่เป็นสำคัญ

3. วิธีการส่งเสริมโดยอิงเจ้าหน้าที่เป็นเกณฑ์ (Change Agent Oriented) นับเป็นวิธีการ ส่งเสริมอีกวิธีการหนึ่ง

3.1 การใช้ Change agent ที่มีความรู้แบบกว้าง (Generalist approach) โดยถ่ายทอดแบบกว้างๆ หรือทั่วไปไม่เป็นรายวิชาหรือเฉพาะอย่าง (Specific)

3.2 การใช้ทีมนักวิชาการ (Team approach) กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยนักส่งเสริมที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เช่น พืช ปศุสัตว์ สัตว์ การจัดการฟาร์มเข้าไปในหมู่บ้านเป็นทีม

3.3 การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย (Interagency หรือ Cooperapproach) ดำเนินการคล้ายวิธีที่ 2 แต่เจ้าหน้าที่มาจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักส่งเสริมพัฒนากรเข้าไปร่วมกันทำงาน อาจจะเข้าไปพร้อมกันหรือคนละครั้งก็ได้เพื่อประสานงานกันในการพัฒนาการเกษตร

3.4 การใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อมวลชน (Change Agent as Mass Media Approach) โดยการนำเอาสื่อมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ หรือสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ และอื่นๆ มาเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ในความคิดของเกษตรกร

4. วิธีการส่งเสริมโดยอิงเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเกณฑ์ (Information Technology Oriented) ปัจจุบันวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การพัฒนาคอมพิวเตอร์ การสื่อสารทางไกล การใช้ระบบดาวเทียมและการวิวัฒนาการส่งข้อมูลผ่านเครื่องส่งหรือคอมพิวเตอร์ จะเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดมากที่สุดและเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมเป็นกระบวนการที่สามารถนำข้อได้เปรียบหรือสิ่งที่มีอยู่ในระบบสื่อสารข้อมูลทางไกลมาใช้ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกและผลิตผลผลิตการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดยิ่ง โดยผนวกเข้ากับวิธีการอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้นอกจากข้อมูลเทคโนโลยีการเกษตรผลิตแล้ว ยังสามารถจะรับข้อมูลหรือเข้าสู่ข้อมูลตรวจสอบและติดตามสภาวะทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีการผลิตและข้อมูลการตลาดได้ด้วย อันเป็นผลต่อการกำหนดแนวทางการผลิต แม้ว่าขณะนี้ส่วนใหญ่เกษตรกรยังไม่สามารถพัฒนาถึงเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ แต่หน่วยงานส่งเสริมสามารถจะเป็นแหล่งของการใช้เทคโนโลยีสื่อสารดังกล่าวได้ดี จึงนับว่าเป็นการส่งเสริมอีกรูปแบบหนึ่งสำหรับอนาคตของการพัฒนาการเกษตรมากทีเดียวโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาจจะต้องได้รับการพัฒนาการใช้การรวบรวมข้อมูลความรู้และถ่ายทอดไปสู่เกษตรกรได้ โดยเฉพาะปัจจุบันมีเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านระบบ Internet และผ่านโทรศัพท์มือถือ Smart Phone อันจะเป็นผลต่อการพัฒนาความรู้แก่เกษตรกรได้อย่างรวดเร็วเหมาะสมอีกด้วย การส่งเสริมโดยการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนานวัตกรรมอิเล็กทรอนิกส์ทางการเกษตร EAgriculture (Agriculture Electronics) ซึ่งนักส่งเสริมสามารถใช้ได้หลายรูปแบบด้วยกัน โดยเฉพาะการจัดกลุ่มไลน์เฉพาะ (Gtoup Line), E-mail และ Face book เฉพาะเป็นที่สามารถจะส่งข่าวสารความรู้และแนวทางปฏิบัติตามสถานการณ์และเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนได้ โดยการสนับสนุน Computer และ Smart Phone เป็นเครื่องมือสนับสนุนกระบวนการและวิธีการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสามารถที่จะพัฒนาเป็นนวัตกรรมการออกแบบโปรแกรมการส่งเสริมและพัฒนาเชิงบูรณาการที่ใช้ร่วมกันได้อย่างดียิ่ง การส่งเสริมได้ทั้ง 2 ทาง โดยเฉพาะการส่งบทเรียนรู้คำแนะนำ ปรัชญา และการดำเนินการทางการเกษตรผ่าน Clip ประกอบเสียงและการใช้การสื่อสารผ่านหน้าจอแบบโต้ตอบ สไกป์ (Skype) ทำให้การพัฒนาการเกษตรสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

5. วิธีการส่งเสริมโดยอิงชุมชนเป็นเกณฑ์ (Community Oriented) ในปัจจุบันนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม ในลักษณะของการประสานหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะผสมผสาน (Integrated) กันตามความต้องการและภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งเรียกว่าศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยจัดให้เป็นศูนย์ของการเรียนรู้ของเกษตรกร ตลอดจนผู้สนใจในการพัฒนาเกษตรในลักษณะครบวงจร

โดยเริ่มตั้งแต่ทรัพยากรการผลิตการลงทุนการผลิต การวิเคราะห์สภาวะการด้านการตลาดการใช้เทคโนโลยีการผลิต การดำเนินการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการจัดการผลผลิตสู่ตลาดและอุตสาหกรรมแปรรูป ซึ่งจัดว่าศูนย์ดังกล่าวเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ และปฏิบัติการผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่ดี แนวทางในการผสมผสานความต้องการชุมชนทรัพยากรท้องถิ่น ชุมชน กลุ่มเกษตรกรและองค์กรปกครองท้องถิ่น เช่น อบต. หรือ อบจ. เป็นต้น ให้สอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีการผลิตของกระทรวง ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแห่งนี้นับเป็นยุทธวิธีใหม่ ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในลักษณะของการเรียนรู้ และปฏิบัติร่วมกันของเกษตรกรและนักส่งเสริมซึ่งไม่ได้เป็นไปในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งด้านเดียว แต่เป็นลักษณะของบูรณาการการผลิตอันจะสามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ยิ่ง เกษตรกรจะสามารถเรียนรู้กระบวนการผลิต การใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับภูมิปัญญาของตนเองอย่างดียิ่ง

5.1 ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล ซึ่งจัดเป็นนโยบายที่ดีของกรมส่งเสริมการเกษตรอันเป็นศูนย์ที่เกษตรกรดำเนินการในลักษณะรวมกลุ่มกันเป็นคณะกรรมการ และดำเนินการถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผ่านตัวเกษตรกรผู้นำเกษตรกรอันเป็นราษฎรชาวบ้าน ทำให้เกษตรกรเรียนรู้ร่วมกันได้ดี และเรียนรู้จากสภาพความเป็นจริง โดยนักส่งเสริมมีหน้าที่ในการสนับสนุนข้อมูลและการจัดการได้เป็นอย่างดีด้วย

5.2 ศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบลอันเป็นศูนย์หรือการรวมกลุ่มของเกษตรกร ตลอดจนชาวบ้านในการใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้แลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่นของเขาเอง ปัจจุบันสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จะเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสามารถใช้ข้อได้เปรียบดังกล่าวในการสนับสนุนงานส่งเสริมการผลิตการตลาดได้อย่างดีด้วย

5.3 การถ่ายทอดความรู้ กิจกรรมชุมชนวิสาหกิจชุมชน/ประชารัฐพัฒนา แบบบูรณาการ Social Enterprise การส่งเสริมและถ่ายทอดในลักษณะของการอิงธุรกิจสังคม (Social Enterprise Oriented) หรือวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบด้วย เนื่องจากนโยบายของการส่งเสริมผลิตภัณฑ์และผลิตผลการเกษตรของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนาตามนโยบายของรัฐในการยกระดับคุณภาพสินค้าของตำบล (OTOP) เป็นสินค้าคุณภาพมาตรฐาน การสร้างวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งที่เรียกชื่อในปัจจุบันแนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร (พ.ศ. 2560) คือ บริษัทประชารัฐสามัคคีของจังหวัดจำกัดทุกจังหวัด นับเป็นนโยบายที่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากสู่เศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในการกำหนดชนิดของผลิตผลและการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ย่อมจะสามารถสร้างรายได้ที่ดีมีความมั่นคงแก่เศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดีด้วย

การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม โดยอิงประชารัฐหรือวิสาหกิจของชุมชน ย่อมจะสามารถสร้างเสริมประสิทธิภาพแก่งานส่งเสริมอันเป็นบทบาทที่สามารถจะดำเนินการในการร่วมวางแผนการผลิตอย่างบูรณาการและครบวงจรได้ตามเป้าหมายของการทำการเกษตรได้

กล่าวโดยสรุป วิธีการส่งเสริมเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร โดยวิธีการที่หลากหลายโดยเจ้าหน้าที่มีการใช้สื่อผสมผสานเพื่อให้การส่งเสริมการเกษตรเกิดประสิทธิภาพสูงสุด วิธีการที่ใช้ก็จะแตกต่างกันไปตามบริบทสภาพแวดล้อมวัฒนธรรมชุมชนที่เกษตรกรอาศัยอยู่ ซึ่งจะสามารถนำมาใช้ในการวิจัยเพื่อให้เข้าใจและรับทราบการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรว่าเป็นอย่างไร

2.4 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

พลสรานู สราญรมย์ (2560, น. 7-2 ถึง 7-3) ได้กล่าวว่า รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการเกษตรจำแนกตามวิธีการทำงานได้หลายรูปแบบ ได้แก่ แบบการฝึกอบรมและเยี่ยมชม แบบบริการเบ็ดเสร็จ แบบการมีส่วนร่วม แบบโครงการ และแบบผสมผสาน โดยรูปแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมชมเป็นวิธีที่ใช้กันมาอย่างช้านานจนถึงปัจจุบัน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การฝึกอบรมและเยี่ยมชม รูปแบบการบริการเบ็ดเสร็จเป็นการนำแนวคิดที่ต้องการรวมการบริการต่างๆ ไว้ ณ จุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ รูปแบบการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากสถานการณ์ในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมที่มีลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันรูปแบบโครงการเป็นการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะทั้งในพื้นที่เป้าหมายระยะเวลาดำเนินงานบุคคลเป้าหมาย รวมถึงการประเมินผลลัพธ์ของโครงการที่ชัดเจน ส่วนรูปแบบผสมผสานเป็นการนำแนวคิดข้อดีของแต่ละรูปแบบมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ในพื้นที่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นการส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้การเกษตรที่มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ให้กับเกษตรกร โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ถ่ายทอดซึ่งวิธีการส่งเสริม ประกอบด้วย การส่งเสริมรายบุคคล การส่งเสริมแบบกลุ่ม และการส่งเสริมแบบมวลชน รูปแบบประกอบด้วย การฝึกอบรม การเยี่ยมชม การประชุมกลุ่ม การสาธิต การใช้สื่อ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้มีความกินดีอยู่ดี มีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งสามารถที่จะนำมาสร้างและออกแบบเครื่องมือการวิจัยความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

3. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

3.1 ความหมายความรู้

ความรู้ คือ สิ่งที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ การศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ เช่น ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์, สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยินได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ เช่น ความรู้เรื่องสุขภาพ ความรู้เรื่องนิทานพื้นบ้าน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)

วิจารณ์ พานิช (2547) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2563, น.14-6) ความรู้มาจากการจัดระบบและตีความสารสนเทศตามบริบทและสารสนเทศก็มาจากการประมวลข้อมูล ทั้งนี้ความรู้จะไม่มีประโยชน์ถ้าไม่นำไปสู่การกระทำหรือการตัดสินใจ

กรณี ต่างวิวัฒน์ (2554, น. 1-8) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2563, น. 14-4-14-9) ความรู้ เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด จัดเกลา เปรียบเทียบ เลือกลงใช้ เชื่อมโยง และบูรณาการกับความรู้และประสบการณ์เดิมผนวกกับความรู้อื่น เกิดการผสมประสานระหว่างสถานการณ์ค่านิยม ความรู้ในบริบท และความรู้แจ้ง จนเกิดเป็นความเข้าใจ เชื่อถือได้และพัฒนาไปสู่ในระดับที่สูงขึ้น หรือนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้โดยไม่จำกัดช่วงเวลา ซึ่งความรู้เหล่านี้เมื่อนำไปใช้จะไม่หมดหรือสึกหรอแต่จะยิ่งออกงอกหรือออกงามยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป ความรู้เป็นสิ่งที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสารสนเทศ การบอกเล่าการพบเห็นจากประสบการณ์ของตนเองและของคนอื่น โดยผ่านกระบวนการความคิดวิเคราะห์และการฝึกปฏิบัติจนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น

3.2 ประเภทของความรู้

กรณี ต่างวิวัฒน์ (2554, น. 1-11) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2563, น. 1413) ได้อธิบายถึงการจำแนกประเภทของความรู้ตามลักษณะการปรากฏของความรู้ มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรทฤษฎีคู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

3.3 ระดับความรู้

สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิต (2548). ได้แบ่งระดับความรู้ ออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 : Know -what (รู้ว่าคืออะไร) เป็นความรู้เชิงรับรู้ หรือ ความรู้ที่ได้รับมาจากการเรียน เห็นหรือจดจำมีลักษณะเป็นความรู้ในภาคทฤษฎีว่า สิ่งนั้นคืออะไร

ระดับที่ 2: Know-how (รู้ว่าเป็นอย่างไร /รู้วิธีการ) เป็นความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

ระดับที่ 3 : Know-why (รู้ว่าทำไม รู้เหตุผล) เป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งเชิงเหตุผลที่สลับซับซ้อนขึ้น ภายในเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ความรู้ในระดับนี้สามารถพัฒนาได้บนพื้นฐานของประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาและการอภิปรายร่วมกับผู้อื่น

ระดับที่ 4 : Care -why (ใส่ใจกับเหตุผล) เป็นความรู้ในลักษณะการสร้างสรรค์ ที่มาจากตัวเอง บุคคลที่มีความรู้ในระดับนี้จะมีเจตจำนง แรงจูงใจ และการปรับตัวเพื่อความสำเร็จ

3.4 เครื่องมือที่ชีวิตและประเมินผล

สมชาย รัตนทองคำ (2554) กล่าวว่า ในการวัดและประเมินผลด้านการศึกษานั้น จะใช้เครื่องมือโดยย่อขึ้นอยู่กับลักษณะจุดประสงค์การศึกษาและแนวทางการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลการเรียนรู้มีหลายลักษณะ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.4.1 แบบทดสอบ คือ ชุดของคำถามหรือสิ่งเร้าที่นำไปใช้ให้ผู้สอบตอบสนองออกมา ชุดของสิ่งเร้านี้มักอยู่ในรูปของข้อคำถาม ซึ่งอาจให้เขียนตอบแสดงพฤติกรรมให้พูดออกทางวาจาก็ได้ ทำให้สามารถวัดได้ สังเกตได้ และนำไปสู่การแปลความหมายได้แบบทดสอบนี้สามารถใช้ได้กับการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย แต่ส่วนใหญ่นิยมวัดทางด้านพุทธิพิสัย แบบทดสอบแบ่งตามจุดมุ่งหมายออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1. **แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (achievement test)** เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และความสามารถสมองด้านต่างๆ เช่น ความรู้ความจำความเข้าใจ การนำไปใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประมาณค่า ซึ่งแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้อาจเป็นประเภทที่ผู้สอนสร้างขึ้นเอง เช่น ข้อสอบปลายภาค หรือเป็นแบบทดสอบมาตรฐาน ที่มีผู้สร้างไว้แล้ว เช่น ข้อสอบ TOFEL รูปแบบและวิธีการใช้แบบทดสอบแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ (1) แบบสอบปากเปล่า (oral test) เป็นการทดสอบที่อาศัยการซักถามเป็นรายบุคคล เหมาะสำหรับผู้สอบจำนวนน้อย ข้อดีคือสามารถถามได้ละเอียดและสามารถโต้ตอบได้ (2) แบบเขียนตอบ (paper-pencil test) เป็นการทดสอบที่มีการเขียนตอบ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบอัตนัย หมายถึงแบบทดสอบที่ถามให้ตอบยาวๆ สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง เหมาะสำหรับการวัดความสามารถ

ในการใช้ภาษาและแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายและแบบทดสอบปรนัย หมายถึง แบบทดสอบประเภท ถูก-ผิด จับคู่ เต็มคำ และเลือกตอบเหมาะสำหรับสอบผู้สอบจำนวนมากๆ มีเวลาตรวจข้อสอบน้อย (3) แบบปฏิบัติ (performance test) เป็นการทดสอบที่ผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมออกมาโดยการกระทำหรือลงมือปฏิบัติจริง เช่น การสอบนวด การสอบปฏิบัติทางกายภาพบำบัด เป็นต้น

2. *แบบทดสอบวัดความถนัดหรือทักษะ (aptitude test)* เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดศักยภาพระดับสูงของบุคคลว่า สมรรถภาพในการเรียนรู้มีมากน้อยเพียงใด และควรเรียน ด้านใดหรือทำงานในด้านใด จึงจะเหมาะสมและประสบความสำเร็จ แบบทดสอบประเภทนี้ แบ่งย่อยได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบความถนัดในการเรียน (scholastic aptitude test) และ แบบทดสอบความถนัดจำเพาะ (specific test) ซึ่งแบ่งความถนัดเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา การใช้คำ ตัวเลข มิติสัมพันธ์ ความจำ การสังเกตรับรู้ และการใช้เหตุผล

3. *แบบทดสอบวัดความสัมพัทธ์ของบุคคล* เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดเกี่ยวกับบุคลิกภาพหรือการปรับตนเองของบุคคลในสังคม วัดความสนใจต่อสิ่งต่างๆ ในรูปแบบทดสอบวัดลักษณะบุคคล เช่น แบบทดสอบความเกรงใจ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

3.4.2 *แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า* แบบสอบถามเป็นชุดของ คำถามที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งสร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อ และความสนใจต่าง ในทางการศึกษามักนิยมใช้วัดและประเมินผลด้านจิตพิสัยได้แก่ มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ทั้งให้ผู้ถูกวัดประเมินตนเอง และผู้อื่นประเมิน การตอบกระทำโดยให้ผู้ตอบหรือผู้สังเกตประเมินค่าของคุณลักษณะออกมาเป็นระดับต่างๆ มากน้อยตามปริมาณหรือความเข้มของความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออก มาตราส่วนประมาณค่ามีหลายลักษณะที่นิยมใช้และสร้างได้ง่าย คือ มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert rating scale) และ มาตราส่วนประมาณค่าแบบซีแมนติก ดิฟเฟอเรนเชียล (Semantic differential rating scale)

1. *มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert rating scale)* ลักษณะของ มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นข้อความคำถามหรือสถานการณ์ที่กำหนด มักจะมีลักษณะสอบถามความคิดเห็น ความรู้สึก หรือทัศนคติ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่ต้องการวัด ซึ่งข้อความดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งทางบวกหรือทางลบ เช่น กายภาพบำบัดมีประโยชน์สำหรับประชาชนระดับใด ขณะเดินท่านมีความรู้สึกปวดระดับใด เป็นต้น 2) ส่วนที่เป็นคำตอบมักเป็นการกำหนดค่าระดับความรู้สึก ความคิดเห็น ทัศนคติ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก แบบลิเคิร์ทจะกำหนดคำตอบเป็นระดับ ในระดับสนับสนุนถึงระดับไม่สนับสนุน ระดับเห็นด้วยถึงระดับไม่เห็นด้วย เป็นต้น ซึ่งมาตราส่วนลิเคิร์ท อาจใช้ตัวเลขแสดงการ

จำแนกระดับพฤติกรรมได้ 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2, 1 โดยให้ 5 หมายถึงความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาในระดับมาก และลดลงเรื่อยๆ จนถึงระดับ 1 ซึ่งหมายถึง ระดับน้อย

2. มาตรการส่วนประมาณค่าแบบ ซีแมนติก ดิฟเฟอเรนเชียล (Semantic differential rating scale) มาตรการส่วนประมาณค่าแบบ ซีแมนติก ดิฟเฟอเรนเชียล มีองค์ประกอบ เป็น 2 ส่วน สำคัญคือ 1) ข้อความแสดงความรู้สึกคิดเห็น หรือพฤติกรรมของการแสดงออกของบุคคลที่ต้องการวัด ซึ่งเป็นเป้าหมายของการวัด 2) คำคุณศัพท์หรือตัวเลขที่แสดงออกระดับของความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยทั่วไปคำคุณศัพท์ที่ใช้ในแต่ละข้อจะมีลักษณะเป็นความหมายตรงข้ามกัน โดยมีคำหรือตัวเลขแสดงระดับพฤติกรรมตั้งแต่ระดับต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ยาก -ง่าย ชอบเกลียด ดี-เลว เป็นต้น

3.4.3 แบบสำรวจรายการ มีลักษณะคล้ายมาตรการส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท เพียงแต่ส่วนที่เป็นคำตอบไม่ได้กำหนดค่าระดับความรู้สึกว่ามีมากน้อยเพียงไร แต่เป็นการตอบเพียง 2 ตัวเลือกว่า มี-ไม่มี, ใช่-ไม่ใช่, เคย-ไม่เคย ฯลฯ เป็นต้น

3.4.4 แบบวัดเชิงสถานการณ์ เป็นแบบวัดที่สอบถามถึงแนวคิดความรู้สึกหากอยู่ในสถานการณ์สมมติใดๆ ที่ผู้ออกข้อสอบสร้างขึ้นอาจบรรจุไว้ในส่วนที่เป็นข้อความหรือส่วนที่เป็นคำตอบก็ได้ อาจนำเสนอเหตุการณ์ด้วยข้อความหรือรูปภาพหรือสื่ออื่นๆ ก็ได้

3.4.5 แบบสังเกต การสังเกตเป็นเครื่องมือวัดผลที่นิยมใช้กันมาก โดยการใช้ประสาทสัมผัสของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมิน ได้สังเกตพฤติกรรมที่สนใจในตัวผู้ถูกวัดผล การสังเกตจะมีความเที่ยงตรงเพียงใดขึ้นกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) สิ่งที่สังเกตควรเป็นรูปธรรม และสังเกตได้จริง เช่น ผลการรักษาที่ดี มุมการเคลื่อนไหวของข้อที่เพิ่มขึ้นแต่บางสิ่งบางอย่างสังเกตได้ยาก เช่น อารมณ์พอใจ ความรู้สึกเจ็บปวด ทักษะคิด เป็นต้น 2) ตัวผู้สังเกตมีความตั้งใจ สามารถสังเกตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประสบการณ์ในการสังเกตตีความหมายตรวจสอบเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดีและสามารถสังเกตรับรู้ได้โดยไม่มีอคติหรือความลำเอียง 3) ตัวผู้ถูกสังเกตต้องไม่รู้ว่ากำลังถูกสังเกตหรือเฝ้ามอง เพราะหากรู้ว่ากำลังถูกสังเกตหรือเฝ้ามองก็จะไม่เป็นไปตามธรรมชาติ อาจมีพฤติกรรมเสแสร้ง เช่น แกล้งเป็นคนดีเรียบร้อยผิด ควรมีแบบฟอร์มสำหรับการสังเกตไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางและสำหรับการบันทึกพฤติกรรมต่างๆ ที่สังเกตได้หลักการสังเกตที่ดีพอสรุปได้ดังนี้ 1) สังเกตเฉพาะเรื่องที่กำลังสนใจเท่านั้น 2) สังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมาย 3) ควรพินิจพิจารณาเห็นเข้าใจในรายละเอียด 4) มีการจดบันทึกสิ่งที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสังเกตไว้อย่างครบถ้วน 5) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตควรตรวจสอบจนมั่นใจอาจตรวจสอบกับผู้สังเกตอื่นๆ หรือหลักฐานอื่นๆ ประกอบยืนยันตรงกัน

กล่าวโดยสรุป การใช้เครื่องมือในการวัดความรู้จะต้องสามารถวัดผลได้ ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ โดยสามารถแบ่งออกได้หลายเครื่องมือ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบสำรวจรายการ แบบวัดเชิง สถานการณ์ แบบสังเกต ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ ในการวัดความรู้ของเกษตรกร โดยให้เกษตรกรอ่านข้อคำถามและให้ตอบคำถาม ใช่ หรือ ไม่ใช่

4. การผลิตกล้วยหอม

การผลิตกล้วยหอม ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเกี่ยวกับพันธุ์กล้วยหอม การเตรียมดินปลูก การให้น้ำ การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการขนส่งผลผลิต เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางกำหนดตัวแปรในงานวิจัยครั้งนี้ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี,2564)

กล้วยหอม เป็นไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง มีอยู่หลากหลายสายพันธุ์ จัดเป็นผลไม้ที่อุดมไปด้วยคุณค่าสารอาหารครบถ้วนตามหลักทางโภชนาการ เช่น มีวิตามิน ไยอาหารที่ช่วยในการขับถ่าย มีสารแทนนิน ซึ่งช่วยยับยั้งการเจริญของจุลินทรีย์ Escherichia coli เป็นต้น กล้วยหอมถูกจัดเป็นผลไม้เมืองร้อน สามารถปลูกได้เกือบทุกประเทศที่มีภูมิอากาศร้อนชื้นหลายแห่งสำหรับประเทศไทย สามารถปลูกกล้วยหอมได้ทั่วทุกภาค ซึ่งประเภทของกล้วยหอม ดังนี้

1. พันธุ์กล้วยหอม

1.1 กล้วยหอมจันทร์

1.1.1 ข้อมูลทั่วไป

ถิ่นอาศัย	ภาคเหนือ
แหล่งที่พบ	จังหวัดอุตรดิตถ์

1.1.2 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ลำต้นเทียมสูง 2.5-3.5 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นเทียมมากกว่า 15 เซนติเมตร สีของกาบลำต้นเทียมด้านนอกสีเขียวและมีสีชมพูอมแดง มีประดำเล็กน้อย ด้านในสีชมพูอมแดง

ใบ ก้านใบสีชมพูอมแดง ตั้งขึ้น มีร่องกว้าง มีปีก ก้านช่อดอกมีขน

ปลี หรือดอก ลักษณะของใบประดับ รูปไข่ค่อนข้างยาว สีด้านบนสีแดงอมม่วง สีด้านล่างแดงซีด ปลายใบประดับปลายแหลม ม้วนขึ้น การเรียงของใบประดับไม่ค่อยซ้อนกันมาก ดอกมีก้านสั้น ก้านช่อดอกมีขน ปลีรูปปร่าง

ค่อนข้างยาว ปลายแหลม เมื่อกาบปลีเปิด ม้วนงอขึ้น ด้านนอกสีแดงอมม่วง ด้านในสีแดงซีด

ผล ผลขนาดเล็ก รูปร่างผลคล้ายกล้วยเล็บมือนาง แต่ปลายผลไม่เรียวแหลม มีจุดสั้นและใหญ่เมื่อเทียบกับขนาดของผล ก้านผลสั้น เปลือกหนากว่ากล้วยเล็บมือนาง เมื่อสุกมีสีเหลือง มีกลิ่นหอมเย็น รสหวาน ไม่มีเมล็ด

ผลขนาดเล็ก รูปร่างผลคล้ายกล้วยเล็บมือนาง แต่ปลายผลเรียวแหลมมีจุดสั้นและใหญ่เมื่อเทียบกับขนาดของผล ก้านผลสั้น เปลือกหนากว่ากล้วยเล็บมือนาง ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กล้วยหอมจันทร์

1.2 กล้วยหอมทอง

1.2.1 ข้อมูลทั่วไป

ถิ่นอาศัย ภาคกลางและภาคใต้

แหล่งที่พบ ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร เพชรบุรี สุราษฎร์ธานี

1.2.2 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

จัดอยู่ใน subgroup Gros Michel

ลำต้น ลำต้นเทียมสูง 2.5-3.5 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นเทียมมากกว่า 15 เซนติเมตร สีของกาบลำต้นเทียม มีประดำเล็กน้อย ด้านในสีเขียวอ่อน และมีเส้นสีชมพู

ใบ ก้านใบมีร่องค่อนข้างกว้างและมีปีก เส้นกลางใบสีเขียว

ปลี หรือดอก ก้านช่อดอกมีขนอ่อนๆ ลักษณะของใบประดับ รูปไข่ค่อนข้างยาว สีด้านบนม่วงอมเทา มีนวล สีด้านล่างตรงโคนชิดส่วนปลายสีแดงอมส้ม ปลายใบประดับปลายแหลมม้วนขึ้น การเรียงของใบประดับ

ไม่ค่อยซ้อนกันมากนัก ดอกมีก้านยาว ผลใหญ่และยาว มีความกว้างประมาณ 3-4 เซนติเมตร ยาว 18-25 เซนติเมตร

ผล ผลรูปร่างยาว ปลายผลมีจุก หวีหนึ่งมี 12-16 ผล เครือหนึ่งมี 4-6 หวี เมื่อสุกเปลือกจะเปลี่ยนสีเหลืองทอง เนื้อมีสีครีม-ส้มอ่อนๆ รสหวาน และมีกลิ่นหอม ไม่มีเมล็ด

เป็นกล้วยที่มีลักษณะลำต้นใหญ่แข็งแรง กาบใบชั้นใบมีสีเขียวหรือชมพูอ่อน เครือได้รูปทรงมาตรฐานมีน้ำหนักมาก ผลยาวเรียว ปลายผลคอดเป็นแบบคอกขวด เปลือกหนา ผลสุกผิวมีสีเหลืองทอง เนื้อมีรสชาติหอมหวาน โดยเฉลี่ยเครือหนึ่งๆ จะมีประมาณ 6 หวี เป็นพันธุ์ที่ไม่ต้านโรคตายพรายและโรคใบจุด ดังภาพที่ 2.3

ดังภาพที่ 2.3 กล้วยหอมทอง

1.3 กล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาวนดิช

1.3.1 ข้อมูลทั่วไป

ถิ่นอาศัย ทุกภาค

แหล่งที่พบ ปลูกในทุกภาคแต่ไม่แพร่หลาย

1.3.2 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

จัดอยู่ใน Cavendish subgroup มีลักษณะใกล้เคียงกับกล้วยหอมเขียวแต่

ต้นเตี้ยกว่า

ลำต้น ลำต้นเทียมสูงไม่เกิน 2 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นมากกว่า 15 เซนติเมตร กาบลำต้นด้านนอกสีเขียว ด้านในสีเขียวอ่อน

ใบ ก้านใบสีเขียวอ่อน มีร่องค่อนข้างกว้างและมีครีบ

ปลี หรือดอก ใบประดับสีแดงอมม่วง รูปไข่ปลายแหลม และม้วนงอขึ้น
ดอก รูปรางยาวสีม่วงแดง ก้านช่อดอกไม่มีขน

ผล เครือหนึ่งมีประมาณ 8-10 หวี หวีหนึ่งมี 16-18 ผล ขนาดของผลสั้นกว่า และเล็กกว่ากล้วยหอมเขียวเล็กน้อย ผลไม่มีเหลี่ยมที่ชัดเจน โคนงอเล็กน้อย ผลยาวประมาณ 15-20 เซนติเมตร กว้างประมาณ 3 เซนติเมตร เมื่อสุกผิวมีสีเขียวอมเหลือง รสหวาน กลิ่นหอมแรง ขั้วผลหลุดง่าย เนื้อละเอียด ไม่มีเมล็ด ต้องบ่มด้วยความเย็นจะทำให้คุณภาพดีขึ้นมาก

เป็นกล้วยที่มีลักษณะทั่วไป คล้ายกล้วยหอมทองแต่กล้วยหอมเขียว กาบใบชั้นในมีสีแดงสด ปลายผลมน ผลสุกมีสีเหลืองอมเขียว เปลือกหนา เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้กล้วยหอมเขียวยังต้านทานโรคตายพรายได้ดี แต่อ่อนแอกว่าโรคใบจุด ดังภาพที่ 2.4

ดั่งภาพที่ 2.4 กล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาวนดิช

2. การปลูกกล้วยหอม/การเตรียมดิน

การเตรียมดิน หากเป็นพื้นที่ที่ปลูกครั้งแรกให้ไถพรวนดินให้ลึกประมาณ 30 เซนติเมตร พร้อมกำจัดวัชพืช และตากดินทิ้งไว้ประมาณ 7-10 วัน หลังจากนั้น หว่านโรยด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักในอัตรา 2-4 ตัน/ไร่ แล้วไถพรวนดินอีกรอบ หากเป็นพื้นที่เดิมให้หว่านโรยด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยได้เลยแล้วไถพรวนดินกลบ ทำการขุดหลุมปลูกให้ลึก กว้าง และยาว ประมาณ 44.5-50 เซนติเมตร มีระยะห่างระหว่างหลุมที่ 2.50×2.50 เมตร ซึ่งจะได้ประมาณ 500 หลุม/ไร่ เมื่อเตรียมหลุมเสร็จให้ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก อัตรา 5 กิโลกรัม/หลุม และปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตรา 200 กรัม/หลุม พร้อมเกลี่ยดินผสม โดยให้ระดับดินสูงขึ้นจนเหลือความลึกของหลุมประมาณ 15-30 เซนติเมตร ขึ้นอยู่กับความสูงของต้นพันธุ์

ขั้นตอนการปลูก ให้ตั้งหน่อพันธุ์บริเวณตรงกลางหลุม โดยให้หันรอยแผลของหน่อไปในทิศตะวันตก เพราะเครือกล้วยจะแทงออกและห้อยไปในทิศตรงกันข้ามกับรอยแผลที่ตัดจาก

ต้นแม่ ทั้งนี้ให้หันหน่อพันธุ์ทุกหลุมในทิศเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการจัดการเมื่อวางหน่อพันธุ์แล้วจึงค่อยเกลี่ยดินกลบ โดยให้ดินกลบส่วนเหง้าสูงประมาณ 15-30 เซนติเมตร แล้ววางฟางข้าวปิดรอบโคนต้น

การใส่ปุ๋ย ปุ๋ยคอก ให้ปุ๋ยอินทรีย์ประเภทปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก อัตราการใส่ปุ๋ย 3-5 กิโลกรัม/ต้น/ครั้ง หรือปุ๋ยเคมี อัตราการใส่ปุ๋ย 1 กิโลกรัม/ต้น /ครั้ง โดยใส่ปุ๋ยหลังปลูก 1 เดือน และครั้งที่ 2 ในเดือนที่ 5 หลังปลูก หรือในช่วงก่อนกล้วยใกล้ออกปลี 2-3 เดือน

ปุ๋ยเคมี 1. ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 เมื่อกกล้วยหอมอายุ 1 เดือน ด้วยสูตร 10-5-15 หรือ 10-0-20 หรือสูตรใกล้เคียงอัตรา 80-100 กรัม/ต้น/ครั้ง

2. ใส่ครั้งที่ 2 เมื่อกกล้วยหอมอายุ 3 เดือน ด้วยสูตร 10-5-15 หรือ 10-0-20 หรือสูตรใกล้เคียงอัตรา 250 กรัม/ต้น/ครั้ง

3. ใส่ครั้งที่ 3 เมื่อกกล้วยหอมอายุ 5 เดือน ด้วยสูตร 5-15-20 หรือ สูตรใกล้เคียงอัตรา 250 กรัม/ต้น/ครั้ง

4. ใส่ครั้งที่ 4 เมื่อกกล้วยหอมอายุ 6-7 เดือน เพื่อบำรุงคุณภาพผลผลิต ด้วยสูตร 10-0-10 อัตรา 50-100 กรัม การแต่งหน่อ หลังจากปลูกกล้วยประมาณ 3-5 เดือน ให้แต่งหน่อเพื่อให้ต้นแม่มีความสมบูรณ์ หลังจากปลูกกล้วยไปแล้วประมาณ 5-6 เดือน กล้วยจะเจริญเติบโตมากขึ้น ในช่วงนี้จะมีหน่อกล้วยเจริญขึ้นมาพร้อมกับต้นแม่ จำนวน 4-5 หน่อ หรือมากกว่านั้น หน่อขนาดใหญ่เป็นหน่อตาม อยู่ตรงข้ามต้นแม่ จะแย่งอาหารจากต้นแม่ ทำให้เครือกล้วยที่ออกมาจากต้นแม่มีขนาดเล็ก เกษตรกรที่มีการดูแลสม่ำเสมอ ควรขุดแยกออกตั้งแต่ยังมีขนาดเล็กอยู่ หากหน่อดังกล่าวมีขนาดใหญ่มากแล้ว จะไม่สามารถขุดออกได้ ทำลายโดยใช้น้ำมันก๊าดหยอดลงที่ยอดประมาณ 1/2 ช้อนชา ส่วนหน่ออื่น ๆ เก็บไว้ได้ 1-2 หน่อ หากมีมากกว่านี้ควรขุดออกบ้าง แต่ไม่ควรขุดหน่อในช่วงกล้วยออกเครือ เพราะอาจทำให้กล้วย ผลดิบเล็ก เครือเล็กหรือสั้นลงได้ เกษตรกรควรใช้มีดปาดหน่อ ที่เกิดช่วงตกเครือให้สั้นลงได้ จะช่วยลดการแย่งอาหารจากต้นแม่ได้อีก ทั้งยังสามารถชะลอการเจริญเติบโตของหน่อ และสามารถขุดหน่อมาใช้ปลูกต่อไป หลังจากที่ทำการตัดเครือกล้วยแล้ว

3. การให้น้ำ

ในฤดูฝนไม่จำเป็นต้องให้น้ำ หากฝนตกสม่ำเสมอแต่หากฝนทิ้งช่วงจนหน้าดินแห้งควรสูบน้ำ เข้าแปลงเป็นระยะและในหน้าแล้งจำเป็นต้องสูบน้ำ เข้าแปลงอย่างสม่ำเสมอโดยสูบน้ำเป็นประจำ เมื่อหน้าดินที่ระดับ 5-10 เซนติเมตร เริ่มแห้ง

กล้วยเป็นพืชที่ต้องการน้ำสม่ำเสมอ และขาดน้ำไม่ได้ การให้น้ำควรสังเกตหน้าดิน เมื่อดินแห้งก็ควรรดน้ำ หากให้น้ำไม่เพียงพอจะทำให้ต้นกล้วยและผลผลิตที่ได้ ไม่สมบูรณ์ หักล้มง่าย ภาษชาชาวบ้านเรียกว่า “กล้วยหักคอ” ซึ่ง ระบบการให้น้ำกล้วย แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้

- 1) ระบบสปริงเกอร์ดีที่สุดสำหรับที่ราบ
- 2) ระบบน้ำท่วมร่อง(น้ำไหลไปตามร่อง) หรือน้ำาราด
- 3) ระบบน้ำหยด (ควรเดินสายน้ำหยด 2 เส้นคู่ต่อกล้วย 1 แถว)
- 4) ระบบน้ำพุ่ง ไม่เหมาะกับพื้นที่ที่มีหญ้าก่อนข้างรก เพราะหญ้าจะบังรัศมีของน้ำที่พุ่งออกจากสายไปยังกล้วย
- 5) ใช้เรื่อรดน้ำ (ร่องสวน) เหมาะสำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำ มีน้ำขังตลอดปี

ดั่งภาพที่ 2.5 การให้น้ำกล้วย

4. การดูแลรักษา

ตั้งแต่เริ่มปลูกกระทั่งอายุครบ 1 เดือนต้นกล้วยจะสูงประมาณ 30 เซนติเมตร ควรใส่ปุ๋ยคอก ประมาณต้นละ 1 ถ้วยแกง หรือใส่ปุ๋ย สูตร 46-0-0 ในอัตราต้นละ 1 กำมือร่วมด้วย และรดน้ำตามทันที ไม่ควรใส่ชิดโคนต้นมากเพราะอาจทำให้โคนเน่าได้ ช่วงเดือนที่ 2 แปลงกล้วยจะเริ่มมีหญ้าให้ทำการกำจัดโดยใช้เครื่องตัดหญ้า ตัดให้สั้น จากนั้นใส่ปุ๋ยสูตร 46-0-0 และรดน้ำตามทันที เมื่อกล้วยอายุครบ 2 เดือนควรทำการกลบโคนต้น ไม่ให้โคนลอย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างรากใหม่ ทำให้การเจริญเติบโตทำได้ดีขึ้น ไม่ควรใช้ยากำจัดวัชพืชหากมีความจำเป็นต้องใช้ ควรใช้อย่างระมัดระวัง เพราะอาจส่งผลทำให้กล้วยแคะแหรนหรือตายได้ ช่วงเดือนที่ 3 ให้สังเกตต้นกล้วยหากพบใบเหลือง หรือใบเสียให้ตัดแต่งทิ้ง โดยปกติจะเป็น 1-2 ใบล่าง ใส่ปุ๋ยคอก โรยบริเวณโคนต้นให้ห่างจากต้นประมาณ 1 คืบ และปุ๋ยสูตร 25-7-7 ช่วงเดือนที่ 4 ให้สังเกตในแปลงหากมีหญ้า ให้ทำการกำจัดโดยใช้เครื่องตัดหญ้า ตัดให้สั้น หรือใช้ยาฆ่าหญ้าชนิดเผาไหม้ชนิดพ่นได้ แต่ต้องระวังไม่ให้ละอองยาสัมผัสผิวดินและใบกล้วยจากนั้นใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 16-16-16 สูตรใดก็ได้ ประมาณ 1 กำมือ และรดน้ำตามทันที และทำการกลบโคนต้นเหมือนตอนอายุ 2 เดือน ช่วงเดือนที่ 5 ช่วงนี้

กล้วยต้องการสะสมอาหารเพื่อนำไปสร้างปลี ควรใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 16-16-16 ผสมกับปุ๋ยสูตร 13-13-21 ต้นละ 1 กำมือ หากมีปัญหาแมลงศัตรูพืชเช่นหนอนม้วนใบ แนะนำให้ใช้ยา คลอไพริฟอส+ไซเปอร์เมทริน และยาอิมิดาโคลพริด สำหรับปัญหาเพลี้ย วัชพืชเป็นพืชที่มาแย่งคุณอาหารในดินไปใช้เพื่อการเจริญเติบโตมีผลทำให้กล้วยมีความเจริญเติบโตช้าลง รวมทั้งเป็นที่อาศัยของโรคและแมลงบางชนิด เกษตรกรควรมีการกำจัดวัชพืชอย่างเหมาะสมและถูกวิธี ทำได้โดยการใช้จอบถากรอบโคนต้น ควรทำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งนอกจากนั้นเกษตรกรอาจใช้วิธีการไถกลบรอบ ห้ามใช้ยาฆ่าหญ้าทั้งชนิดคลุมและสับฝัสดาย

การตัดแต่งหน่อ หลังจากการปลูกกล้วยไปแล้วประมาณ 3-4 เดือน กล้วยจะเจริญเติบโตขึ้นในช่วงนี้จะมีหน่อกล้วยเจริญพร้อมกับต้นแม่ จำนวน 4-5 หน่อหรือมากกว่านั้นหน่อขนาดใหญ่เป็นหน่อตามอยู่ตรงข้ามต้นแม่จะแย่งอาหารจากต้นแม่ ทำให้เครือกล้วยที่ออกมาจากกล้วยแม่มีขนาดเล็ก เกษตรกรที่มีการดูแลสม่ำเสมอควรขุดแยกออก ตั้งแต่มีขนาดเล็กอยู่ หากหน่อดังกล่าวมีขนาดใหญ่มากจะไม่สามารถขุดออกได้ ดังภาพที่ 2.6

ดังภาพที่ 2.6 การตัดแต่งหน่อ

โรคกล้วย โรคตายพราย เกิดจากเชื้อรา มักจะเป็นกับกล้วยที่มีอายุ 4-5 เดือนขึ้นไป โดยจะเห็นทางสีเหลืองอ่อนตามตามก้านใบของใบล่างหรือใบแก่ก่อน ต่อมาปลายใบหรือขอบใบจะเริ่มเหลือง และขยายออกไปอย่างรวดเร็วจนเหลืองทั้งใบ ใบอ่อนจะมีการเหลืองไหม้หรือตายนิ่งและบิดเป็นคลื่น ใบกล้วยจะหักพับบริเวณ โคนก้านใบ ใบยอดจะเหลืองตั้งตรงเขียวอยู่ในระยะแรก ต่อมาก็ตายไปเช่นกัน กล้วยที่ตกเครือแล้วจะเหี่ยว ผลลีบเล็กไม่สม่ำเสมอหรือแก่ก่อนกำหนด เนื้อฟ้ามืด บางครั้งพบใบกล้วยหักพับที่โคนใบโดยไม่แสดงอาการใบเหลืองหรือเหลืองเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ถ้าตัดลำต้นตามขวางจะพบว่าเนื้อในของกาบใบบางส่วนเป็นสีน้ำตาลแดง และอาจมีเส้นใยของเชื้อราให้เห็นบ้าง ดังภาพที่ 2.7

ดั่งภาพที่ 2.7 โรครตายพราย

การค้ำกล้วย ต้นกล้วยหลังจากตกเครือแล้ว จะมีการหักกลางต้น (หักคอ) ได้ง่าย เมื่อกกล้วยใกล้จะแก่ ทั้งนี้เพราะน้ำหนักผลมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกล้วยหอม ซึ่งจะมีการหักล้มได้ง่ายมาก เพื่อป้องกันการเสียหายจากการหักล้ม เกษตรกรควรใช้ไม้ค้ำกล้วยหลังตกเครือแล้ว ด้วยไม้รวกที่ผ่านการแช่น้ำมาแล้วประมาณ 1 เดือน ดั่งภาพที่ 2.8

ดั่งภาพที่ 2.8 การค้ำกล้วย

การหุ้มเครือ หลังจากที่มีการตัดปลีกล้วยออกไปแล้ว ผลกล้วยก็จะเริ่มพัฒนาขยายขนาดใหญ่ขึ้น ในการผลิตกล้วยเป็นการค้าที่ต้องการให้ผิวสวยงามปราศจากโรคแมลงทำลาย สีผิว นวลขึ้น และน้ำหนักผลเพิ่มมากขึ้น การห่อนั้นอาจจะเลือกกระดาษถุงซีเมนต์ฟิบเป็นถุง แล้วเจาะรูระบายอากาศ หรือใช้ถุงพลาสติกสีฟ้าเจาะรูหรือแบบกันเปิดก็ได้ ดั่งภาพที่ 2.9

ดั่งภาพที่ 2.9 การหุ้มเครือ

การตัดแต่งใบ ควรตัดแต่งทางใบเมื่อกกล้วยมีอายุ 3 – 5 เดือน ตัดเฉพาะใบที่หมดอายุการใช้งานโดยเหลือไว้ไม่ต่ำกว่า 7 – 10 ใบ การออกปลี เมื่อปลุกกล้วยไปแล้วประมาณ 6-8 เดือน กล้วยจะมีลำต้นขนาดใหญ่พร้อมออกปลีโดยกล้วยจะแตกใบยอดสุดท้าย ซึ่งมีขนาดสั้นและเล็กมาก ชูก้านใบชี้ขึ้นท้องฟ้า เรียกว่า “ใบธง” หลังจากนั้นกล้วยจะแทงปลีกล้วยสีแดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน และกาบปลีจะบานจนสุดหวี การตัดปลี หลังจากกล้วยออกปลีมาระยะหนึ่ง หวีที่อยู่ปลายเครือจะเริ่มเล็กลงและผลจะสั้นขนาดของผลไม่สม่ำเสมอซึ่งเรียกว่า”หวีตีนเต่า” จะตัดแต่งปลายเครือถัดจากหวีตีนเต่า 3 ชั้นเพื่อไว้สำหรับจับปลายเครือเมื่อถึงช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยว การค้ำยันต้น ต้องใช้ไม้ค้ำยันหรือค้ำกล้วยทุกต้น ที่ออกปลีแล้ว เพื่อป้องกันลำต้นหักล้ม และตรวจสอบการค้ำยันให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรง การเก็บเกี่ยว หลังจากตัดปลีกล้วยออกจากเครือแล้วประมาณ 53 วัน จะได้นี้อกล้วยประมาณ 75 – 80 % จึงทำการตัดกล้วยทั้งเครือแล้วนำมาหุ้มด้วยแผ่นโฟมขนาด 3 มม.เพื่อป้องกันกล้วยช้ำระหว่างการนำส่งโรงงานภายใน 24 ชั่วโมง ดั่งภาพที่ 2.10

ดั่งภาพที่ 2.10 การตัดแต่งใบ

5. การเก็บผลผลิต

ปกติแล้วกล้วยจะแก่โดยใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือน หลังจากเริ่มออกดอก การเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวความแก่ประมาณ 80-100% ทั้งนี้แล้วแต่ความต้องการของตลาด ลักษณะของผลที่นิยมเก็บเกี่ยวนั้น จะมีลักษณะผลกลมและเห็นเหลี่ยมเล็กน้อยถึงผลกลมไม่มีเหลี่ยมเลย การตัดเครือกล้วยให้ใช้มือที่ถนัดมากที่สุดจับมีด และมืออีกข้างหนึ่งจับที่ปลายเครือ และใช้มีดยาวซึ่งคมตัดก้านเครือ (งวง) เหนือกล้วยหวีแรก ในส่วนที่เป็นแบบยกร่องจะล้างน้ำไปเลยช่วยให้กล้วยไม่เปื้อนผลกล้วย แล้วนำไปผึ่งให้แห้งในที่ร่ม การผึ่งควรตั้งให้ปลายเครืออยู่ด้านบนโดยวางพียงกันได้

6. การขนส่งผลผลิต

ระมัดระวังไม่ให้กระทบกระเทือนต่อผลกล้วยเวลาขนส่ง ควรมีการบรรจุหีบห่อลงในกล่องหรือเข่งที่หุ้มด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์หรือใบตองสด เพื่อป้องกันมิให้กล้วยผิวย้ำหรือดำ ขณะบรรจุจะมีการนับจำนวนผลไว้แล้ว สำหรับกรณีจำนวนผลแบบนับผล แต่ถ้าจำหน่ายเป็น กิโลกรัมก็ทำการชั่งน้ำหนัก แล้วเขียนบอกขนาดและน้ำหนักไว้ด้วยป้ายกระดาษแข็งๆ นอกจากนี้บรรจุภาชนะแล้วในบางท้องที่อาจใช้วิธีบรรจุบนกระบะรถยนต์บรรทุกหรือตู้รถไฟแบบห้องเย็น โดยการเรียงหวีกล้วยคว่ำลงซ้อนกันเป็นชั้นๆ

กล่าวโดยสรุป ประเด็นความรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม ประกอบด้วย การคัดเลือกพันธุ์กล้วย การเตรียมดิน การให้น้ำ การดูแลรักษา การเก็บผลผลิต และการขนส่งการผลิต ผู้วิจัยได้นำประเด็นความรู้และการปฏิบัติที่ได้ศึกษามาออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อทราบถึงความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

5. บริบทอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

5.1 สภาพทั่วไป

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคก ทำให้พื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของหรือฝั่งบนขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคก กับฝั่งตะวันออกหรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานีบางส่วน อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และพื้นที่บางส่วนของอำเภอสามโคก โดยปกติระดับน้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็น

บริเวณกว้าง และก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมาก สามารถควบคุมจำนวนปริมาณน้ำได้ ทำให้ปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยมีน้อยกว่า (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2563)

พื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี อยู่ห่างจากกรุงเทพ เป็นระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 13.78 ตารางกิโลเมตร ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ครอบคลุมพื้นที่ 2 หมู่บ้าน ดังนี้

- ตำบลบึงบา ประกอบด้วย หมู่ 5 และ หมู่ 6 มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้ อำเภอหนองเสือตั้งอยู่ทางทิศทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดปทุมธานี มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอวังน้อย (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) อำเภอหนองแค และอำเภอวิหารแดง (จังหวัดสระบุรี) มีคลองระพีพัฒน์ (คลองหกวา) คลองสิบสาม คลองสามสิบสาม แม่น้ำใน และคลองสามสิบสองเป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านนาและอำเภอองครักษ์ (จังหวัดนครนายก) มีคลองสิบสี่เป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอธัญบุรีมีแนวตำราวงสาธารณะเป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอคลองหลวงมีคลองเก่าเป็นเส้นแบ่งเขต

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลหนองเสือ

หมู่ 5 ชาย 572 คน หญิง 637 คน รวม 1,209 คน

หมู่ 6 ชาย 977 คน หญิง 1,015 คน รวม 1,992 คน

รวมทั้งสิ้น 3,201 คน

จำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลหนองเสือ

หมู่ 5 จำนวน 478 ครัวเรือน

หมู่ 6 จำนวน 1,410 ครัวเรือน

รวมทั้งสิ้น 1,888 ครัวเรือน

5.2 สภาพภูมิอากาศ

จัดอยู่ในภูมิอากาศแบบร้อนชื้นสลับแล้ง ในเขตนี้จะมีฤดูฝนและฤดูแล้งแตกต่างกันอย่างชัดเจนสามารถแบ่งได้ 3 ฤดู คือ ฤดูร้อนเริ่มประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน โดยได้รับอิทธิพลมาจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน โดยฤดูนี้จะเริ่มมีมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมชื้นพัดปกคลุม ทำให้ฝนตกแพร่กระจายตามร่องมรสุม ประกอบกับร่องความกดอากาศต่ำ พาดผ่านทางทิศตะวันออกทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลให้อากาศจะหนาวเย็นสลับร้อน มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี จากปัจจัยดังกล่าวทำให้กล้วยหอมที่ได้ มีรูปทรงผลใหญ่ยาว หน้าตัดค่อนข้างกลม ปลายผลคอดเล็กน้อย เปลือกบาง ผิวฉ่ำวาว ผลดิบสีเขียวฉ่ำวาว เนื้อเหนียวแน่น รสชาติหอมหวานแตกต่างจากกล้วยหอมของพื้นที่อื่น (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2563)

5.3 ลักษณะของดิน

ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวจัด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสภาพดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดจัดมีค่า pH ประมาณ 4-8 แบ่งลักษณะดินได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินนาไม่ใช่นครดมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 และกลุ่มดินนาที่มีสภาพเป็นกรดจัดมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 70 เนื่องจากเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำ ไม่ดีและการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินซ้ำไม่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวและพืชไร่ได้ผลผลิตต่ำ ต้องมีการปรับปรุงดินโดยใช้ปูนขาวหรือปูนมาร์ล ควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดีขึ้น ดินที่ปรากฏพบในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ชุดดิน ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แสดงกลุ่มชุดดินและลักษณะดินในจังหวัดปทุมธานี

กลุ่มชุดดินและลักษณะดิน	ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ของดิน
<p>1. กลุ่มชุดดินที่ 2 เนื้อดินเป็นดินเหนียว ดินบนเป็นสีเทาหรือเทาแก่ ดินล่างสีเทามีจุด ประสี น้ำตาลและสีเหลืองหรือสีแดง ถ้าเกิดบริเวณชายฝั่งทะเล หรือที่ราบลุ่มภาคกลาง พบจุดประสีเหลืองของสารจาโรไซท์ในระดับความ ลึกประมาณ 100 -150 เซนติเมตร จากผิวดิน การระบายน้ำเลว ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปาน กลางปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัด มีค่า pH 4.5 - 5.0 ปัจจุบันบริเวณนี้ใช้ทำนา บางแห่ง ยกร่องปลูกไม้ยืนต้นและ ไม้ผลบางชนิด ถ้ามีการจัดการที่ดินนี้จะให้ผลผลิต ก่อนข้างสูง</p>	ดินเป็นกรดจัด
<p>2. กลุ่มชุดดินที่ 3 มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีดำดินล่างมีสีเทาหรือสีน้ำตาลอ่อน มี จุดประสีเหลืองและสีน้ำตาลหรือสีแดง บางแห่งพบเปลือกยิปซั่มและเปลือกหอยใน ดินชั้นเป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตาม ธรรมชาติปานกลาง ปฏิกิริยาดินเป็นกรดแก่ถึงด่างปานกลางมีค่า pH 5.5 - 8.0 ปัจจุบันบริเวณนี้ ส่วนใหญ่ใช้ทำนาหรือยกร่องปลูกพืชผัก และ ไม้ผล</p>	ดินกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีปัญหา ในการ ใช้ ประโยชน์ที่ดิน แต่ถ้าเป็นที่ลุ่มมาก ๆ จะมี ปัญหาเรื่องน้ำท่วมในฤดูฝน
<p>3. กลุ่มชุดดินที่ 10 มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนเป็นสีเทาหรือสีดำ ดินล่างสีเทามีจุดประ สีน้ำตาลปนเหลืองหรือแดงและพบจุดประสีเหลืองฟางข้าวของสารจาโรไซท์ ภายในระดับความลึก 100 เซนติเมตร จากผิวดินเป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลว ดิน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เนื่องจากเป็นกรดจัดมากมีค่าความเป็นกรดเป็นด่างน้อย กว่า 4.5 ปัจจุบันบริเวณ ดังกล่าวใช้ทำนา บางแห่งมีการยกร่องปลูกพืชผัก ส้มเขียวหวานและสนประดิพัทธ์</p>	ดินเป็นกรดจัดมากมักขาดแร่ธาตุอาหาร พืชพวกไนโตรเจนและฟอสฟอรัส ใน ขณะเดียวกันจะมี สารละลายพวกอลูมิเนียม และเหล็กเป็นปริมาณมากจนเป็นพิษต่อ พืชที่ปลูก ดังนั้นดินกลุ่มนี้จึงจัดเป็นดิน เบี้ยวจัดหรือกรดกำมะถันและถ้าไม่มีการ ใช้ปูนเพื่อแก้ไขความเป็นกรดของดินพืช ที่ปลูกมักไม่ค่อยได้ผล
<p>4. กลุ่มชุดดินที่ 11 มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว ดินบนมีสีดำหรือสีเทาแก่ ดินล่างมีสีเทาและ มีจุดประสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดงปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก ในช่วงดินล่าง ตอนบน และพบจุดประสีเหลืองฟางข้าวของสารจาโรไซท์ในระดับความลึก 50 - 100 เซนติเมตร จากผิวดินเป็นดินลึก มีการระบายน้ำเลว มีความอุดมสมบูรณ์ ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากดินมีปฏิกิริยาเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรด จัดค่าความเป็นกรด เป็นด่างประมาณ 4.5 - 5.0 ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ทำนา บางแห่งยกร่องปลูก พืชผัก ไม้ผลและสนประดิพัทธ์ ถ้าดินกลุ่มนี้ได้รับการปรับปรุงบำรุงดิน ใช้ปุ๋ยและ ปูนในอัตราที่เหมาะสม และมีการควบคุมน้ำหรือจัดระบบชลประทานที่มี ประสิทธิภาพพืชที่ปลูกจะให้ผลผลิตดีขึ้น</p>	ดินเป็นกรดจัดอาจขาดแร่ธาตุอาหารพืช พวกไนโตรเจนและฟอสฟอรัส หรืออาจ มีสารละลายพวกอลูมิเนียมและเหล็กมาก เกิน ไปจนเป็นพิษต่อพืช จัดได้ว่าเป็นดินเบี้ยวจัดหรือกรด กำมะถัน

(ที่มา : รายงานแผนที่เหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจเบื้องต้น กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์)

ตารางที่ 2.3 แสดงกลุ่มชุดดินของแต่ละอำเภอในจังหวัดปทุมธานีที่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจ

อำเภอ	กลุ่มชุด ที่ดิน	พืชที่ เหมาะสมกับ สภาพพื้นที่	ไม้ผลพืชสวนพืชไร่และพืช อื่น ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่	การจัดการ
เมือง	2,3,11	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว่า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ใฝ่ แคน ตาลูป แดงโม พืชผักและพืช ไร่ต่าง ๆ	ต้องมีการจัดการ โดยการยกร่อง ปรับปรุง บำรุงดินด้วยวัสดุปูนทาง การเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่น ร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ย หมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมัก ชีวภาพและ ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ
ธัญบุรี	3,11	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว่า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ใฝ่ แคน ตาลูป แดงโม พืชผักและพืช ไร่ต่าง ๆ	ต้องมีการจัดการ โดยการยกร่อง ปรับปรุง บำรุงดินด้วยวัสดุปูนทาง การเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่น ร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ย หมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมัก ชีวภาพและ ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ
คลองหลวง	3,11	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว่า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ใฝ่ แคน ตาลูป แดงโม พืชผักและพืช ไร่ต่าง ๆ	ต้องมีการจัดการ โดยการยกร่อง ปรับปรุง บำรุงดินด้วยวัสดุปูนทาง การเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่น ร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ย หมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมัก ชีวภาพและ ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ
สามโคก	2,3,11	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว่า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ใฝ่ แคน ตาลูป แดงโม พืชผักและพืช ไร่ต่าง ๆ	ต้องมีการจัดการ โดยการยกร่อง ปรับปรุง บำรุงดินด้วยวัสดุปูนทาง การเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่น ร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ย หมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมัก ชีวภาพและ ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ
ลาดหลุมแก้ว	2,3	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว่า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ใฝ่ แคน ตาลูป แดงโม พืชผักและพืช ไร่ต่าง ๆ	ต้องมีการจัดการ โดยการยกร่อง ปรับปรุง บำรุงดินด้วยวัสดุปูนทาง การเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่น ร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ย หมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมัก ชีวภาพและ ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

อำเภอ	กลุ่มชุดที่ดิน	พืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่	ไม้ผลพืชสวนพืชไร่และพืชอื่นที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่	การจัดการ
หนองเสือ	10,11	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว้า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ฝรั่ง แคนตาลูป แตงโม พืชผัก และพืชไร่ต่างๆ	ต้องมีการจัดการโดยการยกทรงปรับปรุงบำรุงดินด้วยวัสดุปูนทางการเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่น ร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ยหมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ
ลำลูกกา	2,3,11	ข้าว	กล้วยหอม กล้วยน้ำหว้า มะม่วง กระท้อน ขนุน ชมพู ส้มโอ ส้มเขียวหวาน มะนาว มะละกอ น้อยหน่า ฝรั่ง แคนตาลูป แตงโม ทุเรียน มังคุด มะขงชิด มะปราง ปาล์มน้ำมัน พืชผัก และพืชไร่ต่างๆ	ต้องมีการจัดการโดยการยกทรงปรับปรุงบำรุงดินด้วยวัสดุปูนทางการเกษตร เช่น ปูนมาร์ล, โดโลไมท์, ปูนขาว, หินปูนฝุ่นร่วมกับปุ๋ยคอก, ปุ๋ยหมัก, ปุ๋ยพืชสด, น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ

(ที่มา : รายงานแผนที่เหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจเบื้องต้น กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

5.4 ลักษณะของแหล่งน้ำ

จังหวัดปทุมธานีได้รับน้ำชลประทานจากโครงการเจ้าพระยาใหญ่ แยกเป็นโครงการชลประทานปทุมธานี โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตใต้ และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระยาบรรลือ พื้นที่รับน้ำชลประทานประมาณ 535,058 ไร่ หรือร้อยละ 56.11 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยมีการส่งน้ำผ่านคลองรังสิตประยูรศักดิ์ คลองหกวาสายล่างและคลองระบายน้ำต่างๆ ตั้งแต่คลองหนึ่งจนถึงคลองสิบสี่ ทั้งสายบนและสายล่าง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอ ดังตารางที่ 2.4

- อ.ธัญบุรี ได้แก่ คลองรังสิตประยูรศักดิ์ และคลองระบายน้ำที่ 1-14
- อ.คลองหลวง ได้แก่ คลองชลประทานที่ 1-7 และคลองรพีพัฒน์
- อ.ลำลูกกา ได้แก่ คลองหกวาสายล่าง และคลองระบายน้ำที่ 1-14
- อ.หนองเสือ ได้แก่ คลองชลประทานที่ 8-14 และคลองรพีพัฒน์

ตารางที่ 2.4 แสดงพื้นที่รับน้ำชลประทานในเขตจังหวัดปทุมธานี

ที่	โครงการชลประทาน	พื้นที่อำเภอรับประโยชน์	พื้นที่รับน้ำ (ไร่)	
			ในเขต	นอกเขต
1	โครงการชลประทานปทุมธานี	เมือง/สามโคก	-	78,000
2	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ	คลองหลวง/ธัญบุรี/หนองเสือ	259,564	-
3	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตใต้	เมือง/ธัญบุรี/ลำลูกกา	146,950	99,367
4	โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระยาบรรลือ	เมือง/สามโคก/ลาดหลุมแก้ว	128,544	30,589
	รวม 4 โครงการ		535,058	207,956

(ที่มา : รายงานแผนที่เหมาะสมของดินกับพืชเศรษฐกิจเบื้องต้น กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

5.5 สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

เทศบาลตำบลหนองเสือได้ดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านในเขตเทศบาลจำนวน 2 หมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือกิจการของเทศบาล รวมทั้งสนับสนุนงานของเทศบาล

โดยเทศบาลได้สนับสนุนให้หมู่บ้านสามารถจัดสวัสดิการในหมู่บ้าน เสริมสร้างความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้

5.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินของอำเภอหนองเสือ

ลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทหลักๆ ของอำเภอหนองเสือมีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 214,263 ไร่ โดยพื้นที่ทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ นาข้าว 73,100 ไร่ ไม้ผล 59,148 ไร่ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง 19,760 ไร่ พืชสวน 14,407 ไร่ พืชที่เบ็ดเตล็ด 13,488 ไร่ สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 13,168 ไร่ และไม้ยืนสวน 11,940 ไร่ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2565)

5.7 สินค้าเกษตรที่สำคัญ

พืชที่สำคัญของอำเภอหนองเสือ คือ ข้าว จำนวน 73,100 ไร่ รองลงมาคือ ไม้ผล 59,148 ไร่ ซึ่งในไม้ผลนั้นมีไม้ผลที่สำคัญที่นิยมปลูกกันจำนวนมาก คือ กัญชหอม จำนวน 13,730 ไร่ โดยเกษตรกรผู้ผลิตกัญชหอมในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 เกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอมในอำเภอหนองเสือ

ตำบล	ประชากร
บึงบา	12
บึงบอน	15
บึงกาสาม	125
บึงลำอ้อ	35
หนองสามวัง	28
ศาลาครุ	74
นพรัตน์	160
รวม	449

(ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี)

5.8 ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาล ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ สวนฝรั่ง ไร่เมล็ด ถั่วมันกร กล้วยหอม กล้วยน้ำว้า พืชล้มลุก เช่น ถั่วฝักยาว ข้าวโพด มะระ แดงกวา ผักหวานปลอดสารพิษ ทำนา และเลี้ยงปลา บางส่วน มีการประกอบการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการหลายประเภทเพื่อตอบสนองความต้องการในด้าน อุปโภค ของประชาชน การประกอบอาชีพซึ่งก่อให้เกิดผลผลิต การบริการ การหมุนเวียนของเงิน การสร้างงานเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านอันจะให้ฐานะความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้น

5.9 ด้านสังคม

การศึกษา ศาสนา เทศบาลตำบลหนองเสือ มีสถานศึกษาและด้านศาสนา ดังนี้

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 1 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด 1 แห่ง คือ วัดบึงงามประภาสวัด

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรพิมพ์ สุริยา,เฉลิมพล จตุพร,พัฒนา สุขประเสริฐ และสุวิสา พัฒนเกียรติ (2560) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกรอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการปลูกกล้วยหอม ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม มีความนิยมปลูกกล้วยหอมพันธุ์หอมทอง และมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตกล้วยหอม จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้าง รายได้สุทธิจากการผลิตกล้วยหอม รายได้จากกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการปลูกกล้วยหอม ต้นทุนการผลิตกล้วยหอม และความรู้เกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมให้ได้มาตรฐาน

พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทอง เพื่อการส่งออกของเกษตรกรในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การผลิตกล้วยหอมทอง 1-5 ปี ได้รับความรู้ด้านการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองจากเครือข่าย/เพื่อนบ้านมากที่สุดปลูกกล้วยหอมทองในพื้นที่ลาดเอียงไม่ไถเตรียมดินก่อนปลูกโดยใช้พันธุ์กล้วยหอมทองค่อม มีความนิยมปลูกกล้วยหอมทองในเดือน พ.ค.-มิ.ย. และเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองจากสื่อบุคคลมากที่สุด แต่จะปัญหาเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมทองที่พบ คือ ปัญหาเกี่ยวกับดินขาดความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะว่า การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อการปลูกกล้วยหอมทองและการป้องกันไฟไหม้สวนกล้วยหอมทอง นอกจากนี้ ควรมีการให้ความรู้ในเรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และการปลูกและการดูแลรักษาสวนกล้วยหอม ตลอดจนการสนับสนุนเงินทุนเพื่อการผลิต

วินัด อ่วมอยู่ (2556) ศึกษาเรื่อง การผลิตและการตลาดกล้วยไข่ของเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตร รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ยปีจำนวนมาก และหนี้สินจำนวนมากเช่นเดียวกัน แต่มีพื้นที่ปลูกกล้วยไข่และมีประสบการณ์โดยปลูกกล้วยเป็นอาชีพหลัก จำหน่ายผลิตผลให้พ่อค้า แม่ค้าในท้องถิ่นที่มาซื้อในสวนและเป็นผู้กำหนดราคา ใช้ข้อมูลการตลาดในการตัดสินใจผลิตกล้วยไข่ แต่ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาต้นกล้วยไข่หักล้มอยู่ในระดับมาก และปัญหาโรคและแมลงศัตรูกล้วยไข่อยู่ในระดับน้อย ข้อเสนอแนะของเกษตรกรควรพัฒนาและสนับสนุน การใช้เทคโนโลยีการผลิตเพื่อเพิ่มปริมาณผลิตผล การผลิตให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย การผลิตและใช้จุลินทรีย์ชีวภาพในการควบคุมโรคแมลง และส่งเสริมและพัฒนาการผลิตเพื่อการส่งออก การใช้เทคโนโลยีการเก็บรักษาและแปรรูป การใช้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมในการขนส่ง

สันติพงษ์ ศุภกิจเจริญ (2556) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกกล้วยไข่ของเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ การศึกษาชั้นประถมศึกษา แร่งงานทางการเกษตรส่วนใหญ่ 3-5 คน และประสบการณ์ในการทำเกษตรส่วนใหญ่อยู่ที่น้อยกว่า 10 ปี และวิธีการปลูกกล้วยไข่เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดมีผลต่อโอกาสที่จะปลูกกล้วยไข่เพิ่มขึ้น ส่วนผลตอบแทนมีผลต่อการปลูกกล้วยไข่ ความต้องการบริโภคมีผลต่อการปลูกกล้วยไข่ จำนวนแรงงานทางการเกษตร จำนวนพื้นที่การเกษตร โดยปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อโอกาสที่เกษตรกรจะปลูกกล้วยไข่เพิ่มขึ้น

ไพศาล กะกุลพิมพ์ (2560) ศึกษาเรื่อง การจัดการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนกล้วยหอมทองวังหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย พบว่า ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการจำหน่าย สมาชิกทำการซื้อ-ขายผ่านการทำสัญญากับพ่อค้าคนกลาง อย่างไรก็ตาม สมาชิกยังคงประสบปัญหาการผลิต ผลผลิตไม่คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ แม้ซื้อขายผ่านการทำสัญญา แต่ช่องทางการตลาดก็ยังไม่มีความชัดเจนซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญ ดังนั้น จำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นในระบบการผลิตและการตลาดให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการค้าได้

เฉลิมพล อังสุสิงห์ (2557) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการผลิตกล้วยไข่ของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานการส่งออกใน จังหวัดจันทบุรี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ได้รับใบรับรองแปลงเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) กล้วยไข่ และเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ทั่วไป การผลิตและการตลาดกล้วยไข่ของเกษตรกร การผลิตกล้วยไข่เกษตรกรส่วนใหญ่ในภาพรวมเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเลือกพื้นที่ปลูก การจัดการพื้นที่ในการปลูกพืชปุ๋ยที่ใช้ในการปลูกกล้วยไข่ มีวิธีการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรู กำจัดโรค และการตลาดกล้วยไข่อยู่ในระดับสูง การปฏิบัติของเกษตรกรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการส่งออก การตลาดกล้วยไข่เกษตรกร มีรายจ่ายจากการทำสวนกล้วยไข่ เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เกษตรกรมีการปฏิบัติอย่างเหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตกล้วยไข่ตามมาตรฐานการส่งออก การผลิตกล้วยไข่ให้ได้มาตรฐานการส่งออก เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ทั้งสองกลุ่ม โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมากเพียง 1 ประเด็น คือ ความแรงของลมในพื้นที่ ดังนั้น การดำเนินงานตามการผลิตกล้วยไข่ตามมาตรฐานการส่งออก จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจ ความรู้ การปฏิบัติ และปัญหาของเกษตรกร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและความต้องการของตลาดเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

จิตพนธ์ ชุมเกต, สุภาวดี จันทร์อ่อน และจิรภา จำเพ็ง (2559) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์กระบวนการจัดการจัดการเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับสินค้าประเภทกล้วยหอมของสหกรณ์การเกษตรท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า สหกรณ์การเกษตรท่ายาง ได้คัดเลือกสมาชิกที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการกล้วยหอมทอง สหกรณ์ไม่ประสบปัญหาในการส่งออกเนื่องจากเป็นภาระของบริษัทผู้ส่งออกทั้งได้รับการสนับสนุนทุนจากภาครัฐ และธนาคารเพื่อการเกษตรปล่อยสินเชื่อขับเคลื่อนการผลิต และกระบวนการจัดการสร้างสรรค์มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.1 ประชากร

เกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอมในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 449 ราย (ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ใช้การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (sample size) จากประชากร จำนวน 116 ราย โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน 0.08 (Yamane 1973: 1088 อ้างถึงในจินดา ขลิบทอง, 2557)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ โดยกำหนดให้เกิดความ

คลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 8 สามารถคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

$$\text{แทนค่า} = \frac{449}{1+449 \times (0.08)^2}$$

$$n = 116$$

ดังนั้น การทำวิจัยครั้งนี้จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 116 คน ของประชากร คิดเป็นร้อยละ 25.83 ของประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยการกำหนดตัวแปรตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดและมาตรวัดตัวแปรในแต่ละประเด็นตามที่กำหนดไว้

2.1 การสร้างเครื่องมือ

มาสร้างเป็นคำถาม ซึ่งคำถามประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำถามแบบปลายปิด 2) เป็นคำถามแบบปลายเปิด ตามประเด็นของวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำถามได้ แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ทำการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานภาคการเกษตร รายได้ภาคการเกษตร การดำรงตำแหน่งอื่นๆ ใดบ้าง

ตอนที่ 2 การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

เป็นคำถามลักษณะปลายปิด โดยวัดระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการ และด้านผู้ส่งเสริม เป็นคำถามลักษณะปลายปิด โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด ให้เลือกตอบตามมาตราลิเคิร์ต (Likert type scale) ซึ่งมีเกณฑ์กำหนด 5 ระดับ ดังนี้

- 1 คะแนน หมายถึง มีความต้องการน้อยที่สุด
- 2 คะแนน หมายถึง มีความต้องการน้อย
- 3 คะแนน หมายถึง มีความต้องการปานกลาง
- 4 คะแนน หมายถึง มีความต้องการมาก
- 5 คะแนน หมายถึง มีความต้องการมากที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านความรู้ และด้านการส่งเสริม/สนับสนุน มีลักษณะคำถามปลายปิด กำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบระดับของปัญหาตามมาตราลีเคอร์ต (Likert type scale) 5 ระดับ ดังนี้

1 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อยที่สุด

2 คะแนน หมายถึง มีปัญหาน้อย

3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาปานกลาง

4 คะแนน หมายถึง มีปัญหามาก

5 คะแนน หมายถึง มีปัญหามากที่สุด

2.2 วิธีการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา เพื่อศึกษาบริบทของเกษตรกรในพื้นที่ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.2.2 กำหนดกรอบของเนื้อหาและข้อคำถาม ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย

2.2.3 ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง

2.2.4 นำเครื่องมือที่จัดทำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบด้านความถูกต้องในเนื้อหา (Content Validity) ได้แก่ ความครอบคลุมด้านเนื้อหาและความถูกต้องตามสำนวนภาษา จากนั้นนำมาแก้ไขและปรับปรุงตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะ

2.3 การตรวจสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วทั้งหมดไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหา (Content Validity) ได้แก่ ความครอบคลุมด้านเนื้อหาและความถูกต้องตามสำนวนภาษา แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ชัดเจน และมีความถูกต้องตามเนื้อหา

2.3.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ นำแบบสัมภาษณ์ฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ตัวอย่างจริงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มที่จะศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบสมบัติของเครื่องมือในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ความสะดวกในการใช้เครื่องมือ ความเป็นปรนัย ความสามารถในการนำไปใช้ ความแม่นยำในสภาพที่เป็นจริง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbrach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ปรากฏว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 96) ดังนี้

ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.919

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.921

ซึ่งพบว่าทั้ง 2 ตอน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นมากกว่า 0.8 ดังนั้น แบบสัมภาษณ์จึงมีความน่าเชื่อถือได้ จึงสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไปได้

2.3.3 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับเกษตรกร เพื่อขอความร่วมมือในการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์
2. การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการกรอกแบบสัมภาษณ์ เช่น ปากกา ดินสอ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการคือ แนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับให้เกษตรกรได้เข้าใจ และขอความร่วมมือเกษตรกรให้ข้อมูลที่เป็นจริงครบถ้วน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทบทวนความสมบูรณ์ของข้อมูล

4. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2565 - สิงหาคม 2565

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้อง จัดทำรหัสและบันทึกข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปนำมาทำการวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ เพื่อหาระดับการรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม ในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีการใช้คะแนนและแปลความหมายประเด็นที่มีการให้ค่าคะแนนตามมาตราลิเคิร์ต (Likert type scale) โดยแปลความหมายผลคะแนนโดยนำค่าเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละข้อมาจัดกลุ่มเป็นระดับโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนนระดับความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม มีรายละเอียด ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00 คะแนน	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20 คะแนน	หมายถึง	มาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40 คะแนน	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60 คะแนน	หมายถึง	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80 คะแนน	หมายถึง	น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องของปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการส่งเสริม และปัญหาของเกษตรกร โดยแปลความหมายผลคะแนน โดยนำค่าเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละข้อมาจัดกลุ่มเป็นระดับโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00 คะแนน	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20 คะแนน	หมายถึง	มาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40 คะแนน	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60 คะแนน	หมายถึง	น้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80 คะแนน	หมายถึง	น้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 116 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพทั่วไป เกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษาสูงสุด ผลการวิเคราะห์ปรากฏดัง ตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 เพศ อายุ และระดับการศึกษาของเกษตรกร

n=116		
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	77	66.4
หญิง	39	33.6
2. อายุ		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี	25	21.6
41 – 50 ปี	58	49.9
51 – 60 ปี	30	25.9
มากกว่าหรือเท่ากับ 70 ปี	3	2.6
ค่าต่ำสุด = 32 ค่าสูงสุด = 65 ค่าเฉลี่ย = 46.52 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.069		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 116		
ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	17	14.7
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	32	27.6
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)	49	42.2
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)	8	6.9
ปริญญาตรี	10	8.6

จากตารางที่ 4.1 แสดง เพศ อายุ และระดับการศึกษาสูงสุดของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอม อำเภอนองแสง จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 66.4 เป็นเพศชาย และเกษตรกรร้อยละ 33.6 เป็นเพศหญิง

อายุ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 49.9 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมา ร้อยละ 25.9 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี และร้อยละ 21.6 มีอายุระหว่างน้อยกว่าหรือเท่ากับ 40 ปี โดยมีเกษตรกร ร้อยละ 2.60 มีอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 70 ปี

ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 42.2 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) รองลงมา ร้อยละ 27.6 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 14.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 8.6 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีเกษตรกรร้อยละ 6.9 จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.) ตามลำดับ

1.2 สภาพทางสังคม ของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอม อำเภอนองแสง จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ปลูกกล้วยหอม การประกอบอาชีพหลักของเกษตรกร การประกอบอาชีพรองของเกษตรกร พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พื้นที่ปลูกกล้วยหอมทั้งหมด ประสิทธิภาพในการปลูกกล้วยหอม ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ปลูกกล้วยหอม การประกอบอาชีพหลักของเกษตรกร การประกอบอาชีพรองของเกษตรกร พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พื้นที่ปลูกกล้วยหอมทั้งหมด ประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอม

n=116

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คน	30	25.9
4-5 คน	64	55.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 7 คน	22	19.0
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 7 ค่าเฉลี่ย = 4.32 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.309		
2. จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ทำการเกษตร		
1 คน	14	12.1
2 คน	55	47.4
3 คน	33	28.4
4 คน	11	9.5
5 คน	3	2.6
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 5 ค่าเฉลี่ย = 2.43 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.916		
3. อาชีพหลัก		
เกษตรกรกรม	96	82.8
รับราชการ	9	7.8
พนักงานหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ	1	0.9
พนักงานบริษัทเอกชน	6	5.2
ธุรกิจส่วนตัว, ค้าขาย, รับจ้างทั่วไป	4	3.4
4. อาชีพรอง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มี	98	84.5
ไม่มี	18	15.5
เกษตรกรกรม	20	17.2
พนักงานบริษัทเอกชน	5	4.3
ค้าขาย	42	36.2

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 116		
รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ธุรกิจส่วนตัว	3	2.6
รับจ้างทั่วไป	35	30.2
5. พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ไร่	73	62.9
16 - 30 ไร่	23	19.9
31 - 45 ไร่	12	10.3
มากกว่าหรือเท่ากับ 46 ไร่	8	6.9
ค่าต่ำสุด = 3 ค่าสูงสุด = 90 ค่าเฉลี่ย = 17.41 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 15.490		
6. พื้นที่การปลูกกล้วยหอมทั้งหมด (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ไร่	79	68.1
16 - 30 ไร่	26	22.4
31 - 45 ไร่	3	2.6
มากกว่าหรือเท่ากับ 46 ไร่	8	6.9
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 90 ค่าเฉลี่ย = 14.51 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 15.603		
7. ประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอม		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 ปี	41	35.3
4 - 6 ปี	54	46.6
7 - 9 ปี	19	16.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 10 ปีขึ้นไป	2	1.7
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 10 ค่าเฉลี่ย = 4.63 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.985		

จากตารางที่ 4.2 แสดงการมีตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรต่างๆ และ ประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมของเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 55.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 25.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คน ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดร้อยละ 19.00 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าหรือเท่ากับ 7 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.4 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 28.4 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 3 คน ตามลำดับ และเกษตรกรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อยสุด 1 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนมากที่สุด 5 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.43 คน

การประกอบอาชีพหลักของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 82.8 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 7.8 ประกอบอาชีพรับราชการ เกษตรกรร้อยละ 5.2 ประกอบอาชีพเกษตรกรพนักงานพนักงานเอกชน เกษตรกรร้อยละ 3.4 ประกอบธุรกิจส่วนตัว, ค้าขาย, รับจ้างทั่วไป และ เกษตรกรร้อยละ 0.9 ครัวเรือนประกอบในหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ ตามลำดับ

การประกอบอาชีพรองของเกษตรกร พบว่า มีเกษตรกรร้อยละ 84.5 มีอาชีพรอง โดยเกษตรกรร้อยละ 36.2 มีอาชีพรองคือค้าขาย รองลงมาร้อยละ 30.2 คืออาชีพรับจ้างทั่วไป เกษตรกรร้อยละ 17.2 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเกษตรกรร้อยละ 15.5 ไม่มีอาชีพรอง ตามลำดับ

พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พบว่า เกษตรกรร้อยละ 62.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดน้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ไร่ รองลงมา มีเกษตรกรร้อยละ 19.9 มีพื้นที่ทำการเกษตร 16-30 ไร่ มีเกษตรกรร้อยละ 10.3 มีพื้นที่ทำการเกษตร 31-45 ไร่ และมีเกษตรกรร้อยละ 6.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่าหรือเท่ากับ 46 ไร่ ตามลำดับ

พื้นที่การปลูกกล้วยหอมทั้งหมด พบว่า เกษตรกรร้อยละ 68.1 มีพื้นที่ปลูกกล้วยหอมทั้งหมดน้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ไร่ รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 22.4 มีพื้นที่ปลูกกล้วยหอม 16-30 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 6.9 มีพื้นที่ปลูกกล้วยหอมมากกว่าหรือเท่ากับ 46 ไร่ และเกษตรกรร้อยละ 2.6 มีพื้นที่ปลูกกล้วยหอม 35-45 ไร่ ตามลำดับ

ประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 46.6 มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอม อยู่ในช่วง 4-6 ปี รองลงมา ร้อยละ 35.3 มีระยะเวลาในการปลูกกล้วยหอมน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 ปี เกษตรกรส่วนน้อยร้อยละ 16.4 มีระยะเวลาในการปลูกกล้วยหอม 7-9 ปี และเกษตรกรร้อยละ 1.7 ระยะเวลาในการปลูกกล้วยหอม สูงสุด มากกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย รายได้เฉลี่ยของเกษตรกร สภาพหนี้สินของครัวเรือน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม การดำรงตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 รายได้เฉลี่ยของเกษตรกร สภาพหนี้สินของครัวเรือน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม การดำรงตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

n = 116

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้เฉลี่ยของเกษตรกร บาท/ต่อปี		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200,000	11	8.7
200,001-500,000	41	35.5
500,001-800,000	24	20.8
800,001-1,100,000	21	18.5
มากกว่า 1,100,001 ขึ้นไป	19	16.5
ค่าต่ำสุด = 152,000 ค่าสูงสุด = 3,240,000 ค่าเฉลี่ย = 744,637.93 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 599,446.374		
2. สภาพหนี้สินของครัวเรือน		
ไม่มีหนี้สิน	11	9.5
มีหนี้สิน	105	90.5
3. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม		
ทุนของตน	23	19.8
การกู้ยืม	93	80.2
ญาติพี่น้อง	8	6.9
สถาบันการเงิน	21	18.1
สหกรณ์การเกษตร	27	23.3
ธกส.	56	48.3
กองทุนต่างๆ	5	4.3
อื่นๆ (หนี้นอกระบบ)	1	0.9

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 116

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
4. การดำรงตำแหน่งทางสังคม		
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆทางสังคม	109	94.0
ดำรงตำแหน่งทางสังคม	7	6.0
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	1	0.9
สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น	1	0.9
คณะกรรมการหมู่บ้าน	3	2.6
อาสาสมัครเกษตร	2	1.7
อื่นๆ	3	2.6
5. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร		
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	24	20.7
เป็นสมาชิกกลุ่ม	92	79.3
กลุ่มเกษตรกร	44	37.9
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	8	6.9
วิสาหกิจชุมชน	54	46.6
เครือข่ายเกษตรกร	4	3.4
อื่นๆ (หมอดิน)	1	0.9

จากตารางที่ 4.3 รายได้เฉลี่ยของเกษตรกร สภาพหนี้สินของครัวเรือน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม การดำรงตำแหน่งทางสังคม และการเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

รายได้เฉลี่ยของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 35.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 200,001-500,000 บาท/ปี รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 20.8 มีรายได้เฉลี่ย 500,001-800,000 บาท/ปี เกษตรกรร้อยละ 18.5 มีรายได้เฉลี่ย 800,001-1,100,000 บาท/ปี เกษตรกรร้อยละ 16.5 มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 1,100,001 ขึ้นไป และเกษตรกรร้อยละ 8.7 มีรายได้เฉลี่ย น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200,000 บาท/ปี

สภาพหนี้สินของครัวเรือน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 90.5 มีภาวะหนี้สิน และเกษตรกรร้อยละ 9.5 ไม่มีหนี้สิน

แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม พบว่า มีเกษตรกรร้อยละ 80.2 ใช้ทุนจากการกู้ยืมญาติพี่น้องในการทำสวนกล้วยหอม และเกษตรกรร้อยละ 19.8 ใช้ทุนตนเองในการทำ การเกษตร

การดำรงตำแหน่งทางสังคม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 94.0 ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆทาง สังคม มีเกษตรกรร้อยละ 6.0 ที่มีดำรงตำแหน่งทางสังคม โดยเกษตรกรร้อยละ 2.6 เป็นคณะกรรมการ หมู่บ้าน รองลงมาร้อยละ 1.7 เป็นอาสาสมัครเกษตร และร้อยละ 0.9 เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านและ สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 79.3 เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบัน เกษตรกร โดยเกษตรกรร้อยละ 46.6 เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรร้อยละ 37.9 เป็น สมาชิกกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 20.7 ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 6.9 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และเกษตรกรร้อยละ 3.4 เป็นสมาชิกกลุ่ม เครือข่ายเกษตรกร

ตอนที่ 2 การรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม โดยการศึกษาการรับรู้และการปฏิบัติ 6 ด้าน คือ การคัดเลือกพันธุ์ การเตรียมดิน การให้น้ำ การดูแล รักษา การเก็บผลผลิต และการขนส่งผลผลิต ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงรายละเอียดตาม ตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ระดับการรับรู้ด้านการคัดเลือกสายพันธุ์กล้วยหอม

ประเด็นรับรู้	การรับรู้ในการผลิตกล้วยหอม	
	จำนวน	ร้อยละ
n = 116		
ด้านการคัดเลือกพันธุ์กล้วยหอม		
1.1 กล้วยหอมจันทร์ ผลขนาดเล็ก รูปร่างผลคล้ายกล้วยเล็บมือนาง แต่ปลายผลไม่ เรียวแหลม มีจุดสั้นและใหญ่ เมื่อเทียบกับขนาดของผล ก้านผลสั้น เปลือกหนา กว่ากล้วยเล็บมือนาง	113	97.4

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 116

ประเด็นรับรู้	การรับรู้ในการผลิตกล้วยหอม	
	จำนวน	ร้อยละ
1.2 กล้วยหอมทอง เป็นกล้วยที่มีลักษณะลำต้นใหญ่แข็งแรง กาบใบชั้นในมีสีเขียวหรือชมพูอ่อน เครือได้รูปทรงมาตรฐานมีน้ำหนักมาก ผลยาวเรียวยาว ปลายผลคอด เป็นแบบคอกขาด เปลือกหนา ผลสุกผิวมีสีเหลืองทอง เนื้อมีรสชาติหอมหวาน โดยเฉลี่ยเครือหนึ่งๆ จะมีประมาณ 6 หวี เป็นพันธุ์ที่ไม่ต้าน โรคตายพราย และโรคโน้จูด	116	100.0
1.3 กล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาเวนดิช เป็นกล้วยที่มีลักษณะทั่วไป คล้ายกล้วยหอมทองแต่กล้วยหอมเขียว กาบใบชั้นในมีสีแดงสด ปลายผลมน ผลสุกมีสีเหลืองอมเขียว เปลือกหนา เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้กล้วยหอมเขียวยังต้านทาน โรคตายพรายได้ดี แต่อ่อนแอกว่าโรคโน้จูด	116	100.0

จากตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นถึงระดับการรับรู้ด้านการคัดเลือกพันธุ์กล้วยหอม ของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

พบว่า เกษตรกรทั้งหมดรับรู้ด้านการคัดเลือกพันธุ์กล้วยหอม กล้วยหอมทองและกล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาเวนดิช ส่วนร้อยละ 97.4 รับรู้พันธุ์กล้วยหอมจันทร์

ในส่วนของการรับรู้และการปฏิบัติด้านการเตรียมในการปลูกกล้วยหอม การให้น้ำ การดูแลรักษา การเก็บผลผลิต และการขนส่งการผลิต ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 การรับรู้และการปฏิบัติในการปลูกกล้วยหอม

n = 116

ประเด็นรับรู้	การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอม			
	รู้		ปฏิบัติ	
	จำนวน (ร้อยละ)	อันดับ	จำนวน (ร้อยละ)	อันดับ
การเตรียมดิน				
1. การไถพรวนดิน ต้องให้ลึกประมาณ 30 เซนติเมตร	115 (99.1)	7	115 (99.1)	4
2. การกำจัดวัชพืชก่อนปลูก ก่อนปลูกควรกำจัดวัชพืช	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n= 116

ประเด็นรับรู้	การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอม			
	รู้		ปฏิบัติ	
	จำนวน (ร้อยละ)	อันดับ	จำนวน (ร้อยละ)	อันดับ
3. การตากดินก่อนปลูก ก่อนปลูกควรตากดินทิ้งไว้ ประมาณ 7-10 วัน	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
4. การขุดหลุมปลูก ควรให้ลึก กว้าง และยาว ประมาณ 45-50 เซนติเมตร	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
5. ระยะห่างที่เหมาะสม คือ 2.50×2.50 เมตร หรือ 500 ต้น/ไร่	116 (100.0)	1	112 (96.6)	7
6. การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ในเดือนแรกของการปลูก ควรปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก อัตรา 5 กิโลกรัม	116 (100.0)	1	113 (97.4)	6
7. ใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 ในเดือนที่ 2-4 เดือนแรกควร ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตรา 200 กรัม/หลุม	116 (100.0)	1	114 (98.3)	5
การให้น้ำ				
1. การไม่รดน้ำ ในฤดูฝน ในฤดูฝนไม่จำเป็นต้องให้น้ำ	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
2. การให้น้ำในหน้าแล้ง ควรให้น้ำเมื่อหน้าดินแห้งที่ ระดับ 5-10 เซนติเมตร	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
การดูแลรักษา				
1. การกำจัดวัชพืชรอบโคนต้น ทำได้โดยการ ใช้จอบถากรอบโคนต้น ควรทำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	116 (100.0)	1	114 (98.3)	7
2. การกำจัดวัชพืช ห้ามใช้ยาฆ่าหญ้าทั้งชนิดดูดซึมและ สัมผัสตาย	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
3. การตัดแต่งหน่อควรตัดหน่อทิ้งหรือขุดแยกและไว้ หน่อห่างกันระยะ 3 เดือน	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
4. โรคกล้วยตายพราย ก้านใบ จะมีสีเหลือง เชื้อราจะ ลุกลาม จะเหลืองทั้งต้นทั้งใบ ต้นจะยืนต้นตาย หรือล้ม ตายในเวลาต่อมา	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
5. การให้น้ำผ่านร่องเป็นวิธีการที่ดีที่สุดเพราะต้นกล้วย ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอ	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n= 116

ประเด็นรับรู้	การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอม			
	รู้		ปฏิบัติ	
	จำนวน (ร้อยละ)	อันดับ	จำนวน (ร้อยละ)	อันดับ
6. การค้ำกิ่ง กล้วยหอมมีผลขนาดใหญ่และมีน้ำหนักรวมมาก หากไม่ค้ำไว้ ต้นอาจล้ม ทำให้เครือหัก	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
7. การหุ้มเครือกล้วย เพื่อช่วยกล้วยมีขนาดโตและผิวสวย ขึ้น และป้องกันแมลง	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
8. การตัดแต่งใบควรไว้ใบเหลือแค่ 7 ใบ	115 (99.1)	8	111 (95.7)	8
การเก็บผลผลิต				
1. การเก็บผลผลิต สามารถเก็บได้ประมาณ 3-4 เดือน หลังจากเริ่มออกดอก	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
2. การเก็บผลผลิต สามารถเก็บเกี่ยวที่ความแก่ประมาณ 70-80 % จะมีลักษณะผลกลมและเห็นเหลี่ยมเล็กน้อยถึงผลกลม ไม่มีเหลี่ยมเลย	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1
การขนส่งผลผลิต				
1. ระมัดระวังไม่ให้กระทบกระเทือน ควรมีการบรรจุหีบห่อลงในกล่องหรือช่องที่หุบด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์หรือใบตองสด เพื่อป้องกันมิให้กล้วยผิวช้ำหรือดำ	116 (100.0)	1	116 (100.0)	1

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นถึงระดับการรับรู้และการปฏิบัติด้านการเตรียมในการปลูกกล้วยหอมของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

การรับรู้ในการผลิตกล้วยหอม พบว่า เกษตรกรทั้งหมดรับรู้ในการผลิตกล้วยหอมทุกประเด็น ยกเว้นเกษตรกรร้อยละ 99.1 รับรู้เรื่องการไถพรวนดินและการตัดแต่งใบ

การปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอม พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการปฏิบัติในการผลิตกล้วยหอมทุกประเด็น ยกเว้นเกษตรกรร้อยละ 99.1 เรื่องการไถพรวนดินและการตัดแต่งใบ เกษตรกรร้อยละ 98.3 การกำจัดวัชพืชรอบกอรอบโคนต้นและการใส่ปุ๋ยเคมี เกษตรกรร้อยละ 97.4 การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก และเกษตรกรร้อยละ 96.6 ในเรื่องของระยะห่างที่เหมาะสม

ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอม ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรใน
ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการ ด้านผู้ส่งเสริม ผลปรากฏดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ความต้องการด้านเนื้อหา

ประเด็น	ระดับความต้องการในการส่งเสริม					ค่าเฉลี่ย (SD)	การแปล ความหมาย	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
ด้านเนื้อหา						4.59 (0.966)	มากที่สุด	1
ด้านหน่อพันธุ์กล้วย	77 (66.4)	34 (29.3)	5 (4.3)	0 (0)	0 (0)	4.62 (0.570)	มากที่สุด	2
การเตรียมดิน	75 (64.7)	35 (30.2)	6 (5.2)	0 (0)	0 (0)	4.59 (0.589)	มากที่สุด	3
การปลูก	70 (60.3)	32 (27.6)	14 (12.1)	0 (0)	0 (0)	4.48 (0.704)	มากที่สุด	6
การให้น้ำ	68 (58.6)	41 (35.3)	7 (6.0)	0 (0)	0 (0)	4.53 (0.611)	มากที่สุด	5
การดูแลรักษา	82 (70.7)	34 (29.3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	4.71 (0.457)	มากที่สุด	1
การเก็บเกี่ยวผลผลิต	74 (63.8)	37 (31.9)	5 (4.3)	0 (0)	0 (0)	4.59 (0.575)	มากที่สุด	3

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n = 116

ประเด็น	ระดับความต้องการในการส่งเสริม					ค่าเฉลี่ย (SD)	การแปล ความหมาย	อันดับ
	มากที่สุด จำนวน (ร้อยละ)	มาก จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	น้อยที่สุด จำนวน (ร้อยละ)			
การดูแลรักษา	82 (70.7)	34 (29.3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	4.71 (0.457)	มากที่สุด	1
การเก็บเกี่ยวผลผลิต	74	37	5	0	0	4.59	มากที่สุด	3
ด้านวิชาการ						4.07 (0.694)	มาก	3
การส่งเสริมและถ่ายทอด ความรู้แบบรายบุคคล						3.99 (0.708)	มาก	3
ให้เจ้าหน้าที่มาจัดประชุม ถ่ายทอดความรู้ใน หมู่บ้านพร้อมเยี่ยมชม ภายในสวน	29 (25.0)	71 (61.2)	16 (13.8)	0 (0)	0 (0)	4.11 (0.615)	มาก	1
ติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ สำนักงาน	30 (25.9)	68 (58.6)	18 (15.5)	0 (0)	0 (0)	4.10 (0.638)	มาก	2
การติดต่อทางโทรศัพท์	28 (24.1)	41 (35.3)	41 (35.3)	6 (5.2)	0 (0)	3.78 (0.873)	มาก	3
การส่งเสริมและถ่ายทอด ความรู้แบบกลุ่ม						4.12 (0.687)	มาก	2
การฝึกอบรมเกษตรกรใน พื้นที่	37 (31.9)	68 (58.6)	11 (9.5)	0 (0)	0 (0)	4.22 (0.606)	มากที่สุด	2
การบรรยายโดย ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน	41 (35.3)	64 (55.2)	11 (9.5)	0 (0)	0 (0)	4.26 (0.620)	มากที่สุด	1
การสัมมนาเชิงวิชาการ	18 (15.5)	50 (43.1)	47 (40.5)	1 (0.9)	0 (0)	3.73 (0.727)	มาก	6
การแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นระหว่างเกษตรกร กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม	39 (33.6)	63 (54.3)	14 (12.1)	0 (0)	0 (0)	4.22 (0.643)	มากที่สุด	2

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n = 116

ประเด็น	ระดับความต้องการในการส่งเสริม					ค่าเฉลี่ย (SD)	การแปล ความหมาย	อันดับ
	มากที่สุด จำนวน (ร้อยละ)	มาก จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	น้อยที่สุด จำนวน (ร้อยละ)			
การสาธิตให้เกษตรกรลงมือ ปฏิบัติจริง	46 (39.7)	46 (39.7)	24 (20.7)	0 (0)	0 (0)	4.19 (0.757)	มาก	4
ทัศนศึกษาดูสวนที่ประสบ ความสำเร็จ	44 (37.9)	45 (38.8)	27 (23.3)	0 (0)	0 (0)	4.15 (0.772)	มาก	5
การส่งเสริมและถ่ายทอด ความรู้แบบมวลชน						4.38 (0.687)	มากที่สุด	2
ถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำ กลุ่มในชุมชน	53 (45.7)	56 (48.3)	7 (6.0)	0 (0)	0 (0)	4.40 (0.603)	มากที่สุด	3
แจกคู่มือการปลูก กล้วยหอม	49 (42.2)	45 (38.8)	22 (19.0)	0 (0)	0 (0)	4.23 (0.750)	มากที่สุด	4
จัดทำแปลงสาธิตการปลูก กล้วยหอม	66 (56.9)	41 (35.3)	9 (7.8)	0 (0)	0 (0)	4.49 (0.639)	มากที่สุด	2
จัดรายการเผยแพร่ความรู้ ในระดับท้องถิ่น	77 (66.4)	35 (30.2)	4 (3.4)	0 (0)	0 (0)	4.63 (0.552)	มากที่สุด	1
สร้างเว็บไซต์การทำสวน กล้วยหอม	44 (37.9)	48 (41.4)	24 (20.7)	0 (0)	0 (0)	4.17 (0.749)	มาก	5
ด้านผู้ส่งเสริม						4.33 (0.788)	มากที่สุด	2
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมภาครัฐ	70 (60.3)	38 (32.8)	8 (6.9)	0 (0)	0 (0)	4.53 (0.625)	มากที่สุด	1
นักส่งเสริมภาคเอกชน	53 (45.7)	49 (42.2)	10 (8.6)	4 (3.4)	0 (0)	4.30 (0.771)	มากที่สุด	2
นักส่งเสริมภาคประชาชน	49 (42.2)	49 (42.2)	10 (8.6)	4 (3.4)	4 (3.4)	4.16 (0.969)	มาก	3

จากตารางที่ 4.6 ความต้องการในด้านเนื้อหาความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม
ของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอม ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการ และ
ด้านผู้ส่งเสริม สรุปได้ดังนี้

ด้านเนื้อหา ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น โดยอันดับ 1 คือ ด้านการดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.71) รองลงมา คือ ด้านหน่อพันธุ์กล้วย (ค่าเฉลี่ย 4.62) การเตรียมดินและการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.59) การให้น้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.53) และการปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.48) ตามลำดับ

ด้านวิธีการ ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) การส่งแบบรายบุคคล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยอันดับ 1 คือ ให้เจ้าหน้าที่มาจัดประชุมถ่ายทอดความรู้ในหมู่บ้านพร้อมเยี่ยมชมภายในสวน (ค่าเฉลี่ย 4.11) รองลงมา คือ เกษตรกรมาติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงาน (ค่าเฉลี่ย 4.10) และ การติดต่อทางโทรศัพท์ (ค่าเฉลี่ย 3.78) **การส่งเสริมแบบกลุ่ม** อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (ค่าเฉลี่ย 4.26) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและการฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 4.22) และอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น คือ การสาธิตให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติจริง (ค่าเฉลี่ย 4.19) ทักษะศึกษาคูสวนที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 4.15) และการสัมมนาเชิงวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.73) ในส่วน**การส่งเสริมแบบมวลชน** พบว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.38) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น คือ จัดรายการเผยแพร่ความรู้ในระดับท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.63) จัดทำแปลงสาธิตการปลูกกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 4.49) ถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำกลุ่มในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.40) และแจกคู่มือการปลูกกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 4.23) ในส่วนของประเด็นที่อยู่ในระดับมากหนึ่งประเด็น คือ สร้างเว็บไซต์การทำสวนกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 4.17)

ด้านผู้ส่งเสริม ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.33) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.53) นักส่งเสริมภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.30) และอยู่ในระดับมาก คือ นักส่งเสริมภาคประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.16)

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านการส่งเสริม และด้านปัญหาของเกษตรกร ปรากฏดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ปัญหาเกี่ยวกับการการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ประเด็นปัญหา	ระดับความต้องการในการส่งเสริม					ค่าเฉลี่ย (SD)	การแปล ความหมาย	อันดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)			
1. ด้านปัจจัยการผลิต						3.94 (0.768)	มาก	1
เงินทุน								
ขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องจักรกล ที่เหมาะสม	30 (25.9)	39 (33.6)	45 (38.8)	2 (1.7)	0 (0)	3.84 (0.833)	มาก	4
เงินทุนในการผลิตไม่เพียงพอ	39 (31.0)	49 (42.2)	24 (20.7)	4 (3.4)	0 (0)	4.06 (0.827)	มาก	3
ขาดแหล่งเงินทุนในการสนับสนุน	36 (31.0)	56 (48.3)	22 (19.0)	2 (1.7)	0 (0)	4.09 (0.753)	มาก	2
ต้นทุนปุ๋ย สารเคมี มีราคาแพง	85 (73.3)	54 (20.7)	7 (6.0)	0 (0)	0 (0)	4.67 (0.586)	มากที่สุด	1
เรื่องแรงงาน								
ขาดแรงงานในการทำกรเกษตร	12 (10.3)	41 (35.3)	53 (45.7)	10 (8.6)	0 (0)	3.47 (0.796)	มาก	2
ขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น	15 (12.9)	42 (36.2)	50 (43.1)	9 (7.8)	0 (0)	3.54 (0.817)	มาก	1
2. ด้านสภาพแวดล้อม						3.35 (0.781)	ปานกลาง	4
ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	7 (60.0)	40 (34.5)	32 (27.6)	33 (28.4)	4 (3.4)	3.11 (1.002)	ปานกลาง	5
พื้นดินเสื่อมโทรมเนื่องจากการ ผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นเวลานาน	6 (5.2)	58 (50.0)	40 (34.5)	10 (8.6)	2 (1.7)	3.48 (0.797)	มาก	1
บางพื้นที่เกษตรกรใช้เพาะปลูกไม่ เหมาะสมกับชนิดพืชที่ปลูก	1 (0.9)	59 (50.9)	50 (43.1)	6 (5.2)	0 (0)	3.47 (0.611)	มาก	2

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

n = 116

ประเด็น	ระดับความต้องการในการส่งเสริม					ค่าเฉลี่ย (SD)	การแปล ความหมาย	อันดับ
	มากที่สุด จำนวน (ร้อยละ)	มาก จำนวน (ร้อยละ)	ปานกลาง จำนวน (ร้อยละ)	น้อย จำนวน (ร้อยละ)	น้อยที่สุด จำนวน (ร้อยละ)			
ปัญหากับการระบาดของโรค และแมลง	1 (0.9)	56 (48.3)	53 (45.7)	6 (5.2)	0 (0)	3.45 (0.609)	มาก	3
ขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำสวน	7 (6.0)	43 (37.1)	39 (33.6)	27 (23.3)	0 (0)	3.26 (0.886)	ปานกลาง	4
3. ด้านการตลาด						3.52 (0.914)	มาก	3
ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐใน เรื่องการตลาด	21 (18.1)	49 (42.2)	36 (31.0)	10 (8.6)	0 (0)	3.70 (0.867)	มาก	1
ไม่มีตลาดกลางรวบรวมผลผลิตใน ชุมชน	10 (8.6)	42 (36.2)	50 (43.1)	6 (5.2)	8 (6.9)	3.34 (0.961)	ปานกลาง	2
4. ด้านการส่งเสริม						3.72 (0.628)	มาก	2
การให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่ยังไม่ ทั่วถึง	5 (4.3)	70 (60.3)	41 (35.3)	0 (0)	0 (0)	3.69 (0.550)	มาก	3
เกษตรกรขาดเอกสารแนะนำทาง วิชาการ	10 (8.6)	78 (67.2)	24 (20.7)	4 (3.4)	0 (0)	3.81 (0.631)	มาก	2
ไม่มีแปลงสาธิตที่เหมาะสมกับ พื้นที่	7 (6.0)	45 (38.8)	60 (51.7)	4 (3.4)	0 (0)	3.47 (0.665)	มาก	5
เกษตรกรผู้สูงอายุ ยากต่อการ เรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง	26 (22.4)	72 (62.1)	17 (14.7)	1 (0.9)	0 (0)	4.06 (0.636)	มาก	1
นโยบายการส่งเสริมไม่ตรงตาม ความต้องการของเกษตรกร	5 (4.3)	66 (56.9)	39 (33.6)	6 (5.2)	0 (0)	3.60 (0.658)	มาก	4
5. ด้านของเกษตรกร						3.34 (0.810)	ปานกลาง	5
ขาดองค์ความรู้ในการผลิตกล้วย หอม	10 (8.6)	44 (37.9)	46 (39.7)	16 (13.8)	0 (0)	3.41 (0.835)	มาก	2
ขาดประสบการณ์ในการผลิต กล้วยหอม	9 (7.8)	38 (32.8)	42 (36.2)	27 (23.3)	0 (0)	3.25 (0.903)	ปานกลาง	3
ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ใน การทำกรเกษตร	6 (5.2)	70 (60.3)	40 (34.5)	0 (0)	0 (0)	3.71 (0.560)	มาก	1
ปัญหาจากนายทุนซื้อขายที่ดิน	6 (5.2)	34 (29.3)	32 (27.6)	44 (37.9)	0 (0)	3.02 (0.942)	ปานกลาง	4

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นปัญหาที่เกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จากการพิจารณารายประเด็น พบว่า

ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94) เมื่อพิจารณารายประเด็นในเรื่องของปัญหาเรื่องทุน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี มีราคาแพง (ค่าเฉลี่ย 4.67) และอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ ขาดแหล่งเงินทุนในการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.09) เงินทุนในการผลิตไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.24) และขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องจักรกลที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.84) ตามลำดับ ส่วนด้านของปัญหาเรื่องแรงงาน อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ ขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น (ค่าเฉลี่ย 3.54) ขาดแรงงานในการทำ การเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.47)

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ พื้นดินเสื่อมโทรมเนื่องจากการผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นเวลานาน (ค่าเฉลี่ย 3.48) บางพื้นที่เกษตรกรใช้พื้เพาะปลูกไม่เหมาะสมกับชนิดพืชที่ปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.47) และประสบปัญหาภัยกับการระบาดของโรคและแมลง (ค่าเฉลี่ย 3.45) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำสวน (ค่าเฉลี่ย 3.26) และดินขาดความอุดมสมบูรณ์ (ค่าเฉลี่ย 3.11)

ปัญหาด้านการตลาด ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.52) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ เกษตรกรขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.70) และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งประเด็น คือ เกษตรกรไม่มีตลาดกลางรวบรวมผลผลิตในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.34)

ปัญหาด้านการส่งเสริม ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.72) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ได้แก่ เกษตรกรผู้สูงอายุ ขาดต่อการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง (ค่าเฉลี่ย 4.06) เกษตรกรขาดเอกสารแนะนำทางวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.81) การให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่ยังไม่ทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 3.69) นโยบายการส่งเสริมไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3.60) และไม่มีแปลงสาธิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.47)

ปัญหาของเกษตรกร ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.34) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำ การเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.71) ขาดองค์ความรู้ในการผลิตกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 3.41) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ เกษตรกรขาดประสบการณ์ในการผลิตกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 3.25) และเกษตรกรปัญหาจากนายทุนซื้อขายที่ดิน (ค่าเฉลี่ย 3.02)

4.1 ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

4.1.1 หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ปลูกกล้วยหอม สนับสนุนให้มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกร จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอม เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการผลิตกล้วยหอมสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

4.1.2 มีการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้และทักษะต่างๆให้แก่เกษตรกรที่มีความต้องการ เพื่อเป็นการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการผลิตกล้วยหอมให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น

4.1.3 เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งการผลิต และการตลาดแก่กลุ่มของเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นสำคัญ โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจ 2) การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม 3) ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม 4) ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ผลิตกล้วยหอม ในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 449 ราย การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 0.08 % ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 116 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) ให้ครบตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร มี 2ประเด็น ดังนี้

1) *สภาพทั่วไปและสภาพทางสังคม* พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.4 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.52 ปี ร้อยละ 42.2 จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) ร้อยละ 82.8 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.32 คน มีประสบการณ์การปลูกกล้วยหอมเฉลี่ย 4.63 ปี

2) *สภาพทางเศรษฐกิจ* พบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยของเกษตรกรเฉลี่ย 744,637.93 บาท/ปี ร้อยละ 90.5 มีสภาพหนี้สินในครัวเรือน ร้อยละ 80.2 มีการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนใช้ในการผลิตกล้วยหอม ร้อยละ 94.0 ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆทางสังคม และร้อยละ 79.3 เป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร

1.3.2 *การรับรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร* การรับรู้ของเกษตรกรด้านการคัดเลือกพันธุ์กล้วยหอม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 97.4 รู้ว่า กล้วยหอมจันทร์ และรองลงมา คือ เกษตรกรร้อยละ 100 รู้ว่า กล้วยหอมทองและกล้วยหอม

ในส่วนของการรับรู้และการปฏิบัติด้านการเตรียมดินในการปลูกกล้วยหอม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 100.00 รับรู้และมีการปฏิบัติว่าต้องมีการกำจัดวัชพืชก่อนการปลูก การขุดหลุมปลูก ระยะห่างการปลูกที่เหมาะสม มีการใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักและปุ๋ยเคมี เกษตรกรร้อยละ 100.00 รับรู้และมีการปฏิบัติตาม โดยการไม่รดน้ำในฤดูฝนและมีการให้น้ำในฤดูแล้ง ในส่วนของการดูแลรักษา เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีการรับรู้และปฏิบัติตาม ว่าควรมีการกำจัดวัชพืชรอบโคนต้น โรคกล้วย การให้น้ำ การค้ำกิ่ง และการหุ้มเครือกล้วย เกษตรกรร้อยละ 100.00 มีการรับรู้และปฏิบัติในเรื่องของการเก็บผลผลิตและการขนส่งผลผลิต

1.3.3 *ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร* ในภาพรวมพบว่า ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมในด้านมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.59 คือด้านเนื้อหา รองลงมาค่าเฉลี่ย 4.33 คือ ด้านผู้ส่งเสริม และค่าเฉลี่ย 4.12 คือด้านวิธีการ ดังนี้

ด้านเนื้อหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) พิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 6 ประเด็น คือ ด้านการดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 4.71) ด้านหน่อพันธุ์กล้วย (ค่าเฉลี่ย 4.62) ด้านการเตรียมดินและด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.59) ด้านการให้น้ำ (ค่าเฉลี่ย 4.53) และด้านการปลูก (ค่าเฉลี่ย 4.48)

ด้านวิธีการ ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) การส่งแบบรายบุคคล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยอันดับ 1 คือ ให้เจ้าหน้าที่มาจัดประชุมถ่ายทอดความรู้ในหมู่บ้านพร้อมเยี่ยมชมภายในสวน (ค่าเฉลี่ย 4.11)

รองลงมา คือ เกษตรกรมาติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงาน (ค่าเฉลี่ย 4.10) และ การติดต่อทางโทรศัพท์ (ค่าเฉลี่ย 3.78) การส่งเสริมแบบกลุ่ม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (ค่าเฉลี่ย 4.26) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและการฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 4.22) และอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น คือ การสาธิตให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติจริง (ค่าเฉลี่ย 4.19) ทักษะศึกษาดูสวนที่ประสบความสำเร็จ (ค่าเฉลี่ย 4.15) และการสัมมนาเชิงวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.73) ในส่วนการส่งเสริมแบบมวลชน พบว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.12) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น คือ จัดรายการเผยแพร่ความรู้ในระดับท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 4.63) จัดทำแปลงสาธิตการปลูกกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 4.49) ถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำกลุ่มในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.40) และแจกคู่มือการปลูกกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 4.23) ในส่วนของประเด็นที่อยู่ในระดับมากหนึ่งประเด็น คือ สร้างเว็บไซต์การทำสวนกล้วยหอม (ค่าเฉลี่ย 4.17)

ด้านผู้ส่งเสริม ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.33) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.53) นักส่งเสริมภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.30) และอยู่ในระดับมาก คือ นักส่งเสริมภาคประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.16)

1.3.4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร

ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร พบว่า ปัญหาในการของเกษตรกร มีอยู่ 5 ประเด็น โดยเรียงลำดับมากที่สุดไปอันดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.94 คือ ปัญหา ด้านปัจจัยการผลิต ปัญหาด้านการส่งเสริม ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม และปัญหาของเกษตรกร โดยในแต่ละประเด็นพบปัญหา ดังนี้

1. **ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต** ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94) เมื่อพิจารณารายประเด็นในเรื่องของปัญหาเรื่องทุน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ต้นพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี มีราคาแพง (ค่าเฉลี่ย 4.67) และอยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ ขาดแหล่งเงินทุนในการสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.09) เงินทุนในการผลิตไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.24) และขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องจักรกลที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.84) ตามลำดับ ส่วนด้านของปัญหาเรื่องแรงงาน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ประเด็น คือ ขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น (ค่าเฉลี่ย 3.54) ขาดแรงงานในการทำเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.47)

2. **ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม** ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ พื้นดินเสื่อมโทรมเนื่องจากการผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นเวลานาน (ค่าเฉลี่ย 3.48) บางพื้นที่เกษตรกรใช้ปุ๋ยไม่เหมาะสมกับชนิดพืชที่

ปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.47) และประสบปัญหากับการระบาดของโรคและแมลง (ค่าเฉลี่ย 3.45) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ ขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำสวน (ค่าเฉลี่ย 3.26) และดินขาดความอุดมสมบูรณ์ (ค่าเฉลี่ย 3.11)

3. ปัญหาด้านการตลาด ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ เกษตรกรขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.70) และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งประเด็น คือ เกษตรไม่มีตลาดกลางรวบรวมผลผลิตในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.34)

4. ปัญหาด้านของเกษตรกร ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ เกษตรกรผู้สูงอายุ ขาดต่อการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง (ค่าเฉลี่ย 4.06) เกษตรกรขาดเอกสารแนะนำทางวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.81) การให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่ยังไม่ทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 3.69) นโยบายการส่งเสริมไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3.60) และ ไม่มีแปลงสาธิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.47)

2. อภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยของเกษตรกรเฉลี่ย 744,637.93 บาท/ปี ร้อยละ 90.5 มีสภาพหนี้สินในครัวเรือน ร้อยละ 80.2 มีการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนใช้ในการผลิตกล้วยหอม ร้อยละ 94.0 ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆทางสังคม และร้อยละ 79.3 เป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรการรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม ใกล้เคียงกับ อรพิมพ์ สุริยา,เฉลิมพล จตุพร,พัฒนา สุขประเสริฐและสุวิสา พัฒนเกียรติ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกร อำเภอหนองเสือ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 69.81 มีรายได้จากกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการปลูกกล้วยหอม รายได้สุทธิจากการปลูกกล้วยหอมเฉลี่ย 771,990.57 บาทต่อปี และต้นทุนการผลิตกล้วยหอมเฉลี่ย 19,349.53 บาทต่อไร่ อภิปรายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากภาคการเกษตรเป็นหลัก และยังมีประสบการณ์ในการทำเกษตรเนื่องจากสภาพบริบทเดิมในพื้นที่มีการทำการเกษตรอยู่แล้ว และยังคงอยู่กับตลาดหรือจุดศูนย์การในการรับซื้อสินค้าทางการเกษตรและง่ายต่อการบริโภคหรือจำหน่าย

2. การรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม

การตัดแต่งใบควรไว้เหลือแค่ 7 ใบ ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรสามารถรับรู้ ร้อยละ 99.1 และปฏิบัติ ร้อยละ 95.7 ใกล้เคียงกับ อรพิมพ์ สุริยา (2560) เกษตรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอมในด้านของการผลิตและการตลาด อภิปรายได้ว่า ซึ่งตามหลักวิชาการการตัดแต่ง

ใจมีส่วนทำให้กล้วยหอมเจริญเติบโต นักส่งเสริมควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรตัดแต่งใบตามหลักวิชาการ เพื่อที่จะสามารถนำไปต่อยอดให้ผลผลิตมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

3. ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม คือ ด้านเนื้อหามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) รองลงมาคือ ด้านผู้ส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 4.33) และ ด้านวิธีการ (ค่าเฉลี่ย 4.07) ใกล้เคียงกับ พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี (2562) ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองเพื่อการส่งออกของเกษตรกรในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองจากสื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และ สื่อสิ่งพิมพ์ โดยต้องการให้ให้มีการสาธิต บรรยาย ฝึกปฏิบัติ และทัศนศึกษา

4. ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมกล้วยหอม

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาที่อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น คือ ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.94) ปัญหาด้านการส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย 3.72) และปัญหาด้านการตลาด ใกล้เคียงกับ เฉลิมพล อังสุสิงห์ ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตกล้วยไข่ตามมาตรฐานการส่งออก พบว่า เกษตรกรที่ได้รับใบรับรองแปลงเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) กล้วยไข่กับเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไข่ทั่วไป โดยภาพรวมจะมีปัญหาในระดับมากเพียง 1 ประเด็น คือ ความแรงของลมในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาที่พบว่า เห็นว่าอาชีพการปลูกกล้วยของเกษตรกร มีความสำคัญต่อเกษตรกรที่ยึดเป็นอาชีพในการสร้างรายได้ในครัวเรือน จะเห็นได้ว่าการปลูกกล้วยหอมเห็นผลตอบแทนสูงกว่าพืชเศรษฐกิจหลัก และส่งผลดีต่อภาพรวมของจังหวัด กล่าวคือ เพิ่มรายได้มวลรวมของจังหวัด ในด้านการเกษตร แต่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมและสนับสนุน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

3.1.1 หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพการปลูกกล้วยหอม

3.1.2 หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ปลูกกล้วยหอม สนับสนุนให้มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกร จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนากล้วยหอมสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

3.1.3 มีการอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้และทักษะต่างๆให้แก่เกษตรกรที่มีความต้องการ เพื่อเป็นการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการผลิตกล้วยหอมให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น

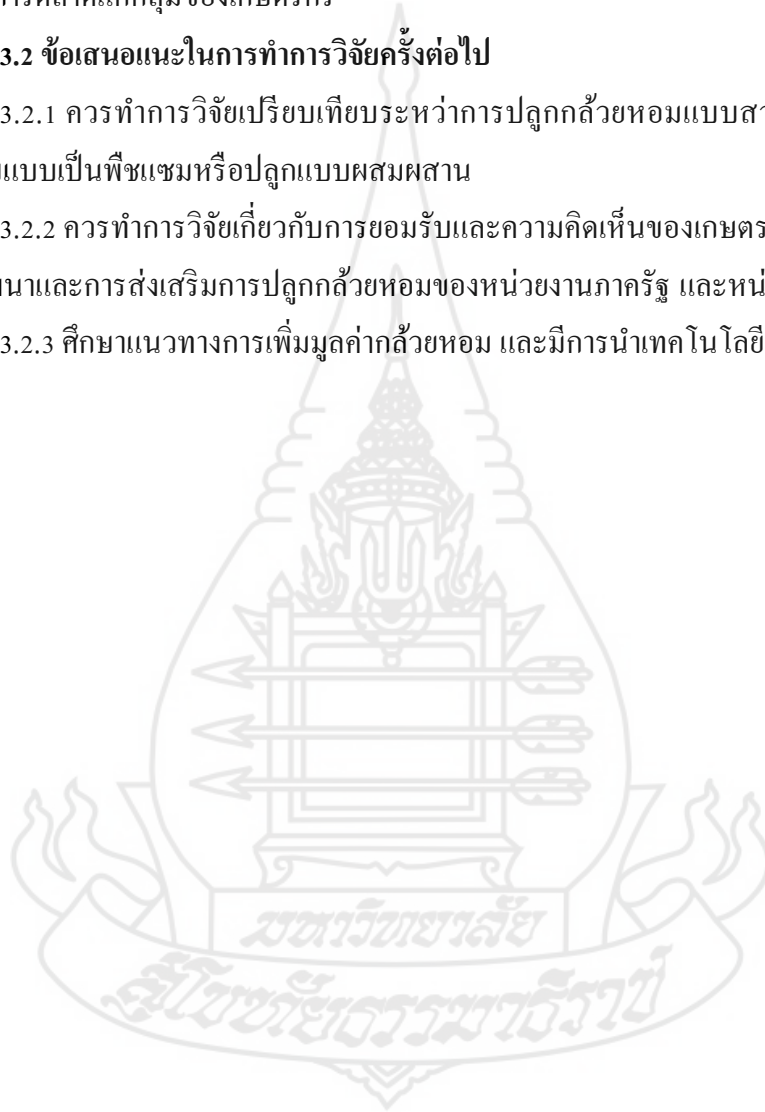
3.1.4 เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งการผลิต และการตลาดแก่กลุ่มของเกษตรกร

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการปลูกกล้วยหอมแบบสวนเดี่ยวกับการปลูกลำกล้วยหอมแบบเป็นพืชมแซมหรือปลูกรูปแบบผสมผสาน

3.2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับและความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกลำกล้วยหอมต่อการพัฒนาและการส่งเสริมการปลูกลำกล้วยหอมของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.3 ศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่ากล้วยหอม และมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2565). *ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน กรุงเทพฯ*:
 กรมพัฒนาที่ดิน. สืบค้นจาก <https://www.ldd.go.th/pv/?lv=2&cd=144>
- กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดินกรมพัฒนาที่ดิน. (2565). *สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน*.
 กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน.
- กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน.(2564).รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563.
 สืบค้นจาก https://www.ldd.go.th/hr/O12IPA_63.pdf.
- จินดา ขลิบทอง.2556.การวิจัยในงานส่งเสริมการเกษตร.ใน *ประมวลสาระวิชาการส่งเสริม*
 การเกษตรเพื่อการพัฒนา.นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2559). *การวิเคราะห์กระบวนการจัดการจัดการเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับสินค้า*
ประเภทกล้วยหอมของสหกรณ์การเกษตรทำยาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี.
 มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, กรุงเทพมหานคร.
- เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ.(2563).เทคนิค วิธีการ และการสื่อสารในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
 ใน ประมวลสาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 5). นนทบุรี :
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เฉลิมพล อังศุสิงห์.(2557). *ศักยภาพการผลิตกล้วยไข่ของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานการส่งออกใน*
จังหวัดจันทบุรี. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ.(2553). “การวิจัยมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร” ใน *ประมวลสาระชุด*
วิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 9). นนทบุรี : สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์.(2554).ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา*
การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา.(หน่วยที่ 4,น.223-232). นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พลสรานู สราญรมย์. (2563).รูปแบบและแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ใน *ประมวล*
สาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 7). นนทบุรี : สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พิมพ์พิชชา ประเสริฐศรี.(2562). การส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทอง เพื่อการส่งออก
ของเกษตรกรในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.

ไพศาล กะกุลพิมพ์ .(2560). การจัดการผลิตและการตลาดกล้วยหอมทองของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนกล้วยหอมทองวังหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย. วารสารวิทยาลัย
พาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์.

วินัด อ่วมอยู่. (2556). การผลิตและการตลาดกล้วยไข่ของเกษตรกรในจังหวัดกำแพงเพชร.
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.

สันติพงษ์ สุกกิจเจริญ.(2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกกล้วยไข่ของเกษตรกรในจังหวัด
กำแพงเพชร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

อรพิมพ์ สุริยา. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกรอำเภอหนองเสือ จังหวัด
ปทุมธานี.

สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี,กรมส่งเสริมการเกษตร

สำนักงานเกษตรอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์. (2565). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล ปี 2565 อำเภอหนองเสือ
จังหวัดปทุมธานี.

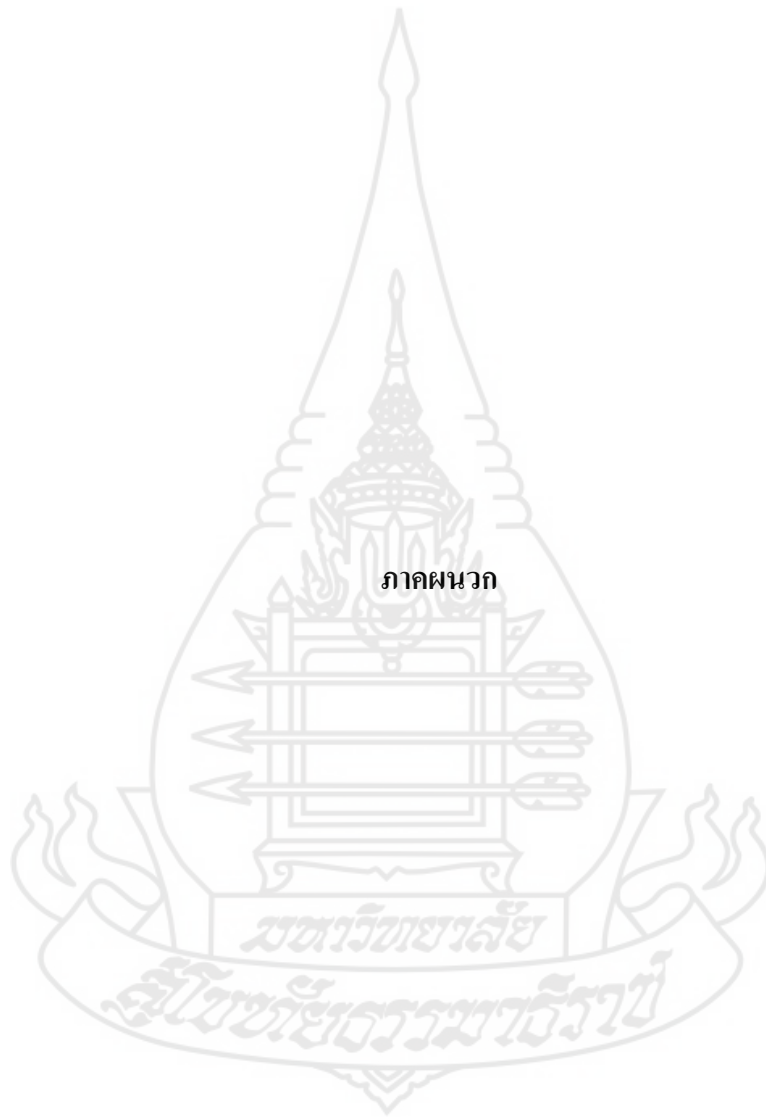
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์. (2565). แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/ตำบล ปี 2565 อำเภอหนองเสือ
จังหวัดปทุมธานี.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานี .แผนพื้กล้วยหอมทอง (Hom Thong Pa-Thum Banana).

พิมพ์ครั้งที่ 1

สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี. แบบสรุปข้อมูลพื้นฐานระดับอำเภอ ปี 2564. ข้อมูล ณ กันยายน

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

ความต้องการการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. สภาพทั่วไป

1.1 เพศ 1. ชาย 2. หญิง

1.2 อายุ.....ปี (ถ้าเกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

1.3 ระดับการศึกษา

1.3.1 ไม่ได้ศึกษา 1.3.2 ประถมศึกษา

1.3.3 มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า 1.3.4 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)

1.3.5 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.) 1.3.6 ปริญญาตรี 1.3.7 อื่นๆ (ระบุ)

2. สภาพทางสังคม

2.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....ราย

2.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ทำการเกษตร.....ราย

2.3 อาชีพหลัก (ตอบเพียง 1 ข้อ)

6.1 เกษตรกรรม

6.2 รับราชการ

6.3 พนักงานหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ

6.4 พนักงานบริษัทเอกชน

6.5 ธุรกิจส่วนตัว , ค้าขาย , รับจ้างทั่วไป

6.8 อื่นๆ(ระบุ).....

2.4 อาชีพรอง (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

2.4.1 ไม่มี

2.4.2 มี

2.4.1 เกษตรกรรม

2.4.2 พนักงานบริษัทเอกชน

2.4.3 ค้าขาย

2.4.4 ธุรกิจส่วนตัว

2.4.5 รับจ้างทั่วไป

2.4.6 อื่นๆ(ระบุ).....

2.5 พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด.....ไร่

2.5.1 พื้นที่ของตนเอง.....ไร่

2.5.2 เช่า.....ไร่

2.6 พื้นที่การปลูกกล้วยหอมทั้งหมด.....ไร่

2.6.1 พื้นที่ของตนเอง.....ไร่

2.6.2 เช่า.....ไร่

2.7 ประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอม.....ปี

3. สภาพทางเศรษฐกิจ

3.1 รายได้เฉลี่ยต่อปี.....บาท

3.1.1 ในภาคการเกษตร.....บาท/ปี

3.1.1.1 รายได้จากการปลูกกล้วยหอม.....บาท/ปี

3.1.1.2 รายได้จากการทำการเกษตรอื่น.....บาท/ปี

3.1.2 นอกภาคการเกษตร.....บาท/ปี

รวมรายได้.....บาท/ปี

3.2 สภาพหนี้สินของครัวเรือน

3.2.1 ไม่มี 3.2.2 มี

3.2.2.1 หนี้สินในภาคการเกษตร.....บาท

3.2.2.2 หนี้สินนอกภาคการเกษตร.....บาท

3.3 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตกล้วยหอม

3.3.1 ทุนของตนเอง 3.3.2 การกู้ยืม จากแหล่งใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

3.3.2.1 ญาติพี่น้อง 3.3.2.2 สถาบันการเงิน

3.3.2.3 สหกรณ์การเกษตร 3.3.2.4 ธกส.

3.3.2.5 กองทุนต่างๆ 3.3.2.6 อื่นๆ(ระบุ).....

3.4 การดำรงตำแหน่งทางสังคม

3.4.1 ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆทางสังคม

3.4.2 ดำรงตำแหน่งทางสังคม

3.4.2.1 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สรวัดรำนัน

3.4.2.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

3.4.2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน

3.4.2.4 อาสาสมัครเกษตร

3.4.2.5 อื่นๆ (ระบุ).....

3.5 การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

3.5.1 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

3.5.2 เป็น (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

3.5.2.1 กลุ่มเกษตรกร 3.5.2.2 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

3.5.2.3 วิสาหกิจชุมชน 3.5.2.4 เครือข่ายเกษตรกร

3.5.2.5 อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 การรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตกล้วยหอม

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่กำหนด

ประเด็นความรู้	การรับรู้		การปฏิบัติ	
	ทราบ	ไม่ทราบ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1. การคัดเลือกพันธุ์				
1.1 กล้วยหอมจันทร์ ผลขนาดเล็ก รูปร่างผลคล้ายกล้วยเล็บมือนาง แต่ปลายผลไม่เรียวแหลม มีจุดสั้นและใหญ่ เมื่อเทียบกับขนาดของผล ก้านผลสั้น เปลือกหนากว่ากล้วยเล็บมือนาง				
1.2 กล้วยหอมทอง เป็นกล้วยที่มีลักษณะลำต้นใหญ่แข็งแรง กาบใบชั้นใบมีสีเขียวหรือชมพูอ่อน เครือได้รูปทรงมาตรฐานมีน้ำหนักมาก ผลยาวเรียว ปลายผลคอดเป็นแบบคอกขวด เปลือกหนา ผลสุกผิวมีสีเหลืองทอง เนื้อมีรสชาติหอมหวาน โดยเฉลี่ยเครือหนึ่งๆ จะมีประมาณ 6 หวี เป็นพันธุ์ที่ไม่ต้านโรคตายพรายและโรคใบจุด				
1.3 กล้วยหอมเขียวหรือกล้วยหอมคาเวนดิช เป็นกล้วยที่มีลักษณะต่างๆ ไป คล้ายกล้วยหอมทองแต่กล้วยหอมเขียว กาบใบชั้นในมีสีแดงสด ปลายผลมน ผลสุกมีสีเหลืองอมเขียว เปลือกหนา เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้กล้วยหอมเขียวยังต้านทานโรคตายพรายได้ดี แต่อ่อนแอกว่าโรคใบจุด				
2. การเตรียมดิน				
2.1 การไถพรวนดินต้องให้ลึกประมาณ 30 เซนติเมตร				
2.2 การกำจัดวัชพืชก่อนปลูก ก่อนปลูกควรกำจัดวัชพืช				
2.3 การตากดินก่อนปลูก ก่อนปลูกควรตากดินทิ้งไว้ประมาณ 7-10 วัน				

ประเด็นความรู้	การรับรู้		การปฏิบัติ	
	ทราบ	ไม่ทราบ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
2.4 การขุดหลุมปลูก ควรให้ลึก กว้าง และยาว ประมาณ 45-50 เซนติเมตร				
2.5 ระยะห่างที่เหมาะสม คือ 2.50×2.50 เมตร หรือ 500 ต้น/ไร่				
2.6 การใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ในเดือนแรกของการปลูก ควรปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก อัตรา 5 กิโลกรัม/หลุม				
2.7 ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ในเดือนที่ 2-4 เดือนแรก ควรใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตรา 200 กรัม/หลุม				
3. การให้น้ำ				
3.1 การไม่รดน้ำในฤดูฝน ในฤดูฝนไม่จำเป็นต้องให้น้ำ				
3.2 การให้น้ำในหน้าแล้ง ควรให้น้ำเมื่อหน้าดินแห้งที่ระดับ 5-10 เซนติเมตร				
4. การดูแลรักษา				
4.1 การกำจัดวัชพืชรอบทรงพุ่มโคนต้น ทำได้โดยการไ้ช้จอบถากรอบโคนต้น ควรทำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง				
4.2 การกำจัดวัชพืช ห้ามใช้ยาฆ่าหญ้าทั้งชนิดดูดซึมและสัมผัสตาย				
4.3 การตัดแต่งหน่อควรตัดหน่อทิ้งหรือขุดแยกและไว้หน่อห่างกันระยะ 3 เดือน				
4.4 โรคกล้วยตายพราย ก้านใบ จะมีสีเหลือง เชื้อราจะลุกลามจะเหลืองทั้งใบต้นจะยืนต้นตาย หรือล้มตายในเวลาต่อมา				
4.5 การให้น้ำผ่านร่องเป็นวิธีการที่ดีที่สุดเพราะต้นกล้วยได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอ				

ประเด็นความรู้	การรับรู้		การปฏิบัติ	
	ทราบ	ไม่ทราบ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
4.6 การค้ำกิ่ง กิ่งกล้วยหอมมีผลขนาดใหญ่และมีน้ำหนักมาก หากไม่ค้ำไว้ ต้นอาจล้ม ทำให้เครือหักได้				
4.7 การหุ้มเครือกล้วย เพื่อช่วยกล้วยมีขนาดโตและผิวสวยขึ้น และป้องกันแมลง				
4.8 การตัดแต่งใบควรไว้ใบเหลือแค่ 7 ใบ				
5. การเก็บผลผลิต				
5.1 การเก็บผลผลิตสามารถเก็บได้ประมาณ 3-4 เดือนหลังจากเริ่มออกดอก				
5.2 การเก็บผลผลิต สามารถเก็บเกี่ยวที่ความแก่ประมาณ 70-80 % จะมีลักษณะผลกลมและเห็นเหลี่ยมเล็กน้อยถึงผลกลมไม่มีเหลี่ยมเลย				
6. การขนส่งผลผลิต				
6.1 รมัถระวังไม่ให้กระทบกระเทือนควรมีการบรรจุหีบห่อลงในกล่องหรือเข่งที่หุ้มด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์หรือใบตองสด เพื่อป้องกันมิให้กล้วยผิวย้ำหรือดำ				

ตอนที่ 3 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

คำแนะนำ 1) โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตารางตามประเด็นต่าง ๆ

2) โปรดระบุระดับความต้องการการส่งเสริมของท่าน โดยมีระดับ ดังนี้

5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

ประเด็น	ระดับความต้องการการส่งเสริม					หมายเหตุ
	5	4	3	2	1	
1. ด้านเนื้อหา						
1.1 ด้านหน่อพันธุ์กล้วยหอม						
1.2 การเตรียมดิน						
1.3 การให้น้ำ						

ประเด็น	ระดับความต้องการการส่งเสริม					หมายเหตุ
	5	4	3	2	1	
1.4 การดูแลรักษา						
1.5 การเก็บผลผลิต						
1.6 การขนส่งผลผลิต						
2. ด้านวิธีการ						
2.1 การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้แบบรายบุคคล						
2.1.1 ให้เจ้าหน้าที่มาจัดประชุมถ่ายทอดความรู้ในหมู่บ้านพร้อมเยี่ยมชมภายในสวน						
2.1.2 เกษตรกรมาติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่สำนักงาน						
2.1.3 การติดต่อทางโทรศัพท์						
2.2 การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้แบบกลุ่ม						
2.2.1 การฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่						
2.2.2 การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน						
2.2.3 การสัมมนาเชิงวิชาการ						
2.2.4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม						
2.2.5 การสาธิตให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติจริง						
2.2.6 ทัศนศึกษาสวนที่ประสบความสำเร็จ						
2.3 การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้แบบมวลชน						
2.3.1 ถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำกลุ่มในชุมชน						
2.3.2 แจกคู่มือการปลูกกล้วยหอม						
2.3.3 จัดทำแปลงสาธิตการปลูกกล้วยหอม						
2.3.4 จัดรายการเผยแพร่ความรู้ในระดับท้องถิ่น						
2.3.5 สร้างเว็บไซต์การทำสวนกล้วยหอม						
3. ด้านผู้ส่งเสริม						

ประเด็น	ระดับความต้องการการส่งเสริม					หมายเหตุ
	5	4	3	2	1	
3.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมภาครัฐ						
3.2 นักส่งเสริมภาคเอกชน						
3.3 นักส่งเสริมภาคประชาชน						

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตกล้วยหอม

คำชี้แจง 1) โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับปัญหาตามที่กำหนดให้ โดยเลือกเพียงช่องเดียว

5 = มีปัญหาในระดับมากที่สุด 4 = มีปัญหาในระดับมาก 3 = มีปัญหาในระดับปานกลาง

2 = มีปัญหาในระดับน้อย 1 = มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

ประเด็น	ระดับปัญหา					ข้อเสนอแนะ
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
1. ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต						
ปัญหาเรื่องทุน						
1.1 ขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องจักรกลที่เหมาะสม						
1.2 เงินทุนในการผลิตไม่เพียงพอ						
1.3 ขาดแหล่งเงินทุนในการสนับสนุน						
1.4 ต้นพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี มีราคาแพง						
ปัญหาเรื่องแรงงาน						
1.1 ขาดแรงงานในการทำการเกษตร						
1.2 ขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น						
2. ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม						
2.1 ดินขาดความอุดมสมบูรณ์						
2.2 พื้นดินเสื่อมโทรมเนื่องจากการผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นเวลานาน						
2.3 บางพื้นที่เกษตรกรใช้พื้ชปลูกไม่เหมาะสมกับชนิดพืชที่ปลูก						
2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคและแมลง						
2.5 ขาดแคลนแหล่งน้ำในการทำสวน						
3. ปัญหาด้านการตลาด						

ประเด็น	ระดับปัญหา					ข้อเสนอแนะ
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
3.1 ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องการตลาด						
3.2 ไม่มีตลาดกลางรวบรวมผลผลิตในชุมชน						
4. ปัญหาด้านการส่งเสริม						
4.1 การให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่ยังไม่ทั่วถึง						
4.2 เกษตรกรขาดเอกสารแนะนำทางวิชาการ						
4.3 ไม่มีแปลงสาธิตที่เหมาะสมกับพื้นที่						
4.4 เกษตรกรผู้สูงอายุ ขาดต่อการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง						
4.5 นโยบายการส่งเสริมไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร						
5. ปัญหาของเกษตรกร						
5.1 ขาดองค์ความรู้ในการผลิตกล้วยหอม						
5.2 ขาดประสบการณ์ในการผลิตกล้วยหอม						
5.3 ขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำการเกษตร						
5.4 ปัญหาจากนายทุนซื้อขายที่ดิน						

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวนิภาดา คัทเนตร์
วัน เดือน ปีเกิด	21 กันยายน 2534
สถานที่เกิด	อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (สาขาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พ.ศ.2557
สถานที่ทำงาน	กรมพัฒนาที่ดิน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

